

új kéve

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

Honfoglalók szoborcsoportja, Budapest, Hősök tere

Jer! Menjünk mint emberek és polgárok, az erkölcs
Útján, szent kötelességünk bétölteni. Nincsen,
Emberiség nélkül nincs érdem; s nincs haza nélkül
Emberiség. Haza! szívemnek bálványa! tenéked
Szentelem én magamat, s minden lépésem ezentúl
A te javadra leszen mindig intézve!... Fogadd el
E fogadást, és nézz jó szándékára fiadnak!
Mely sok ezernyi nehéz akadállyal küszködik, aki
Néked akar szolgálni, tudom. Nem tészem azonban
Még le reményem én; s nem utolsó, nem kicsiny érdem
Lesz, végső pontjára jutott szoros állapotunkban
Híven erőlködvén, legalább kétségbe nem esni!
Megfordul, hiszem azt (mert él a nemzetnek atyja,
Él még a magyarok kegyes Istene! s látja, miképpen
Sínlődünk!), megfordul még valahára szerencsénk,
S bár ha keményedik is, nem lesz ily mostoha mindég;
csak bízzunk, s bajaink tűréssel győzve, magunkat
Boldog atyáinkhoz méltóknak lenni mutassuk.
Ennyi homályok után tisztább új napra derül még
A magyar ég, s fiaink meglátják hajdani fényét.

Batsányi János LEVÉL EGY RÉGI VÁRBÓL (Részlet)

SZOLGÁLATTEVŐK

MOLNÁR-VERESS PÁL *lelkész*
151 64 SÖDERTÁLJE (STH) Granövägen 126
Tel/Fax: 08-550 160 66 Mobil: 070-602 29 68

MAGYARI-KÖPE GÁBOR *másodlelkész*
170 70 SOLNA (STH) Kungshamra 25 B
Tel: 08-655 49 93 Mobil: 070-413 25 39

KÖZPONTI TISZTSÉGEK VISELŐI

JORDÁKY BÉLA *főfelügyelő, az ET elnöke*
428 35 KÄLLERED Gamlehagsvägen 19
Tel: 031-795 25 02 Fax: 031-795 25 04
Mobil: 070-562 31 08

JUHÁSZ IMRE *főgondnok, Stockholmi felügy.*
129 42 HÄGERSTEN Ugglesmossvägen 10 A
Tel: 08-97 32 93 Mobil: 070-590 70 56

TÓTH ILDIKÓ *főjegyző, Sölvesborgi felügyelő*
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlgatan 4 H
Tel/Fax: 0456-140 37 Mobil: 070-892 94 95

PAP IVÁN *központi pénztáros*
181 30 LIDINGÖ (STH) Frisksportarvägen 2
Tel: 08-731 83 60 Fax: 08-731 08 28
Mobil: 0708-30 81 90

VÁJLOK ILDIKÓ *Szeretetszolg. orsz. megbízott*
431 66 MÖLNDAL Eduard Boyes gata 15
Tel: 031-27 02 63

TOVÁBBI GYÜLEKEZETI VEZETŐK

KAJTÁR LÁSZLÓ *Borási felügyelő*
502 36 BORÁS Nolhagagatan 2
Tel/Fax: 033-13 35 68

FEKETE JENŐ *Eskilstunai mb. felügyelő*
633 53 ESKILSTUNA Klarbärsvägen 23
Tel: 016-12 00 39 Mobil: 070-598 03 51

LÁSZLÓ BÉLA *Göteborgi felügyelő*
418 31 GÖTEBORG Vädersolsgatan 21
Tel: 031-54 27 19 Mobil: 070-774 43 64

VERESS CSABA *Halmstad-i felügyelő*
302 50 HALMSTAD Roskildegatan 13
Tel/Fax: 035-21 00 92

BLÉNESSY ZOLTÁN *Helsingborgi felügyelő*
267 33 BJUV Våren 14 A
Tel/Fax: 042-820 64

GAAL ANDRÁS *Jönköpingsi felügyelő*
567 31 VAGGERYD Smedbygatan 21
Tel: 0393-161 69

ÁLLÓ RÓZSIKA *Katrineholmi felügyelő*
643 30 VINGÅKER Parkvägen 23
Tel: 0151-103 01

ABRÁN ATTILA *Kumlai gyül. megbízottja*
692 38 KUMLA Vretgatan 26
Tel: 019-58 24 18

PAPP ANNA *Ljungbyi felügyelő*
341 37 LJUNGBY Ågårdsvägen 19
Tel: 0372-819 67

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN *Malmöi felügy.*
211 47 MALMÖ Carl Herslows gatan 10
Tel: 040-97 90 29

PITTNER JÁNOS *Uppsalai felügyelő*
754 24 UPPSALA Kantorsgatan 18-411
Tel: 018-24 16 89 Mobil: 070-422 76 52

REHÓ ISTVÁN *Västerås-i felügyelő*
723 51 VÄSTERÅS Glasbärgargatan 7
Tel: 021-12 09 91

HORVÁTH JÁNOS *Växjöi presbiter*
352 62 VÄXJÖ Kapellvägen 6
Tel: 0470-635 86

Külföldről előbb a 0046-ot kell tárcsázni, s a körzetszám előtti 0-t el kell hagyni

Tóth Károly Antal

Az Emberfia

A szó eredeti értelmében mindnyájan emberfiak vagyunk, de az Emberfia mint név Dániel próféta óta a zsidók által régi időktől kezdve várt Szabadítóhoz, a Messiáshoz vagy Fölkenthez kapcsolódik:

„Láttam az éjjeli látomásban, hogy íme, az ég felhőin valaki közeledik. Olyan volt, mint az Emberfia. Amikor az Ősöreghez ért, színe elé vezették. Hatalmat, méltóságot és királyságot adott neki. Minden népnek, nemzetnek és nyelvnek neki kellett szolgálnia. Hatalma örök hatalom volt, amely nem enyészik el soha, és királysága nem megy veszendőbe.” (Dániel 7,13-14 – Az idézetek a Szent István Társulat 1987-es bibliafordítása szerint valók.)

Izajás (Ézsaiás) Dánielénél korábbi jóvendölései szólnak a legbővebben a Messiásról. Ő az Úr Szolgájaként nevezi meg a Messiást; ebben az értelmezésben a régi zsidó és keresztény hagyomány megegyezik. Négy ének szól a Szolgáról, akit az Úr a „nemzetek világosságává tesz”, hogy üdvössége „eljusson a föld határáig”. (Izajás 49,6) A szelíd, halk szavú Szolga, aki megnyitja a vakok szemét, és kiszabadítja „a tömlöcből azokat, akik a sötétségben ülnek”, nem védekezik, amikor az emberek megalázzák és megkínózzák őt: „...én nem álltam ellen, és nem hátráltam meg. / Hátamat odaadtam azoknak, akik vertek, / arcomat meg, akik tépáztak. / Nem rejtettem el arcomat azok elől, / akik gyaláztak és leköpdöstek.” (50,5-6) Az Úr Szolgája „a mi be-tegségeinket viselte, / és a mi fájdalmaink neheztedek reá, / mégis (Istentől) megvertnek néztük.” Pedig „a mi bűneinkért szúrták át, / a mi gonoszságainkért törték össze; (...) az ő sebei szereztek nekünk gyógyulást.” (53, 4-5) „Igen, kitepték az élők földjéből, és bűneink miatt halállal sújtották.” (53,8) A halál azonban nem lesz úr rajta, és végül diadalmaskodik: „fönséges lesz és felmagasztalják, / és nagy dicsőségre emelkedik. (...) ...királyok némulnak el színe előtt.” (52,13.15) „Mind, aki közületek féli az Urat, az ő szolgája szavára hallgasson.” (50,10)

A Messiás királyként ítéletet tart majd a nemzetek között, és igazságot szolgáltat. Országában bőség lesz, és véget ér minden nyomorúság. „Széttöri a harci íjakat, / és békét hirdet a népeknek” (Zakariás 9,10); „hatalmát kiterjeszti / egészen a föld határáig. / Ő maga a béke lesz.” (Mikeás, 5,3-4a)

A Messiás személyét illetően megoszlanak a vélemények. Egyes elemzők szerint az előbbieken leírt két feladat (önmaga feláldozása a világ bűneiért, valamint az emberek fölötti hatalom átvétele a végső időkben) alapján tulajdonképpen két külön Messiásról kell beszélnünk. Vita tárgya, hogy végül is emberi természettel bír-e csupán, vagy pedig isteni lényege (is) van? Dániel szerint – mint láttuk – az Emberfia soha el nem enyésző örök hatalmat vesz át, ami gyarló emberhez semmiképpen nem köthető. Izajás pedig így jóvendöl: „gyermek születik, / fiú adatik nekünk, / s az ő vállára kerül az uralom. / Így fogják hívni: / Csodálatos Tanácsadó, Erős Isten, / Örök Atya, Béke Fejedelme.” (9,5) Vagyis „maga az Isten jön el, hogy szabadulást hozzon” nekünk (35,4). Ennek ellenére a mai messiásváró zsidók bizonyos része inkább egy rendkívüli képességekkel megáldott halandó emberi lénynek gondolja.

Jézus élete és megígért újra eljövele beteljesíti az előbbieken vázaltszerűen idézett jóvendöléseket. Nem lehet kétséges számunkra, hogy valóban Ő a Messiás, különösen mert maga is annak vallotta magát. A Szentírás mind a négy szerzőjénél mint Emberfiáról beszél önmagáról. A legnyíltabban a Jákob kútjánál neki inni adó samariai nőnek szól erről; amikor az a Messiást említi, Jézus kijelenti: „Én vagyok az, aki veled beszélek.” (János 4,26) Elismeri ezt az apostolok előtt is, amikor kérdésére, hogy ki Ő, Péter azt válaszolja: „Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia” (Máté 16,16). Krisztus – mint tudjuk – görögül azt jelenti: Fölkent, vagyis Messiás. Amikor elfogják és a zsidó főtanács elé állítják, a főpap kérdésére: „...te vagy-e a Messiás, az élő Isten Fia?”, Jézus így válaszol: „Magad mondtad.” Majd méltósággal hozzáteszi:

(Folytatása a 23. oldalon)

KONFIRMÁCIÓ - 2001

Istennek adunk hálát azért, hogy az immár közel évtizedes hagyományt folytatva idén is megrendezhettük Svédországban ifjaink magyar nyelvű konfirmációját. Ezúttal két lány: a svédországi Mölndalban született, de a magyarországi Alsógöd református templomában keresztelt *Kók Eszter*, valamint az erdélyi Székelyudvarhelyen született, és a homoródalmási unitárius egyházközségben megkeresztelt *Benczédi Fruzsina* tett vallást református, illetve unitárius hitéről. Íme egy példa arra, hogy a szórványban élő magyar protestáns gyülekezetek közösségében miként valósul meg a gyakorlatban az az ökumené, amelynek elméleti-teológiai megalapozása immár fél évszázada elkezdődött, de amely szándék a különbözőségek hálóján még mindig oly sokszor fennakad. Újból és újból megta-
pasztaljuk a Szentlélek munkáját, mely által Isten szavát "hallhatja mindegyikünk a maga anyanyelvén", úgy, ahogy az különböző - a mi esetünkben: evangélikus, református vagy unitárius - hitvalló ősökön keresztül eljutott hozzánk, mindannyiunkhoz.

Útravalóul a Máté evangéliuma 5. részének 13-16. verseit vitték gyermekeink: *"Ti vagytok a föld sója. Ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és elta-
possák az emberek. Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy a véka alá, hanem hogy a lámpatartóra te-
gyék, és akkor világít mindenkinek a házában. Úgy ragyog-
jon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat."*

Konfirmandusaink: Kók Eszter és Benczédi Fruzsina

Idén negyedik alkalommal rendeztük meg az *Ige és anyanyelv* című versmondó és bibliaolvasó versenyt, amelynek országos döntőjére a gyülekezeti szakaszon nyertes gyermekeink és ifjaink jöttek el. Külön köszönet illeti Tóth Ildikó főjegyzőnkét azért, hogy a kötelezően elmondandó és szabadon választható versekből válogatást állított össze, s azt eljuttatta minden résztvevőnek. Hasonlóképpen köszönjük Csapó Patrícianak, hogy az országos döntőt "levezényelte", s nem utolsó sorban a zsűrinek, hogy szakértelemmel és odafigyeléssel ítélte oda a díjakat, kiemelve, hogy ebben a nemes versenyben valójában mindenki nyertes. Elsősorban gyermekeink és ifjaink a nyertesek, akik a versenyen való részvételükkel hozzájárultak ahhoz, hogy megőrizzék egyik legdrágább kincsünket: - anyanyelvünket. Nyertesek természetesen a szülők is, akik ilyen alkalmakon is láthatják, hogy fáradozásuk nem volt hiábavaló. És nyertesek vagyunk mindannyian azáltal, hogy amint mi, úgy az utánunk jövők is ápolják és továbbadják azt a lángot, azt az ajándékot, amelyet Istentől kaptunk.

Az Ige és anyanyelv versmondó és bibliaolvasó verseny országos döntőjének résztvevői (vastag szedéssel a négy korcsoport nyerteseinek nevei):
Balról jobbra, a hátsó sorban: Kadir Jwann, Kók Eszter, Stuber Ágnes, Zöld Dominique, Jäger Dalma, (Benczédi Fruzsina konfirmandus), Fülöp Attila;
az első sorban: Andrassy Regina, Tóth Márton András, Andrassy Hunor, Sternbeck Dániel, Stuber Balázs, Veress Árpád, Aracsy Annamária,
Sall-Wesselényi Máté Albert; egészen elől: Csapó Aletta, Lipcsey-Andersson Raffael.

Az ő országa még csak ezután leszén eljövendő

Móra Ferenc (1879-1934), a huszadik századi magyar prózairodalom jeles képviselője *Az aranyszörű bárány* című ifjúsági regényével vált ismertté (1902), majd 1905-1922 között Pósa Lajos *Az Én Újságom* című lapjában számos ifjúsági írása és meséje látott napvilágot. Szépirodalmi műveiből, novelláiból, karcolataiból és cikkeiből elsősorban a paraszti nyomor ábrázolása, egy elavult társadalmi rend és igazságtalanságainak markánsan baloldali beállítottságú bírálata, háborúellenessége és mély humanizmusa olvasható ki, de a némely írásában fellelhető komoly teológiai gondolatairól életművének elemzői eleddig mélyen hallgattak. Az alábbiakban egy közel hetven éve kelt írását idézve osztjuk meg gondolatait olvasóinkkal.

PÜNKÖSD ELŐESTÉJÉN rettentő gondolatok denevérszárnya csapódik az ember homlokához, fölnézvén a tavaszi égre, amelyről már kezdenek lemosolyogni az aranylós istenszemek. Szabad-e ma fiainak imádsággal zörgetni az irgalom kapuit odafönt a szikrázó magasokban? S laknak-e azokon a kapukon túl, szabad-e még ebben hinnünk? Megérdemli-e az emberiség az istenhitet, kicsiny falusi templomait, amelyekre tüzet dobott, és világvárosi dómjait, amelyekből ágyúfedezéket csinált, megérdemli-e a magasságokat, ahová a lelkét röpíteni szokta azelőtt, a mélységeket, amelyekbe le tudott szállni, a sírokat, amelyeken a kereszt öröklik, nemcsak az élettől való megfeszítés, hanem a halhatatlanságra való feltámadás szimbólumául is; megérdemli-e az eget, amely napsugárral köszönti az esőt, amely áldásul permetezik, a vihart, amely tisztít, és a szivárványt, amelyen angyalok járnak? Megérdemli-e még az ember az élet külső és belső szépségeit, amelyeket megteremtve kapott vagy maga teremtetett, s megérdemli-e még a teremtés koronája címét, amelyet már évezredekkel ezelőtt kitalált magának? Vagy méltóbbak arra az erdők és sivatagok falkái, amelyek üvöltözve hajszolják a zsákmányt a csillagok alatt, de a maguk fajtáját nem marcangolják szét, s erdőégéskor, özönvízben az ellenségeikkel is összebékülve együtt keresik a menekülés szigetét? Érdemel-e jobbat az emberiség, mint hogy hitéből, reményeiből, ideáljaiból kifosztva, még az illúziók rongyait is elhajigálva magától, kilökössék a világtalan, fekete ürbe, s ott kóvályogjon addig, míg végképp föl nem falják egymást Isten népei? Szentlélekvaró szombat estelén, a harangszós alkonyatban szabad-e még imádkozni?

Szabad. A népeknek, amelyek nem keresték egymás megrontását, amelyek megszámlálhatatlan stációjú kálvárián állták a gonosz, az érdek, az üzlet zuhatagos támadását, amelyek a vérző Jézus megadásával engedtek sebeket nyitni, vért ömletni tiszta és ártatlan testükből: nekik szabad. Akik parancsoltak nekik, akik elszabadították láncairól a poklot, akik felelősek friss, eleven életek millióinak összeomlásáért, éhségért, nyomorúságért, a háború minden hóhéraságáért, amely rátérdepelt a világ mellé: azoknak istenkísértés arcukat az ég felé emelni, hogy lássák a szentlélek szárnya villanását. De a megcsaltak és kifosz-

tottak gyámoltalan millióinak joguk van Isten kezébe fogódzni, akinek fiáéhoz hasonló az ő sorsuk. Akik vértől megrészegevedve ültek le az ítélőasztalhoz, mint az indiai tündérmesék sírokból lakomázó, tigriskörmű démonai, s akik koponyából itták meg az áldomást arra az egyetemes emberi nyomorra, amely a föld egyik pólusától a másikig ér, azok ne gyalázzák meg tekintetükkel azt az Istent, akinek neve Világító Szeretet. De akik be vannak rekesztve a szenvedések sötét tárnáiba, akiknek kezében kilobbant már az utolsó reménykedések kis bányamécse is, azok figyeljenek az Írásra:

- Mikoron pedig betelék a pünkösdek napja, mindnyájan egy akarattal, ugyanazon a helyen egybegyűlve valának... És lőn hirtelen az égből, mint egy sebesen rohanó szélnek zúgása, és betölté az egész házat, ahol ülnek vala... És jelenének nekik elosztott nyelvek, mint a tűz, mely leszálla mindenikre közülük... És betelének mindnyájan Szentlélekkel, és kezdenek szólani különböző nyelveken, amint a Szentlélek ad vala nekik szólni...

...Szentlélek Isten, *Világosító Lélek*, akinek első földreszálltát e fölséges erejű képben festi meg az Evangélium, s aki a keresztény művészet kezdete óta mereven és hallgaton terjesztet ki szárnyaidat a gyertyák füstjétől barnult oltárképen, Te Világító Szeretet, tudod-e, hogy az emberek világában ma sűrűbb a sötétség, mint valaha volt? Tudod-e, hogy még sokan vannak a háborodottak, akiknek nem volt elég nagy a játszma s elég kifizető az üzlet, s akikben nem dermed meg a lélek arra a gondolatra: jaj, ha a halottak megszólalnának, mindenféle színű, vérű emberek elrothadt milliói a világ minden nyelvén! Anyák, özvegyek, árvák, bénák, betegek, kifosztottak, tönkrementek, lelki életükben feldúltak, háborútól épen hagyottak és békébe belerokkantak, ha egyszerre törhetnék be jajsavukkal az ég ablakát, jaj, mi lenne akkor! Ha vádlottul állíthatnák az örökkévaló színe elé a gyűlöletet, amely felgyújtotta a világot és az ostobaságot, amely másfél évtized óta mindig ébren tudja tartani és friss lobogásra szítani a világmáglyát, hogy hamvába ne haljon!

Világosító Szeretet, aki a csillagok fölött lebegsz, a templomok oltárképein kívül élsz-e Te valahol idelent igaz valóságban? Ha tüzes nyelv vagy, miért nem égetsz, ha fehér galamb vagy, miért engeded, hogy a végzet fekete

hollója károgjon lassú halált az emberi élet minden szépsége, jósága és tisztasága felett? Aki tizenkét galileai halász szemét felnyitottad, hogy a világtörténelem legnagyobb hivatását elvégezzék, miért nem nyitod fel még most se a világ kis és nagy hatalmasait, a vérben, vasban, aranyban és papírban dolgozókat, az erőszakkal erőseket? Miért nem láttatod már be velük, hogy egyik nép, egyik faj se elég erős, sőt valamennyi együtt se elég erős arra, hogy az élet asztalától elkergetve megfojtsa, kiirtsa a másikat? Miért nem értetted meg velük még most se, hogy egyszer mégiscsak meg kell férni egymás mellett, be kell rendezkednie minden államnak, minden népnek, minden embernek arra, hogy más állam, más nép, más ember is van a világon, s hogy jobb velük együtt dolgozni és versenyezni a munka és művelődés szántófölddé tört sivatagjain, mint egymást taszigálva atomizálódni és velük együtt visszazuhanni a cölöpházak és barlangok makkevő ősemlékének? Miért volna ezt lehetetlen már ma belátni, s nem egy év, tíz év vagy ötven év múlva, amikor úgyis be kell látni?

Miért? – adja fel a pünkösdi harangok zúgásakor az emberek ezer milliója a nagy kérdést, amelyre nincs felelet. Vagy talán kérdés sincs? Mikor zengő szelek röpítik fel a kék magasba Nagy Gergely pápa himnuszát, a *Veni creator spiritust* (Jöjj el, Szentlélek!), száll-e velük a lelkek forró vágya is? Mikor a pünkösdi piros ruhájú miséjének introi-

tusa (kezdőszava) azt hirdeti, hogy „*az Úr lelke betölti a föld kerekességét, és aki mindeneket összetart, annál van a szó értelme*”, felfogják-e a szó értelmét a lelkek, és megnyílnak-e *Parakletos*znak, ahogy a negyedik Evangélium nevezi a mindeneket betöltőt?

Ő isteni madár, Világító Szeretet, akit öröktől valónak tanít a hit, a mi földön járó fogalmaink szerint Te vagy a legfiatalabb az egy Isten három személye között, s nyilván azért vagy még mindig idegen az embereknek. A legrégebb az Atya, az erő istene, a létrehozó, a mindenség nagy autokratája, aki törvényeket adott és ítéletet tart. A Fiú a szív istene: mikor ő az emberi lélekben megfogant, az már tudta, hogy az ítélettevő mellett kell lenni megbocsátónak; a szív Istene ő, s övé a gyermekek fehéren született s az aggok megfihéredett szívének az eget kereső reménye. Ám a Szentlélek Úristennek, az értelem istenének, a Világító Szeretnek még eddig kicsi szerep jutott az emberiség történetében. A fehér galamb az idő kezdete óta áll mereven a királyi derűvel mosolygó Atya s a bánatos mosolygó Fiú közt, s csak ritkán lebbenő szárnyal nézi világok születését és elomlását, hallgatja a szférák zenéjét, az éter zsongását, az emberek halálhörgését – de közéjük le nem száll.

Az ő országa még csak ezután leszen eljövendő.

Móra Ferenc (1932)

SZÁZ ÉVE SZÜLETETT ORDASS LAJOS

Adósságot törlesztünk azáltal, hogy megemlékezünk Ordass Lajos püspökről, aki idén februárban töltötte volna be századik életévét. A huszadik század második felében Kelet-Európa egyik legismertebb egyházi vezetője volt - a Nyugaton. Keleten viszont személyét és tevékenységét agyonhallgatták, s hazájában csupán a rendszerváltás után lehetett újból hallani, olvasni róla. Az *Ordass Lajos Önéletrajzi írások* ill. *Válogatott írások* c. kötetét szeretettel ajánljuk az érdeklődőknek. Megemlékezésünk csupán néhány életrajzi adat közlésére szorítkozhat, s ebben a Terray László lelkész által összeállított anyagra támaszkodunk.

Wolf Lajos a Bácskában, a II. József idején németekkel betelepített Torzsán született 1901. február 6-án. A teológia elvégzése után 1927-28-ban Svédországban folytatta tanulmányait, ahol megismerkedett a skandináv egyházi élet kimagasló alakjaival (Anders Nygren későbbi püspök, Nathan Söderblom érsek). Ettől kezdve tudatosan építette ki messzeágazó egyházközi kapcsolatait. Magyarország 1944-es német megszállása elleni

tiltakozásul német eredetű nevét Ordass-ra magyarosította. Budapest két hónapig tartó ostroma alatt magyarra fordította Kai Munk dán költő-lelkész drámáit, a háborút követően pedig előadásokat tartott a Norvég Evangélikus Egyház ellenállási harcáról. 1945-ben a Magyarországi Evangélikus Egyház legnagyobb kerülete püspökévé választották, s nekilátott a háborúban szétzilált egyháza újjáépítéséhez.

1948-ban, amikor a reakciónak tekintett egyházi iskolák államosítása ellen tiltakozott, koholt vádakkal két évi börtönrre ítélték. Állami nyomásra egyháza megfosztotta püspöki tisztségétől és utódot választott helyébe. Szabadulása után hat évvel "rehabilitálták", s 1956 október 31-én újból beiktatták püspöki székébe. 1957-ben a Lutheránus Világszövetség Minneapolisban tartott nagygyűlése a Világszövetség helyettes elnökévé választotta. Hazatérte után az Állami Egyházügyi Hivatal és néhány szolgatárs részéről újabb támadások érték, s 1958-ban az ÁÉH eltávolította hivatalából. Attól kezdve - 1978-ban bekövetkezett haláláig - budapesti lakásában élt; megtiltották neki az igehirdetést és a külföldre utazást; lelkésztársai nem látogathatták. Páriává vált saját egyházában. Azonban neve és személye

külföldön nem merült feledésbe. 1973-ban a Reykjavíki Egyetem díszdoktorátussal tüntette ki H. Peturson "Pásiói zsoltárai" magyar fordításáért. Egyes könyveit angolul, németül és más nyelveken is kiadták.

Ordass Lajos püspök nem vált a magyar nemzet kommunizmus-elleni harcának szimbólumává, ugyanis lelki barátja, Berggrav norvég püspök mindig óvta attól, hogy politikai fegyverrel harcoljon egyháza szabadságáért. Magatartását sokkal inkább a *védekezés* és a *szenvedés* jellemezte, mintsem az ellenállás, így sokkal inkább állítható lelki rokonságba Gandhival, mintsem VII. Gergely pápával - anélkül, hogy eltúloznánk a hasonlatot. Ordass a legyőzhetetlen hit jelképévé vált.

Az Minnesota állambeli Wilmar (USA) evangélikus templomában a "biztonságtevők fellege" című emléktáblán az utolsó három név így hangzik: Bonhoeffer, Berggrav és Ordass. (....)

Szente Imre

NÉMETH LÁSZLÓ IDŐSZÉRŰSÉGE

Ez év április 18-án volt Németh László születésének századik évfordulója. Halála óta (1975) immár egy negyed század telt el. Egész könyvtárra való hatalmas életművet hagyott hátra: regényei, drámái, esszéi a magyar irodalom legnagyobbjai közé emelik. Egy másik könyvtárnyi a személyével, műveivel foglalkozó irodalom, mely változatlanul duzzad az 1992-ben kiadott félezër oldalnyi bibliográfia óta is. Ez magában is arra mutat, hogy máig sëm ültek el e Széchenyi Istvánhoz fogható nemzetébresztő és nemzetnevelő által fölhevart hullámok. Létisztulásukra sëm bizonyult elégendőnek a félig sikerült rendszerváltás óta eltelt kurta évtized, főleg azért nem, mert jobb sorsra érdemés életművének a méltatlan bunkószerep jutott az ádáz hatalmi harcban. Időbe telik, de légyünk derűlátók: talán nem túl hosszú időbe annak belátása, hogy célravezetőbb volna a kötetek nyugodt újraolvasása s megvitatása, mint az, hogy egymás fejéhez vagdaljuk őket.

Tisztelgésül a nagy jubiláns előtt idézzünk néhány részletet elsősorban SORSKÉRDÉSEK cím alatt összefoglalt, jórészt a harmincas években megfogalmazott, ám napjainkban is időszerű gondolataiból, melyek hozzájárulnak az írónak, az embernek, önmagunknak jobb megismeréséhez.

A vallás: kultúra

A vulgármarxisták szerint a vallást a tömegök fékentangtartására találták ki. Az értelmiségi ember tudja, hogy ez történelmellenes gondolat. A vallások maguk voltak a kultúrák, népeket tartottak össze és magasban, s az erők, amelyek létrehozták őket (a modern lélektan bizonyítja), bennünk is ott vannak, foglalkoztatásra és ápolásra várón. Ha nem adunk formát, gondozást nekik: álúton törnek ki, torz vallásokban.

Az élet értelmét nem a siker adja

Isten az emberiség életét éppúgy csak színtérnek, keretnek tekinti, mint az egyes ember életét is. Nem az a fontos, hogy mit ér el benne, hanem hogy mi sajtolódik ki általa belőle. Ahogy az ember valódi története sëm élete kalandja, hanem üdvösségének a harca: Isten szemében az emberiség történelme sëm az Édenkert és az észkimókunyhó közé eső bolyongás, hanem ami az emberiségből feléje sajtolódott közben.

Az írói sikernél fontosabb a hivatás.

Az író „papsága”

...úgy éreztem, hogy az írástudókon kívül a szellem embereinek egész másféle rendjére is szükség van itt, s én ebbe a másik, alakuló rendbe tartozom. Nagyonis protészans nevelés voltam ahhoz, hogy pap és profán közt a különbségtévést elfogadjam. Az Isten előtt a protészans félfogás szerint nem az a pap, aki misézni tud, hanem aki az Istentől legmegszállottabb életét éli. Az ember mértéke előttem nem mestérség, hanem az embérség; s ha tartozhattam valamiféle rendbe, széktába, az nem azoké, akik írni tudtak, hanem akik emberek tudtak lenni.

A hivatáshoz való hűség aszkézissal jár

A magyar író légyen aszkéta... A mi kisebbségi sorsunkban csak az az író állhat még bécsületesen, aki misszionáriusi kínokra készült fél... Nem a sáska és az erdei méz a legsanyarúbb étel a világon, hanem a rabkényér, melyet a nagyobbakra küldött eszik emberi kötelezettségei börtönében.

Új, világi rendnek kell köztünk támadni láthatatlan kötéllel a derék körül, néma fogadalommal a szívben. Én magam, aki annyit csatangoltam, hadakoztam a világban, életem hátralévő részére nem látok szebb köteleességét, mint hogy egy szerény rendházat teremtsék ennek a rendnek; gyümölcsfákkal a ház körül, a példaélet forrásával a házban.

A „rendház” vagy „telep” a nép tehetséges fiainak „Eötvös-kollégiuma” lenne

Adjanak össze a nép barátai annyi pénzt, amennyiből tíz-húsz tehetséges parasztfiút egy évig tarthatunk magunk mellett Budapestén vagy Budapest közelében... Egy tehetséges ember a serdülőkor nagy tudásszomjában egy év alatt sok mindenre megtanítható, ami keserves autodidakta műveltségéből különben mindig hiányozna.

Az én népi Eötvös-kollégiumom olyan telep, amely a lehetőség szerint maga tartja el magát.

A katonáskodás is a parasztfiatalok nevelőintézete lehet

Fontosnak tartanám a hadseregben folyó képzés kiterjesztését a mezőgazdasági és ipari ismeretekre s az általános műveltség anyagára is. Nincs az országnak nagyobb nevelőintézete, mint a hadsereg, s hogy ebben az

intézetben milyen a nevelés, van olyan kulturális kérdés, mint hadászati... A katonanevelés embernevelés legyen, s csak azután szakemberképzés. A szorosán vett katonai kiképzésre én elégnék tartanék egy félesztendőt, azután jöjjön egy év továbbképzés, melyben még mindig katonai diszciplinában mint gazdát, gyaluval, szekércével, árral babráló, barkácsoló embert képeznék tovább. A hadsereg az egyetlen hely, ahol a serdülőkor nagy lökésével felébredett fiatalok egész tömege, minden tudás és önképzés, emelkedésvágy a fegyelmünk alá kerül: nem könnyelműség ezt az évet a műveltség emelésére ki nem használni?

Ahol a munka sivár, a kikapcsolódás is az

Viszonyuk a circulus vitiosus viszonya: minél kevesebb örömet talál a szellem a munkában, annál görcsösebben kerül minden erőfeszítést a szórakozásban. A tunyaságnak ez az önmagát rontó köre viszont egy másik léfelé vivő körbe kapaszkodik: a szórakozások szabad versényébe. A mai ember gazdasági térén még csak el tudja képzelni a szabad versény korlátozását, a szellemi szórakozások szabad versényét mindenki megingathatatlan emberi jognak tartja. Pedig mi a mai tunyaság mellett ez a szabad versény? A léfelé kínálás konjunktúrája. Minél tejesebb kása a szellem fogainak, minél kényelmesebb lejtő szívnek, tudónek. Egy egész kis társadalom él abból, hogy a közönségnek nem kell a némés: sajtóban, színházban, rádióban, moziban. (Hát még a tévében!) Aljas zenével itatni egy országot nagyobb egészségügyi csapás, mint tifuszos vízzel.

Kert-Magyarország, minőségszocializmus

A XIX. század nagy népvándorlását a gyár felé napjainkban új népvándorlás váltja fel: a kert, a minőség-mezőgazdaság irányába. Magyarország ebben a népvándorlásban előnyös feltételék mellett indul: földje, ege kertországnak szánta, lakosságának a nagy része mezőgazdaságból él, az érintetlen nagybirtok elég teret hagy az új kertészgyarmatoknak. Csináljunk Kecskemétet és Nagykőröst az egész országból, s megtettük az első lépést, hogy példanéppé legyünk. De a telepítésnek nem szabad pusztá földosztásnak lennie: egy új elvet kell vele a gazdasági és a társadalmi életbe vinni: a telepés legyen vállalkozó a maga földjén, de legyen szövetkezeti tag, csaknem katona a szövetkezettel szemben...

Szocializmus kell – erre még termelés, technikai világ. De ha mi még csak ezután csináljuk meg, csináljuk úgy, hogy abban Európa háromezër éves géniusza, a vállalkozó kedv sè essék áldozatul a keleti kultúrák végzetének: a bürokráciának. Kezdetben volt a föld,

falvaival; azután jött a város, gyáraival. Az új forma a kert s a földet egyenletesebben beborító elektrifikált minőségkultúra.

A magyar megmaradás útja:
elitte válni

A nagy világpolitikai társasjátékban elhagyottabb résztvevő a magyarnál alig van. Az ő igazsága mellett csak nem akar párt alakulni. Jaj nekünk, ha a külpolitikai orientációkba vetjük reményünket, s ezek vonják el figyelmünket a magyar hivatás problémájáról. Az európai határsorompók egyelőre elég jól be vannak verve, s a mi kedvünkért nem kezdik tologatni őket. A székelység kisebbség Erdélyben, de mi sokkal ijesztőbb kisebbség vagyunk már csak akkora területen is, mint Közép-Európa. A kevesebb joga az élethez az, hogy különb. A kisebbség jogosítványa, ha elit tud lenni. A zsidó mint a kapitalizmushoz illő elit lett országok felletti világhatalmas-ság. Évszázadokon át a magyar is elit volt a Balkán és a Duna-medence népei közt. Rokontalan, sèmmibe vètt, elhagyott nép lett belőlünk. Az elit azzal van, hogy uralkodik. Mi abból, hogy mennyire nem uralkodunk, azt is érezhetjük, hogy mennyire nem vagyunk elit. Harmincmillió magyar, mondták apáink. De harmincmillióan mi egyhamar nem leszünk. Vagy a tízmilliónak kell tehát harmincmilliót érnie, vagy a tízmillióra sincs szükség többé. A magyarság előtt egy választás van: meghalni vagy kovász népnek lenni!

Szétszóródásunkból is származhat valami jó

Ha Magyarország jóval kisebb lett is, a magyar szétszóródási terület a Fekete-tengertől Prágáig és Macédóniáig ér. (Hát ha még tudta volna, meddig ér ma!) Egy kis népnek ekkora területen szétszóródní vagy halál vagy küldetés. Halál: ha az ő magyarságának ezen a területen sèmmi értelme sincs; küldetés, ha magyarságával, mint a zsidó kereszténység, egy eszmét hord szerteszét.

A számbeli fogyatkozás nem feltétlenül vezet a „nemzethalálhoz”

A mohó siratók ellen szèdèm össze, ami reménység a magyar fènnmaradás mellett található. Egy nép végülis csak lélkében bukkat még s nem statisztikákon, s ha százezèrre lèolvadt, de akkor magára talál, éppolyan népe lehet a világnak, mint akármelyik. Nè csöndítsük hát ki az élőt, s nè csak a halál kártyáit nézzük, hanem azt is, ami mellettünk üt. A magyarosodó Budapest kétségkívül ilyen kártya. Nincs nagyobb bátorítás, mint azt tudni, hogy az idő nekünk dolgozik.

Mit tehet az anyaország
elcsatolt véreinkért?

A magyarság több mint egynegyede a határokon túl él. Mi ennek a magyarságnak idáig a revíziós gyűlésök pukkanó rakétaival adtunk magunkról hírt. De a rakétát nemcsak ők látták, hanem gazdáik is, s az itteni pukkanást rendszeren nyomon követte egy puffanás az ottani magyarság fején. Mit tehetünk mi ezért a kisebbségi magyarságért szónoklatoknál okosabbat? Tehetjük: magunkat. A magyar kisebbségeknek kellhet pénz, pártfogás, erkölcsi támogatás, de igazán csak az egész magyar nép visszatért életbizalma tarthatja őket fenn. Hogy egy ideglen államban, ideglen erők közt magyar maradjak, annak legfőbb feltétele, hogy értelme legyen magyarnak lenni. A magyar kisebbségi helyzetből csak akkor nem szöknek meg – kihalásba, árulásba, idegenségbe – a magyarok, ha ebből a helyzetből sorsot tudunk csinálni, a tengersből küldetést.

Kelet-európaiságunk;
tejttestvéreink

Újra fölfedeztem, amit a nagy romantikából érkező Széchenyi mint előnyt és lehetőséget azonnal észrevett: kelet-európai nép vagyunk. Keleten testvéreinkén kívül tejttestvéreink is vannak, a sors közös tejét szopók. Csehök, lengyelök, magyarok, horvátok közt francia, majd olasz gyámság alatt alakul ki Ragusától föl Danckáig egy félig latin, félig keleti fiók-néptársaság. De védtelen hátukban a keleti vihar, mongol, majd török ismét és ismét leszákítja őket. Később a keletre forduló németség vágja szét közlekedő csatornáikat... S most itt vannak, félig benn s félig kívül: az európai szellemnek inkább gyarmatai, mint műhelyei. Népük természetében és szokásaiban még visszaemlékeznek egymásra, de fönn külön lihegnek – ez az igazi balkanizmus! – Európáért, vagy külön fúrnak bele magukat megváltatlan mélységeikbe.

A magyar író Kelet népei közt keresi testvéreit. Látjuk, mibe kapaszkodtak, akik Nyugaton kívül nem ismertek el műveltségét. A mi sorsunk, gondolkodásunk, kultúránk igazi rokonai Kelet-Európa népei. Nagyon is jól tudjuk, hogy e népek közt egy sincs, amely a lélkére szabott államban élne; ez a kiszolgáltatottság és boldogtalanság a legerősebb természetes kötelék közöttük. ... Egy állami kereték alatt és fölött indázó, lebegő szolidaritás ez, mely Európa nagyobbik felét köti egyetlen biztos családba.

Európaiaknak kell lennünk, természetesen. De úgy, ahogy a franciák vagy angolok: a helyhöz illően. Nekik nyugat-, nekünk kelet-európaian. Mert az igazi balkanizmus nem: otthon lenni a Balkánon, hanem ott lenni és otthon nem lenni.

Rajtunk a sor, hogy hangadói legyünk
az európai szellemnek

Minekünk az európai műveltségét nem meghonosítani, másolni, továbbadni kell, hanem a népek nagy társalgásában közbeszólni... A nemzetek akkor adják legjobb erőiket, midőn magukra eszmélve a genézis ihletével először öntik tökéletes és eredeti alakba külön mondanivalójukat. A modern európai népek közül az olasz ejtette ki elsőül a maga külön olasz szavát. (Danté művére gondol.) Az olaszt az újkor folyamán az angol, a francia, a spanyol, majd a német követte. A XIX. századnak az oroszok a hősei, a századfordulón a skandinávok nyomulnak föl. Aki ismeri a magyarságban immár százötven éve erjedő erőket, látja, hogy tanuljuk el fokról-fokra Nyugat kifejezőeszközeit, hogy kerekedünk a Nyugat fölé a mi külön mondanivalónkkal, elhiszi, hogy a következő szót a magyarság fogja mondani. Mennél mélyebben vagyok magyar, annál igazabban vagyok ember. A legfranciább franciák, a legnémetebb németség, a legoroszabb oroszok voltak azok, akik az egész emberiségnek is mondtak valamit. Nem hiszem, hogy Európa akármelyik irodalma több jelentős művel állana gyümölcsben, mint a mienk... Amit politikai és társadalmi eszmékben adtunk, magasan fölötte áll annak, amit ide Európa bármely részéből behozhattak... Az a felelősség, amelyet itt mi előbb a Duna-népekért, majd Kelet népeiért, Európa népeiért hordtunk, hordunk és hordani fogunk, eredményeiben lehet szánnalmas dolog, de amivé lettünk alatta: az ritka és példaadó.

A magyar szellem válasza a történelm
komiszkodásaira: ez a mi mondanivalónk

Van-e a magyar irodalom egészében olyasmi, amire a külföld mint szellemi tüneményre fölfigyelhet? Úgy érzem van: a magyar történelm és a magyar szellem tragikus ellenlábassága. A magyar nemzet katasztrófák igazságtalan során süllyedt le a legsúlyosabb gyarmati sorba. Nincs még egy nép Európában, amelynek ilyen kevés része volna államában s nem sok a színészek közt, amelynek ilyen kevés reménye a szabadulásra. De ez a történelmi nyomás, ami a magyar népet s a magyar művelteket meglehetősen elkorcsosította: a magyar szellemből egyre aránytalanabb tromfokat csikar ki. Mintha a nemzeti fájdalom mind vadabban fűtött kohójában akarná az általános embert kihevíteni belőle. Azért szorítana ki a történelmből, hogy a történelmen kívüli világ panaszát, Ádám vádját mi mond-hassuk a történelmcsinálók szemébe. A magyar sorsra számottevő szellem már-már csak vallással felelhet: Széchenyi, Ady s akiben az ádami lélek hajt, mind ilyen vallást ígérő vallásabortuszok. Minthogy nincs más sánszuk, Isten történelmét kell az ördögével szembeszégezniük.

Erdély - európai régió

Beszámoló az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem akadémiai napjairól

Régi vágyam teljesült azáltal, hogy részt vehettem az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSZ) akadémiai napjain, melyre ezúttal Erdélyben került sor. Izgalommal készültem az útra, mert egyrészt kezdő voltam a Szabadegyetemen, másrészt mert hat év után újból viszontláthattam szülőföldemet.

Május 26-án, szombaton két nagy és egy kisebb autóbusszal, valamint néhány személygépkocsival indult el Budapestről Erdély felé az akadémiai napokra jelentkezték tekintélyes serege. Mivel a csoport nagy létszáma miatt az útlevélvizsgálat elhúzódott, Nagyváradra a tervezettnél három órával később érkeztünk. Az esti elszállásolásig mégis akadt időnk, hogy a mellénk adott három idegenvezetővel megtekinthessük a város néhány nevezetesebb épületét, a várat, a Szent László alapította katolikus székesegyházat.

Másnap délelőtt már a Királyhágó tetején állva üdvözölhettem meghatódottan kedves hegyeimet, melyek cseppet sem változtak az idő múlásával. Meglepő volt viszont az utóbbi években az országút mentén gombamód elszaporodott, a tájba-környezetbe nem illő, többnyire ízléstelen szállók, motelek, üzlet- és házsorok látványa. Sajnos ez a kép az, mely az ide először látogató emlékezetébe mélyen bevésődik. Bánffyhunyadi elhagyva már a „rég Erdély” képe tárult elénk, s Kalotaszegre érve, melyet oly jól ismerek, ideiglenes idegenvezetőnek csaptam fel.

Nagypetriben társaságunkat a zömmel svájci segítséggel épült diakóniai központban vendégelték meg, majd a község gyönyörű középkori templomában istentiszteleten

vettünk részt, ahol Réti Katalin szabadkai református lelkész prédikált. A fogadásról és az istentiszteletről készült videó-kazettát az őszi gyülekezeti napok alkalmával mutatjuk be Tángagárdén.

Kolozsvár patinás főterén kellemetlen látvány fogadott: a város hírhedt polgármestere a Szent Mihály-székesegyház bejárata és Fadrusz János világhírű Mátyás-szobra közötti téren sörsátrakat állíttatott fel, és hejehujás sörhetet rendezett. Csoportokra oszolva a belváros csendesebb részeit, néhány nevezetes épületét tekintettük meg, majd a Protestáns Teológia dísztermében találkoztunk Pap Géza erdélyi református püspökkel, aki üdvözlő beszédében vázolta az erdélyi reformátusság helyzetét, a magyar népesség ijesztő csökkenését. Mint mondta, a nehéz problémára megoldást a Jeremiás prófétától idézett buzdítás adhat: „Építsetek házakat, ültessetek gyümölcsfákat, szüljete gyermekeket...”

A kolozsvári Bethlen Kata Diakóniai Központ

Balról jobbra: Nagypetri református lelkésze és vendégei: Réti Katalin szabadkai, Püsök Márton egeresi, Bálint Ferenc inaktelki lelkészek.

Csoportunk egy részét a külföldi testvéregyházak és hívek segítségével 1992–1996 között épült és ugyanazon év június 20-án felszentelt Bethlen Kata Diakóniai Központban szállásolták el, melynek minden helyiségében emléktábla jelzi, milyen adományból készült el és ki bútorozta azt be. A korszerű, ízléses és tiszta épületben mérsékelt árú szállási lehetőség nyílik a Kolozsvárra látogatóknak. Az „Isten dicsőségére, Krisztus urunk parancsa szerint a szeretet szolgálatára, sebek gyógyítására, életek mentésére, új nemzedékek nevelésére, hitünk ápolására” épült központ bejárata fölött két bibliai idézet áll: „Gyógyítsátok a betegeket és mondjátok nekik: elközelített az Isten országa” (Lukács 10, 9), valamint ez: „Óh Uram, segíts, adj jó előmenetelt” (Zsoltárok könyve 118, 25). Adja Isten, hogy úgy legyen!

Kolozsvárról Illyefalvára vezetett utunk, s örömeinkre velünk tartott Lászlóffy Aladár Kossuth-díjas költő, aki érdekes, szórakoztató, szakszerű előadást tartott az útba eső történelmi nevezetességekről.

Nagyenyeden csak a vártemplom megtekintésére futotta időnkéből. Gyulafehérváron az a 88 éves Léstyán Ferenc nyugalmazott püspöki elnök kalauzolt bennünket a római katolikus és az ortodox székesegyházban, aki *Megszentelt kövek* címmel nemrégiben jelentette meg az erdélyi templomokat bemutató kétkötetes könyvét. Társaságunkat fogadta Jakubinyi György római katolikus érsek is. Üdvözlő szavait közel egyórás beszélgetés követte, melyben szó esett az erdélyi katolikus egyház helyzetéről, az elkobzott egyházi vagyon visszaszolgáltatásáról hozott és be nem tartott kormányhatározatról.

Illyefalván Demeter János, Kovászna megye tanácselnöke, valamint Kató Ibolya pszichológus és Kató Béla református lelkész, a Keresztény Ifjúsági és Diakóniai Alapítvány (KIDA) vezetői fogadtak. A vacsora alatt a *Kájoni régizene-együttes* muzsikált, mely ízlésesen összeállított és változatos repertoárjával a világ bármely pontján megállná a helyét. A kétszáznál is több résztvevőt részben Illyefalván a KIDA-központban, a várbástyákban és a Gyermekfaluban, részben különböző sepsiszentgyörgyi szállodákban szállásolták el. A következő napokban a város és Illyefalva között két autóbusz vitte-hozta a vendégeket.

Az Akadémiai Napok tényleges műsorát május 29-én, kedden Lászlóffy Aladár Kossuth-díjas költő *Az erdélyi kultúra Európában* című előadása nyitotta meg, mely előadást a költő hozzájárulásával elsőként közlünk lapunkban. Ezt követte az *Erdély 1989–2001: a változások fő vonalai* című pódiumbeszélgetés, melyen Oplatka András, a Neue Zürcher Zeitung külpolitikai tudósítója, Constantin Jurca nagyváradi alpolgármester, Sógor Csaba mádэфalvi református lelkész és szenátor, valamint Varga Gábor nagyváradi-bukaresti vegyészmérnök vettek részt. A tíz év pozitív összképet nyújtó mérlegét megvonó beszélgetőpartnerek nyíltan szóltak a hiányosságokról és a hibákról. Elhangzott többek között, hogy Románia komp-ország, mely Kelet és Nyugat között imbolyogva keresi a helyét. A Sógor Csaba idézte bibliai textus a pódiumbeszélgetés mottója lehetett volna: „Szedjük össze az erőnket népünkért és Istenünk városaiért. Az Úr pedig tegye, amit jónak lát” (Krónikák

Lászlóffy Aladár és felesége

első könyve, 19, 13). Constantin Jurca a „hogyan tovább?” kérdésre a közismert József Attila-idézettel válaszolt: „A harcot, amelyet őseink vívtak, / békévé oldja az emlékezés, / s rendezni végre közös dolgainkat, / ez a mi munkánk; és nem is kevés.”

Délután Kató Béla a Keresztény Ifjúsági és Diakóniai Alapítványt és annak központját, továbbá a Gyermekfalut, az önszegélyző bankrendszert stb. mutatta be, s vázolta, miként jutottak a faluban élők munkahelyhez, megélhetési lehetőséghez, árva gyermekek sokasága szerető szülőkhöz, s miként adott a környékbelieknek optimista életszemléletet és jövőbe vetett hitet az „illyefalvi jelenség”. Bereczky Ildikó harkányi református lelkész koraesti áhítata után a sepsiszentgyörgyi színházban Lope de Vega *Vérnász* című darabját néztük meg.

Szerdán, mivel R. Várkonyi Ágnes budapesti történész *Erdély – európai régió* címmel meghirdetett előadása elmaradt, a rendezők a Duna TV filmjét, a „*Hagymakupolás honfoglalás*”-t vetítették le. Az Erdély-szerte tömegesen épülő hagymakupolás ortodox templomokról, a románság erőszakos terjeszkedéséről és újkori „honfoglalásáról” szóló film enyhén szólva felborzolta a kedélyeket, s az előadások és magánbeszélgetések során a résztvevők még sokszor visszatértek a tények elemzésére, a jelenség következményeire, a tiltakozás lehetséges módozataira.

A Balla Bálint berlini szociológus vezette *Identitás, türelem, nacionalizmus, – együttélés a múltban és ma* című kerekasztal-beszélgetésben Fosztó László kolozsvári szociológus, Lauer Edit, az Amerikai Magyar Koalíció elnöke, valamint Marius Tabacu kolozsvári újságíró, filmrendező vettek részt. A téma kapcsán számos értékes és érdekes gondolat fogalmazódott meg, melyekből csupán néhányat jegyeztem fel vázlatosan:

Együttélés: – Romániában legfeljebb egymás mellett életről beszélhetünk; *Identitás:* – Amíg rá nem jöttek az emberek arra, hogy az identitás elveszíthető, nem volt szó a toleranciáról. Az egyén az identitását egy másik egyéntől való különbözősége, nem pedig szembenállása alapján kell kialakítsa; *Tolerancia:* – a vallási tolerancia első ízben a sokszor felemlegetett tordai országgyűlésen született meg. A nemzeti tudat kialakulását szinte mindenütt törvényszerűen követte a nemzeti türelmetlenség megjelenése. Az értelmiségre nagy szerep hárul a tolerancia jövőbeni kialakításában. Romániában a vallási tolerancia úgy-ahogy létezik, a nemzeti tolerancia viszont hiánycikk; *Türelem:* – Erdély hagyományosan Európa egyik legtürelmesebb része volt. Egy amerikai statisztika kapcsán megfogalmazódott: óvakodni kell a közömbösség-szülte türelemtől; *Nacio-nalizmus:* – A legújabbkori román szemlélet szerint mindenki „más”, aki nem román. (Tabacu élce: „mi nem va-gyunk mások, csak a mások mások.”) Elszomorító a szélső-jobboldali nacionalista pártok megerősödése Romániában, ahol ma sincs olyan

törvény, amely tiltaná a rasszista uszítást; *Kettős identitás*: – az idegen környezetben élők számára a magyar nyelv és kultúra ápolása gazdagodást jelent. A tervezett Státusztörvény kapcsán felvetődött az a kérdés: ki vállalja a felelősséget, hogy rásüsse a „nem-magyar” jelzöt arra a gyermekekre, aki a külső körülmények miatt alig vagy már egyáltalán nem tud magyarul?

A délutáni *Polgárvárosok, polgárosodás a Székelyföldön* című, Kató Béla lelkész vezette pódiumbeszélgetésen Kézdivásárhelyről Incze László, Székelyudvarhelyről Kolumbán Gábor, Sepsiszentgyörgyről Kónya Ádám, Csíkszeredából Szabó Katalin vettek részt. Sajnáltuk, hogy a rendezők elfelejtették beiktatni a programba a Székely Múzeum megtekintését.

A Vályi-Nagy Ágnes bázeli lelkész tartotta esti áhítat után Kallós Zoltán néprajzkutató és a lézpedi Ónodi Mari-ka népi énekes részvételével *Csángó est* zárta a napot.

Csütörtökön Tonk Sándor történész, az Erdélyi Magyar Magánegyetem rektora *Az egyetem szerepe Erdélyben* címmel tartott előadást, amelyet *Korszerű egyetemet!* címmel kerekasztal-beszélgetés követett. Ezen a kolozsvári Egyed Emese filológus, Kása Zoltán informatikus és Nagy Erika harmadéves filozófus vettek részt. Beszéltek a Babes-Bolyai egyetemen beindult magyarnyelvű tanítás fontosságáról, a már 750 diákkal büszkélkedő Erdélyi Magyar Magánegyetem működéséről, az egyetemek kölcsönhatásáról. Kiemelték, miként befolyásolja az egyetem léte az erdélyi magyarság helyzetét, a végzetek szülőföldön maradását. Míg a Magyarországon tanuló és ott végzett erdélyi diákoknak csupán 10%-a tér vissza szülőföldjére, addig az Erdélyben tanuló és itt végző diákoknak csak 10%-a távozik külföldre.

Kántor Lajos közíró *Kós Károly, az erdélyi polgár* című előadása után Brassóba utaztunk, ahol szakavatott vezetők kalauzoltak a város nevezetességei között, majd a Fekete-templomban egy rövid orgonahangversenyen, ezt követően Szász Ferenc unitárius lelkész esti áhítatán vehettünk részt. Kedves volt, hogy az Aurora-szálló ven-

Konferenciázók egy csoportja a brassói Tanács ház előtt

déglőjében a román együttes tiszteletünkre magyar muzsikával szolgált. A visszafele úton előke-
rültek örökzöld népdala-
ink, s megállapíthattuk,
hogy éljünk bár Ang-
liában, Erdélyben, Német-
országban, az anyaor-
szágban, Kárpátalján vagy
Svédországban, minde-
nütt csak „az a szép, az a
szép, akinek a szeme kék”,
és mindnyájan ismerjük
azt a kerek erdőt, melyben
„cukrot adnék annak a

madárnak, dalolja ‘ki nevét a babámnak...’

A pénteki napot Szegedi László kőhalmi református, és Florin Ignat meschendorfi ortodox lelkészek *Az ökume-né esélyei* című párbeszéde nyitotta meg, majd Granasztói György budapesti történész és Markó Béla, az RMDSZ elnöke *Egység a sokféleségben* címmel tartott értekezést. Amellett, hogy mindkét párbeszéd sok kérdésre adott feleletet, újabb kérdéseket is szült, többek között a „hagy-makupolás honfoglalás” kapcsán.

Délután a *Szabadegyetem fórumán* Varga Pál dietenheimi református lelkész kiértékelte a találkozót, majd sok meleg köszönet, értékes javaslat és kritikai megjegyzés is elhangzott. Együttal bemutatkozott a bázeli Szabadegyetem újonnan választott elnöke, az angliai Jaskó Tamás, aki a leköszönt Szöllősy Pált követi e tisztségben. A résztvevők rögzítették az Akadémiai Napok jövő évi időpontját (2002. május 5–11.), s javaslatokat tettek a helyszínre is (a morvaországi Olmütz környéke, a szlo-vákiai Gyügyfürdő stb).

A Kató Béla református és Raduch Zsolt evangélikus lelkészek szolgálatával az illyefalvi vártemplomban tartott záróistentiszteletet követően az esti állófogadáson Szöllősy Pál és Jaskó Tamás, a Szabadegyetem volt és jelenlegi elnökei köszönték meg a konferencia rendezőinek fárad-ságos és egyáltalán nem könnyű munkáját, a házigazdák kedves, mindenre figyelő és minden problémát mosolyogva megoldó készséges vendégfogadását. Az összejövetel zeneszóval kísért közös énekléssel zárult.

Június 2-án a konferenciázó társaság egy része Csík-somlyóra utazott, hogy részt vehessen a pünkösdi búcsún, más része pedig – közöttük magam is – élményekkel telten visszatértünk Budapestre. Boldog vagyok, hogy részt vehettem a Szabadegyetem akadémiai napjain, s remélem, hogy a jövőben svédországi gyülekezeteink tagjai közül egyre többen részesülhetnek e nagymúltú konferencia áldásaiban.

Tóth Ildikó

Ketten a Szabadegyetem résztvevőiből: a svédországi Tóth Ildikó (jobbra) a debreceni Dr. Patkó Józsefné Kovács Irénnel Brassó főterén.

Torockószentgyörgy (Molnár-Veress Pál felvétele, 1998.)

Lászlóffy Aladár

Az erdélyi kultúra Európában

„Isten előtt sosincs igazunk” – tartotta Kierkegaard, nem tudni, hogy intő vagy duzzogó hangsúllyal értvén a dolgot. Mi, amikor Erdély és Európa vonatkozásaira gondolunk, mindenképpen el kell hogy nyomjuk magunkban azt a szikrányi zendülést a Gondviselővel szemben, mielőtt elmormogjuk a folytatást: ...legyen meg a Te akaratod... Mert a remény tétje véges-végig az Úr útjainak ama proverbiális kifürkészhetetlensége volt, és az is marad persze. Nem kell hát elkiabálni. Bár lehet, már az se lesz nagy hiba. Van egy vicc a két muzsikról, akik egy jégmező közepén üldögélnek Szibériában, s az egyik megint nem tesz lakatot a szájára. Ügyelj, ne nagyon ordibálj – inti a másik –, mert még elvisznek. – Innen? Ugyan hova?...

Nos egyelőre rádióhír volt csupán, hogy az ősi osztrák Stephans Dom alatt a régészek ómagyar temetőre bukkantak. De pisszt! Állítólag efféle kiszivárogtatásáért vitették el Bucowot is Bukovinába.

Annyit mindenképpen ki kell mondani itt az elején – egy örmény katalógusban bukkantam erre a megfelelőlebezzhetetlen bölcsességre –, hogy az út csak visszafele vezet előre.

Mégsem szeretnék egy kronologikus leltárra szorítkozni a témát illetően, melyet mindannyian úgy fel tudnánk mondani, mint valami anyáknapi köszöntőt. Azt szeretném inkább felemlíteni és körüljárni, hogy mint valami összekuszált gumi-délkörök vagy televíziós felvételhez keresztül-kasul lefektetett kábelek, itt vannak lábalatt mindazon összefüggések, melyek mentén bebizonyítható, hogy „bársony itt a gyepes udvar, drágakő a palota”, és kezdet óta szüntelen a szellemi integráció, ahogy azt a nagykönyvben manapság előírják. Honterusok és Pelbártok, Heltaiak és Bakfark Bálintok, Bartókok és Orbán Balázsok, a Bolyaiak és a Babes Victor, meg az örökbefogadott egyetemük, melyet helyi szokás szerint – cuius regio, eius religio – most épp román iskolába járatnak...

Csak az nem ugyanaz, hogy hajdan elmentünk érte vándorbottal, ekhósszekér-stoppal és elhoztuk ide a mívelt Nyugatot, mostanában, mint a gyermekdalocska végén: versenyfutás az ára, uccu, nézzünk utána, s haza nem kell jönni.

Egy másik katalógusból puskáztam aztán a következő adatokat. Neves román, magyar és német szakemberek

Istókhalmom

Stockholm, avagy magyarítva *Istókhalmom* megismeréshez nyújt segítséget egy itt élő honfitársunk, aki "Észak Velencéjében" barangolva adatokat gyűjtött, jegyzetelt, fényképezett, majd így szerzett ismereteit az internet útján közkinccsá tette. De mert internet-hozzáférhetőséggel nem mindenki rendelkezik, a szerző engedélyével (aki szerényen csak "Zit@-néni"-nek becézi magát), lapunkban is közzétesszük útikalauzát. E lapszámunkban a város történetét bemutató, valamint *Az Óváros*, *Séta az Óvárosban*, *A Nagytér*, *A Nagytemplom*, a *Riddarhuset* és a *Riddarholmen* részeket hozzuk. Készen áll *A Királyi palota*, a *Slottsbacken* és a *Millesgården*, előkészületben pedig *A Városháza*, *A Királyi Vadaskert (Djurgården)*, a *Séta a Helgeandholmentől a Kungsträdgårdenig és a Kastellholmenig*, *Séta a Brunnsviken körül (Haga-park)*, *Vándorlások a Roslagsledenén*, *Albert templomai (Härkeberga, Härnevi, Yttergran)* című részek. Olvasóinknak hasznos időtöltést, istókhalmi látogatóinknak pedig kellemes barangolást kívánunk!

A svéd vikingek fővárosa a Mälaren-tó Björkö szigetén fekvő *Birka* városa volt. Stockholm helyén pörköltből kikandikáló húsdarabok gyanánt álltak ki a sziklás

Birka, a svéd vikingek fővárosa

szigetek a mai-nál legalább öt méterrel magasabb szintű vízből. A szárazföld folyamatosan emelkedett, és a Mälaren-tó déli kijárata a Keleti-tengerre a 800-as évek

közepe táján használhatatlanná vált. A lübecki kereskedők hajói azontúl csak kelet felől közelíthették meg Birkát és a Mälaren-tó partján fekvő településeket. A Mälaren-tó és a Keleti-tenger találkozásánál lakatlan, sziklás sziget, a mai Stockholm Óvárosa állta útjukat. A sekély szoroson, a *Strömmen* nem

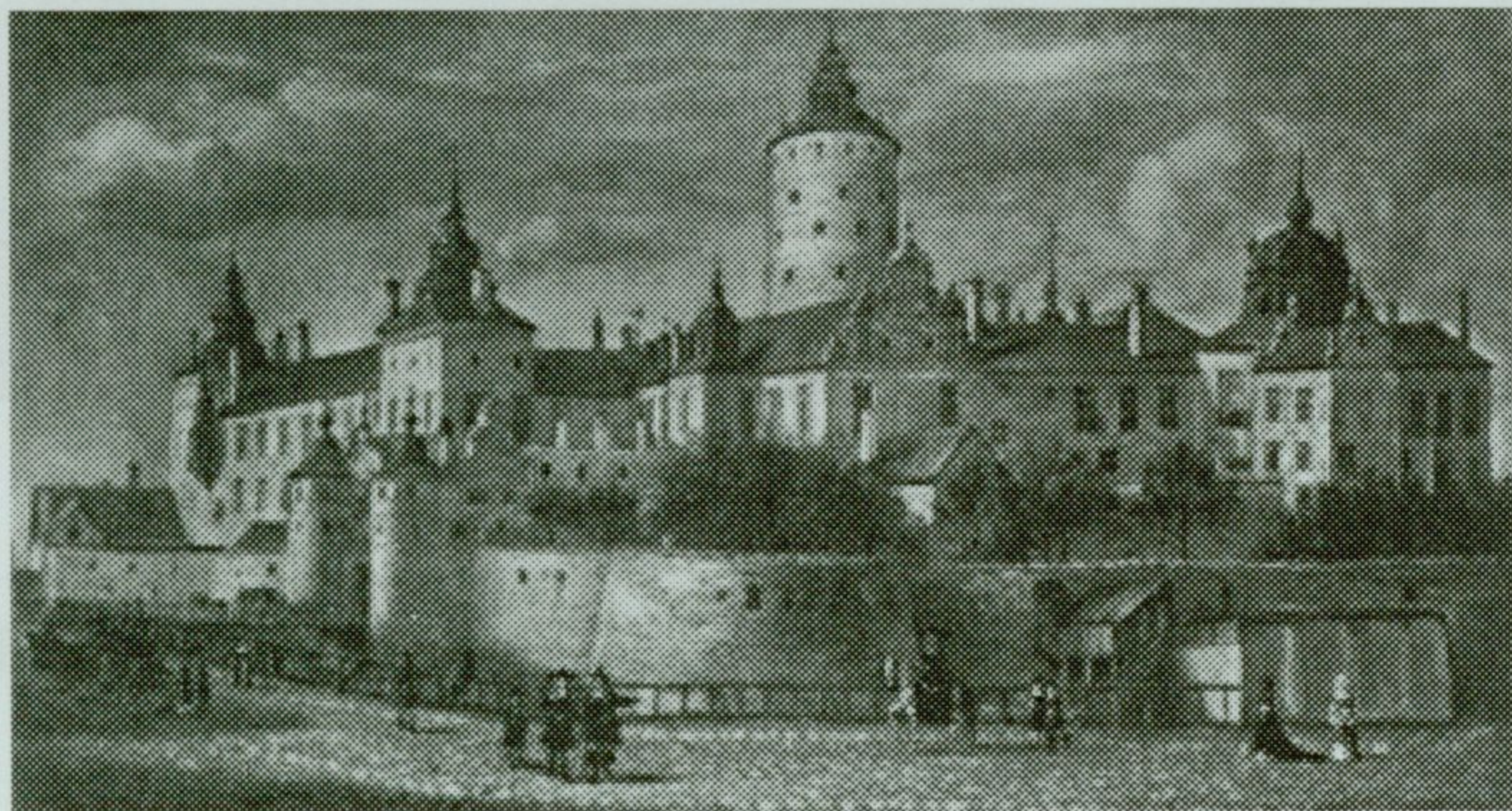

A "Strömmen" - háttérben a Grand-szállóval

tudtak felhatolni, ezért a sziget keleti partjára kirakodott termékeket átcipelték a nyugati oldalon várakozó "Mälarsjáró"-hajókra, és onnan folytatták az utat. A körülményes közlekedés miatt a távoli Birka elnéptelenedett, a kereskedelem központja előbb a Mälaren északi partjára, a közeli Sigtunába, majd 1187-ben – az észtek pusztítása után – az előnyös stratégiai helyzetű Stockholmba költözött.

Selma Lagerlöf *Nils Holgersson csodálatos utazásában* a sziget szépségével indokolja a választást. A monda – és Johannes Messenius, középkori "történész" – szerint a svédek Sigtuna pusztulása után a Mälarenbe vetett, arannyal és ezüsttel tömött tölgyfára bízta az új főváros helyét. Amint az várható volt, az áramlat Stockholm szigetén sodorta partra a rönköket.

A Stockholm név először Birger Jarl királyi helytartónak a lübecki kereskedőknek adó- és vámmentességet szavatoló okiratán szerepel. Birger Jarl az 1250 táján építtetett *Tre Kronor* (Három Korona) várával a "Mälaren

*Tre Kronor (Három Korona)
Birger Jarl 1250 táján emelt várkastélya*

zárjává" tette Stockholmot. A tengeren garázdálkodó kalózhajók felhatolásának megakadályozása, és a hajóforgalom ellenőrzése céljából sorompóval nyitható cölöpkoszorút vertek a szigetet körülvevő víz medrébe. Innen eredhet a Stockholm név is: A *stock* cölöpöt, oszlopot, a *holme* pedig szigetekskét jelent. (Mások szerint a Södermanland és Uppland országrészek határát jelölő cölöpsornak köszönheti a nevét.)

Stockholm szárazföldi darázsderékként kötötte össze Észak- és Dél-Svédországot. Az egykori várfal a mai Prästgatan és Baggensgatan utcák mentén húzódott. A városba északról és délről rövid hidakon, két, toronnyal ellátott kapun: a Norreporton – a mai Mynttorget helyén – és a mai Slussen helyén állt Söderporton keresztül lehetett bejutni. A szomszédos Riddarholmen szigetén szélmalomok és kolostor, míg az északi Helgeandholmen szigetén kórház állt. Samuel Kiechel német kereskedő 1586-ból származó útinaplójában cölöpökre épült házakról, lassú és körülményes szárazföldi közlekedésről számolt be. A város keskeny és gödrös utcái minden tervszerűség nélkül

kanyarogtak, az emberek és háziállataik ürülékkel kevert sárban caplattak. A nemesi lakások falai vakolatlanok voltak, az asztal fölött kifeszített vászon a plafonon mászkáló pókokat akadályozta meg abban, hogy beleessenek az ételbe. (Ez utóbbit nem tartotta említésre méltónak.)

A középkorban ostrom esetén a várfalakon kívül eső épületeket lerombolták, ezért aránylag későn alakultak ki a külvárosok a szomszédos szigeteken. Az első külváros Norrmalm volt, azaz az Északi városrész, majd a déli Åsön, mai nevén Södermalm, a legújabb pedig a keleti, előkelő Östermalm, melyet régen a XV. századtól 1885-ig működő királyi istálló után "Ladugårdlandet"-nek azaz Istállótájnak (vagy vidéknek) hívtak. (A "malm" szó homokos talajt, környezetéből kissé kimagasló területet, szóösszetételekben pedig kisebb külvárost jelent.)

Stockholm a Kalmári unió megszűnte után, I. Gusztáv Vasa uralkodása alatt lett a svéd birodalom adminisztratív központja, és csupán az 1600-as években, II. Gusztáv Adolf és leánya, Krisztina királynő uralkodása alatt vált igazi fővárossá. A partokat feltöltötték a Strömmen fölé magasló Brunkeberg-hegy lebontásából származó kavicsal, és utcákat építettek a várfalakon kívül. 1630-ban elkészült az első városterv, a tűzveszélyes faházak helyére kőépületeket emeltek, a gerendázatot felújították, és a homlokzatokat az építés évszámát vagy a családi címet ábrázoló, cifrára kovácsolt keresztvasakkal díszítették. Az 1700-as években szövődék, textilmanufaktúrák, dohánygyárak, üveg- és porcelángyárak működtek a részben a szigetekre, részben pedig a Mälaren-tó és a Keleti-tenger partjaira épült Stockholmban. Az 1800-évek közepére Stockholm ipari város: a Skeppsholmenen hajókat építettek, Liljeholmenen sztearingyár működött, a Kungsholmenen megalakult a "Bolinder mechanikai műhelyek" és az "L. M. Ericsson". Számos sörfözde elégítette ki a munkásosztály növekvő igényeit. (100 lakosra jutott egy kocsmá.) A szárazföldi és légi közlekedés rohamos fejlődésével megszűnt az elszigeteltség. "Észak Velencéje" ma már nem a világ legnagyobb kisvárosa, hanem a drótnélküli Valhalla, a szolgáltató ipar, a pénzpiac és az információs technológia központja.

I. Gusztáv Vasa

A következőkben óvárosi sétára hívjuk olvasóinkat. A "Zit@-néni" anyagát terjedelmi okokból helyenként lerövidítettük, de azok számára, akik eredetiben, az interneten kívánják azt megtekinteni, a következő honlap-cím megnyitását ajánljuk:

<http://members.nbci.com/XMCM/interproz/>

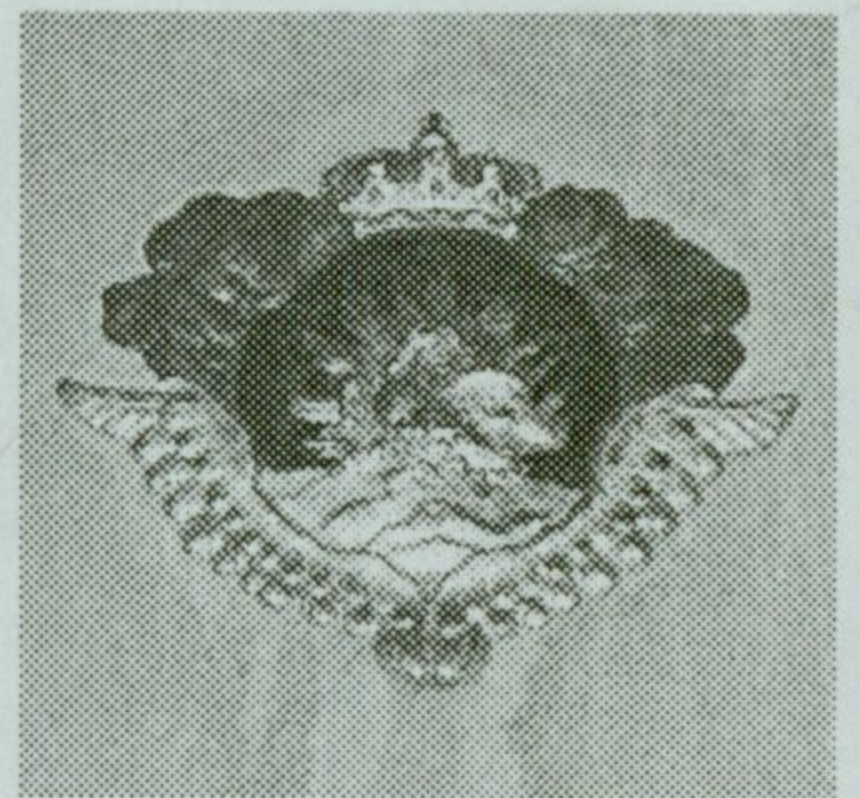
Légifelvétel a Gamla Stan (Óváros) és a Riddarholmen szigetekről

AZ ÓVÁROS

A mitológiai nevű – Midas, Phoebus, Venus, Bacchus, Aurora, Cassiopeea, Icarus, Argus, Diana, Europa – telkekre szabdalt, 40 hektárnyi szigetet 3000 lakos lakja. Az Óváros – a *Gamla Stan* – nevet az 1900-as években kapta. (Hivatalosan csak 1980 óta.) Addig csak "Városnak", vagy "Hidak közti Városnak" nevezték. Az egykori várfalakon kívül fekvő Västerlånggatan – Nyugati hosszú utca – és Österlånggatan – Keleti hosszú utca – között repe-dezett bordákként húzódnak a sikátorok.

A kovácsolt keresztvasakkal díszített homlokzatú épületek átlagosan 400 évesek. A keresztvas (szabadon fordítva: horgonyzár) a tartófalak között a gërendázaton keresztül húzott acélsodrony hurkos végeit rögzíti. A várost

tűzvészek sorozata pusztította, így 1407-ben és 1419-ben teljesen leégett. Néhány ház kapuja fölött a lángokból kikelő, aranyozott *Főnix-madár*, az 1746-ban bevezetett tűz-biztosítás aranyozott jelvénye díszel. Tűz esetén a tűzoltók a biztosított ingatlanokat részesítették előnyben.

Főnixmadár-dísz

A Saltsjön – a Sóstenger – felé eső parton, Svédország egykor legjelentősebb kikötője mentén húzódik a *Skeppsbron*, az egykor fényűző palotákkal szegélyezett tengerparti sétány. A Skeppsbron házai a nagyhatalom éveiben, II. Gusztáv Adolf és Krisztina királynő idejében (1620–1654) épültek. Újgazdag lakóit csúfolkodva "kikötő-nemesség" néven emlegették.

III. Gusztáv (1746–92), a "törvényhozó, a győztes, és a béke helyreállítója" szobra a királyi palota déli bejáratához vezető út torkolatával szemben áll. A szobrot Stockholm polgársága emeltette a Svenskund-i győzelem hírével hazatérő király emlékének. III. Gusztáv halála után, 1808-ban avatták fel; alkotója Tobias Sergel (1740–1814) szobrász volt.

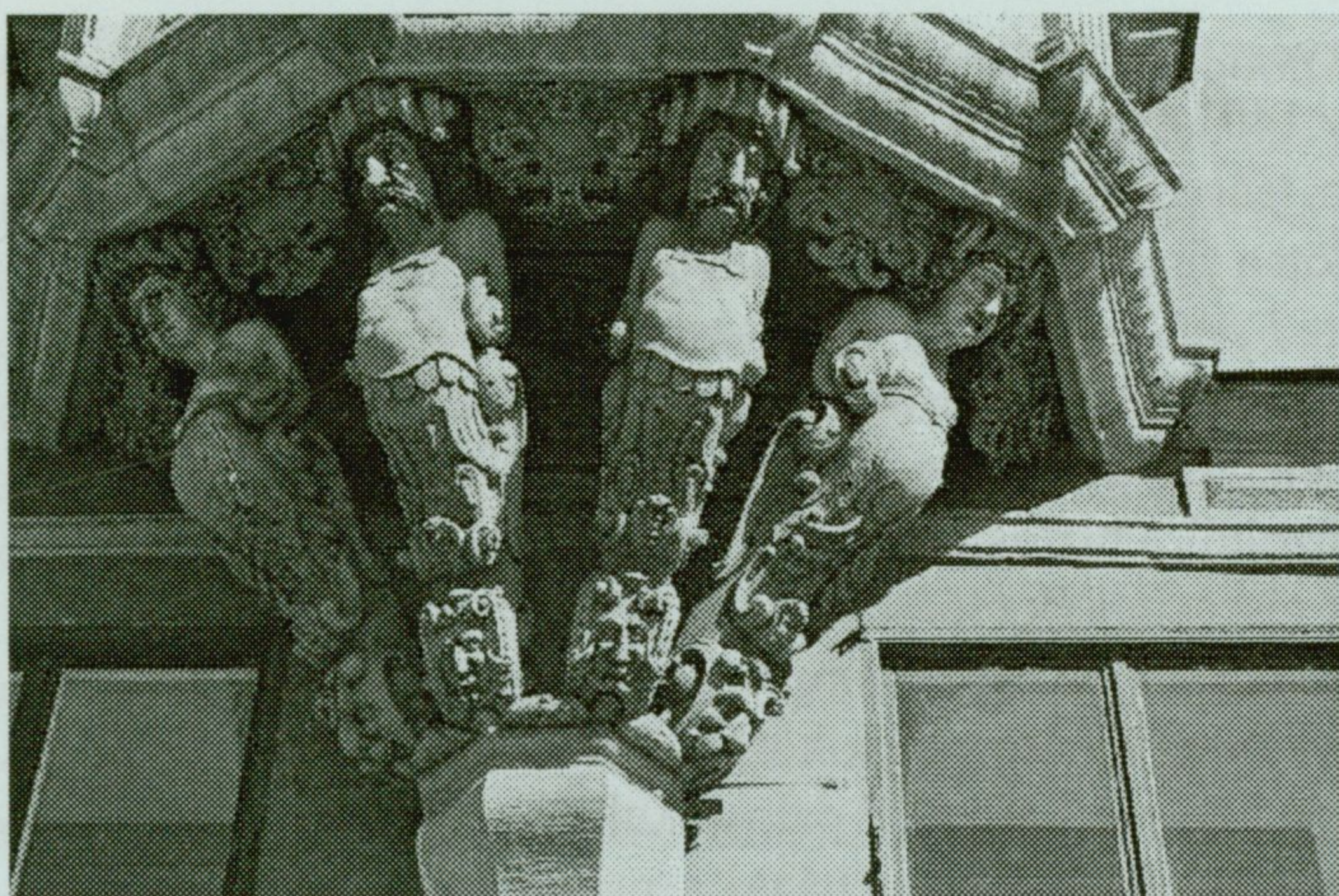

III. Gusztáv szobra

A Skeppsbron házsorában a legrégebbi a 10. szám alatti *Sjöfartshuset*, a Cronström-család háza.

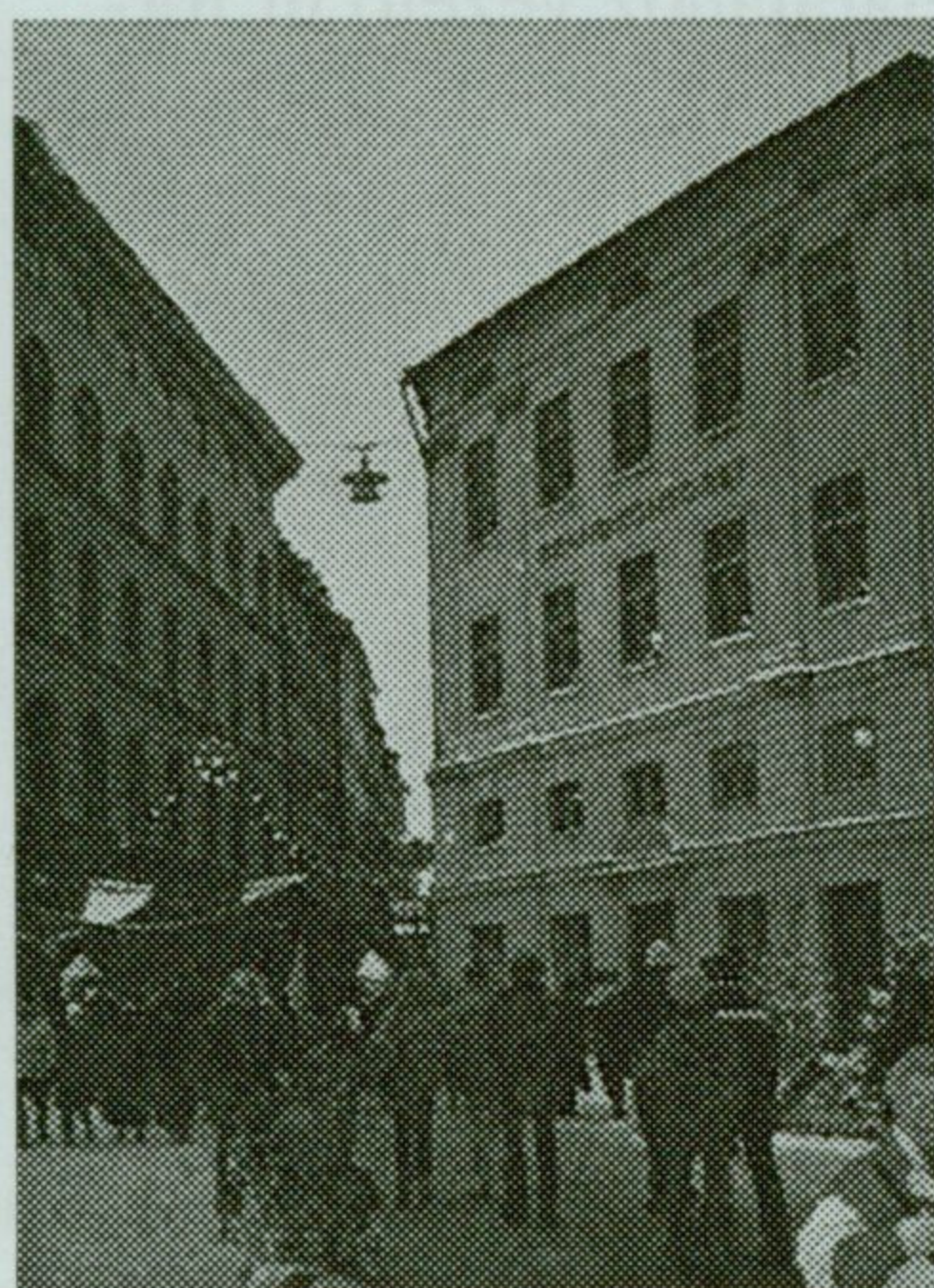
Stockholm Óvárosa, a Gamla Stan, előtérben a Skeppsbron házsorával. (Képeslap)

A Scharenberg-ház kiugró erkélyszobáját tartó szoboralakzatok

Séta az Óvárosban

A séta kiindulópontja a *Mynttorget* - az Érem-tér, melynek helyén valamikor az északi városkapu, a Norreporten állt. Szolid építmény lehetett, mert a dánoknak soha nem sikerült ostrommal bevenni. A kancellária épülete - *Kanslihuset* - még a királyi palotánál is öregebb, az oszlopokat (Olof Tempelman műve) utólag, III. Gusztáv római látogatása után, 1780-ban "ragasztották" a homlokzathoz. A kancellária belső udvarát Bror Marklund szobra, az Anya és gyermeke (1956) díszíti.

Mynttorget

A Mynttorgettől a Järntorgetig - a Vas-térig - lágy S-betűben kanyargó *Västerlånggatan* a várfalakon kívül eső ösvényből alakult ki. Valamikor ezen a szűk utcán bonyolódott le a forgalom Észak-Svédország (*Uppland*) és Dél-Svédország (*Söder-*

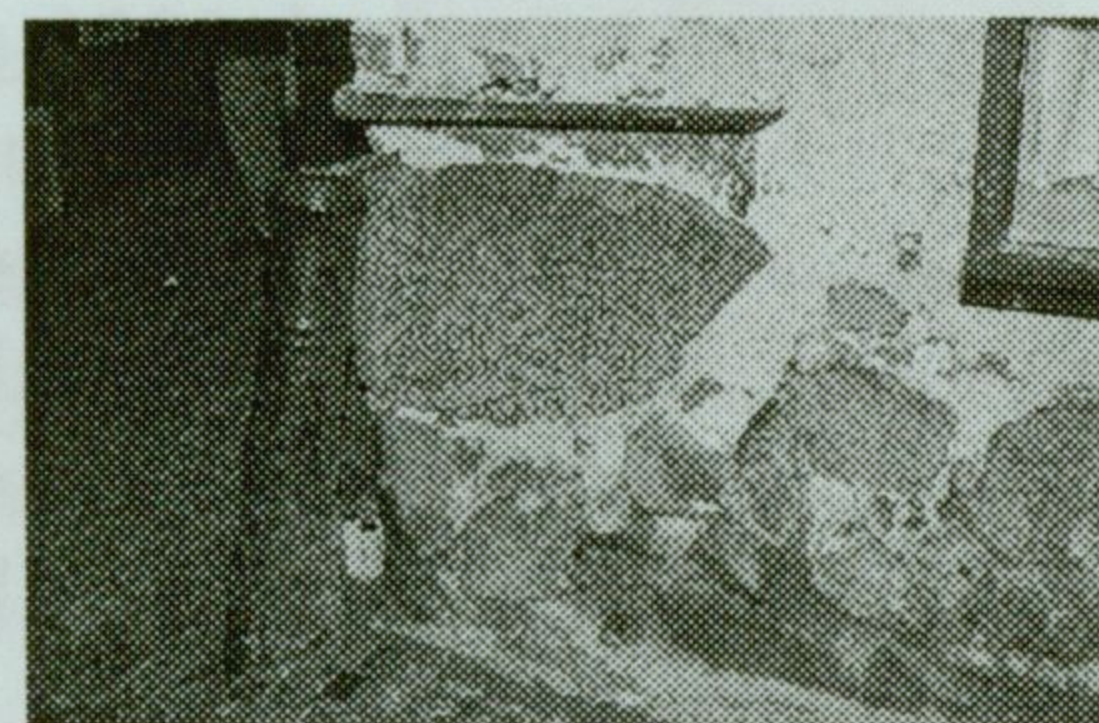
Västerlånggatan 29. Gótikus ablakok a középkorból

manland) között. A Västerlånggatan és a Salviigränd sarkán állt a tűzoltóság épülete, a Brandkontoret. Itt árulták a ház kapuja fölé szegezhető, Főnix-madarat jelképező táblákat, mellyel a ház tulajdonosa a tűz elleni biztosítást igazolta. (Tűz esetén az aranyos táblás házakat oltották először.) A 6. szám alatti Jakob Sauer-ház, az 1300-as évekből származik. A 24. számú ház kapuja fölött kő nyest, egykor a bőrösök céhének székháza volt. A szemközti, 27. szám alatti házat Erik Palmstedt, a városépítész építtette. Halála után két évvel, 1803-ban készült el. Falán az északi országrész - *Uppland* - és a déli - *Södermanland* - határát jelző kőtábla. A 29. szám alatti ház gótikus emeleti ablakai a középkorból származnak.

Västerlånggatan

A keresztező Kåkbrinkenre balra benézve, látszik a Västerlånggatanal párhuzamos Prästgatan - Pap utca - sarkán levő ház falába beépített *rúnakő*. (A sarokhoz támasztott ágyúcső a túl éles kanyart vevő kordéktól óvta meg a ház falát.) A 47. szám alatti női alsónemű butikot 1867-ben jegyeztette be Gustaf Mellbin. A két ágyúcsővel védett bejárat a 68. szám alatti Lindeskaházé, mely Krisztina királynő féltestvérének, Gustaf Gustafssonnak volt a tulajdona. Kőcímerekkel teleaggatott, téglafal homlokzata holland-reneszánsz stílusról árulkodik. Jelenleg a pallérok - építőmesterek, kőművesek - 1487-ben alakult szövetségének a székháza.

Ház falába beépített rúnakő

A 66. szám alatti átjáróház - a Passagen - üzletekkel szegélyezett árkádja a Kornhamnstorgra - a Gabonakikötőre - vezet. A déli Södermalm városrésze és a Slussenre - a Zsilipre - nyíló tér közepén, domborművekkel díszített talapzaton íját feszítő szoboralakzat áll, melynek neve: Bågspännaren - Az íjász -; Christian Ericsson műve 1916-ból. Az 51. szám alatti *Scharenberg-ház* az 1660-as években épült, annak a háznak a helyén, melyben a Krisztina királynő udvarába látogató René Descartes, azaz Cartesius lakott négy hónapon keresztül. (Nagy uralkodók előszeretettel pazarolták koruk nagy gondolkodóinak

A Scharenberg-ház (Kornhamnstorget 51.)

idejét.) Az erődre emlékeztető díszes hajóerkélynek ere-detileg védelmi szerepe volt - széles szögben lehetett az ellenségre lövöldözni. A teraszt négy, tölgyfából faragott

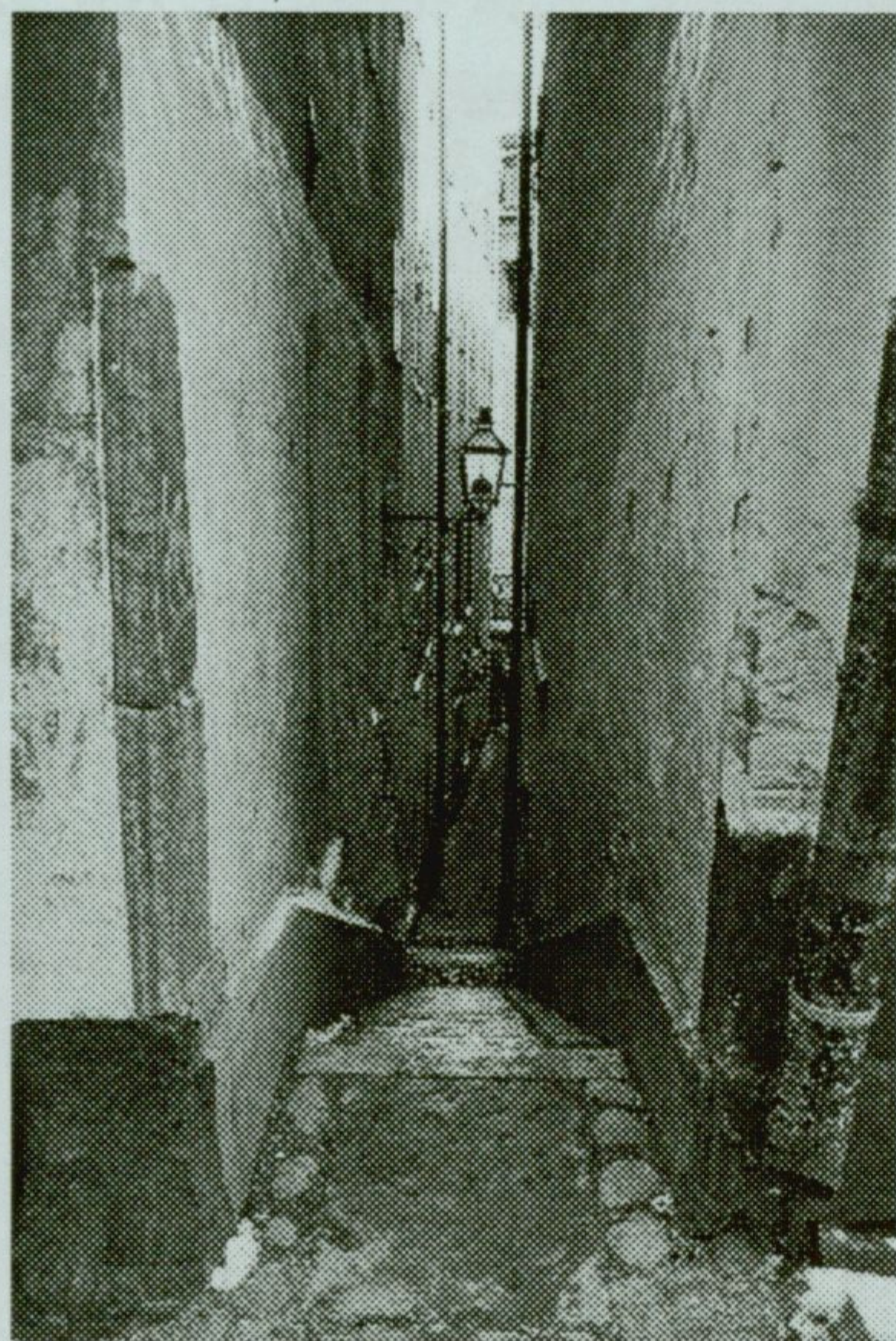

Kornhamnstorget 53.

groteszk figura tartja. A háztól jobbra levő 53. szám alatti épületet 1908-ban restaurálták: a házat egy emelettel megtoldva, a régi oromzatot ennek tetejére illesztették.

A Funck-ház melletti szűk sikátor visszavezet a Västerlånggatanra. A Järntorget - Vas-tér - felé, balra a 81. szám alatti fakapu méternél is keskenyebb utcát, a *Mårten Trotzig-sikátort* rejtí. (A legkeskenyebb részén 90 centiméter széles sikátor a Tyska Stallplan-ra - a Német istálló-térre vezet.)

A Järntorget a középkori kereskedelem központja volt. A 84. szám alatti épület, a román-barokk stílusban épült egykori Birodalmi Bank - a Rendek bankja - idősebb Nicodemus Tessin alkotása. A középkorban a bank helyén állt a névadó vasmérleg, mellyel a vámhivatal képviselői a

A Morten Trotzig-sikátor

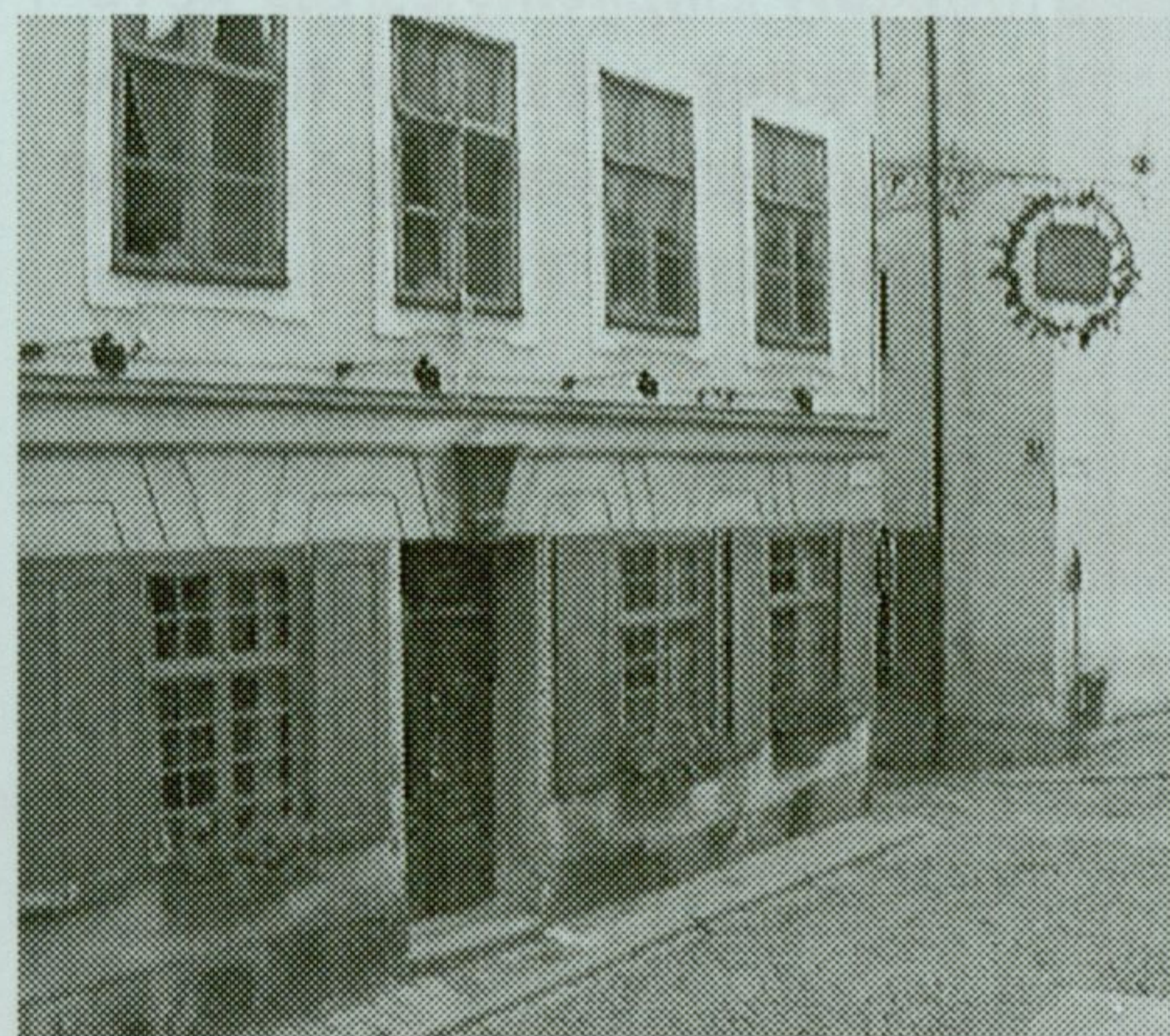
lübecki kereskedők exportra induló nyersvasát lemérték. A hordókban tárolt kátránytól bűzlő téren, halmokban állt az elszállításra váró faluni réz, a salai ezüst, bőrök, szörmék, lazac és vaj. Cserébe só, sör, bor, fűszerek, üveg és kerámiaárak érkeztek.

A közeli Gyldene Freden kocsmája egykori törzsvendége, *Evert Taube* (1890-1976), a legendás híru trubadúr, az egykori bank előtt vár taxira. Az élethűen kifestett szobor K. G. Bejemark műve (1985). A tér túlsó - északi - oldalán, a 83. szám alatt álló Järntorgspumpen-pub helyén működött a Stadt Hamburg félhivatalos bordély.

Evert Taube szobra

Az Österlånggatan és a Tullgränd sarkán szárnyas béke táncol a szélben. A cégér Svédország legrégebbi és legnevezetesebb kocsmájába - az 1722-ben, XII. Károly háborújának végét jelző Nystad-i orosz-svéd béke évében megnyílt - *Gyldene Freden*-be, az Arany Békébe hívogat. Itt tartották a III.

A Gyldene Freden-kocsmája

Gusztáv alatti idők dalnokának, Carl Michael Bellmannnak (1740-95) emlékére alakult egy-let, a Bellman társaság gyűléseit. Bellman nem tartozott a törzsvendégek közé, ő a közeli *Kryp in* - Mássz be - kocsmá vendége volt. Záróra után ez előtt feküdt a méltatlankodó Fredman órá:

*Fekszem az árokban,
öreg cipőmre meredek.
Fújj! Félretaposott csukák!
A kabátom rongyos,
az ingem koromfekete.
Nézd a sálam,
a báránybőr parókám,
és a csámpás lábam!
Viszket a testem.
Gyere, segíts fel!
Gyere, segíts fel!*

(C. M. Bellman: *Fredman* 23. episztolája.)

A tönk szélére csúszott, bagófüsttől fekete falú vendéglőt 1919-ben Anders Zorn (1860 - 1920), a világhíru

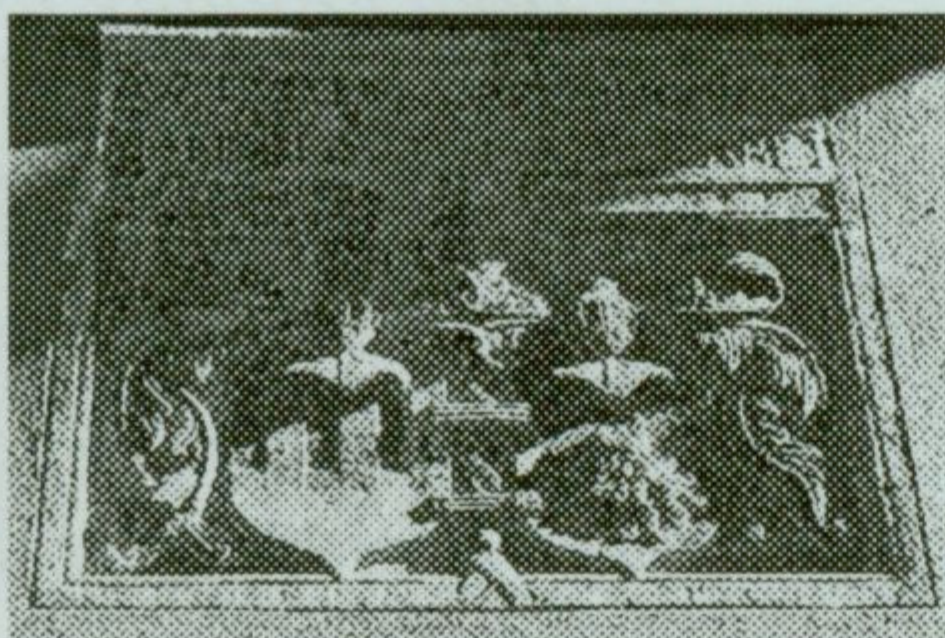
festő vette meg 150 000 koronáért, majd a Svéd Akadé-miára testálta. A Zorn tervei alapján restaurált helyiség megőrizte az 1700-as évek hangulatát. A közeli *Prästgatan* 78. szám alatti házában született 1853-ban Anders Zorn festő-kollegája, Carl Larsson.

A Német templom tornya

templom mögötti *Baggensgatan* volt az 1700-as években a vörös lámpás utca. A 23. szám alatti vöröses-barna, csúnya ház volt a hírhedt *Jungfruhus* - ahogy annak idején a bordélyokat nevezték. Magnus Ahlström kapitány 1760-ban megnyitott intézményét Bellman is megénekelte.

A *Baggensgatan* 27. szám alatti, 1300-as években épült "pápista ház" Stockholm legrégebb lakóháza. Kapuja fölött a későbbi tulajdonos, a *Keith-család címere* mellett az "Auxilium nostrum a Domino" (Az Úrtól jön a segítség) felirat áll. A házat 1527-ben vette meg a Birgitta-nővérektől a skót Keith család. Zsigmond svéd-lengyel király 1594-ben visszavásárolta, és katolikus kápolnává építtette át. 1595-ben itt tartották - hosszú évszázadokra - az utolsó katolikus misét Svédországban.

A Keith-család címere

A szűk *Baggensgatan* a *Köpmanstorga* - a Kereskedő-térre vezet, amelyen 1912 óta áll a *Szent György-szoborcsoport*. A *Köpsmansgatanon* a Nagy-tér felé haladva, az első utca balra a *Själagårdsgatan*, - ennek

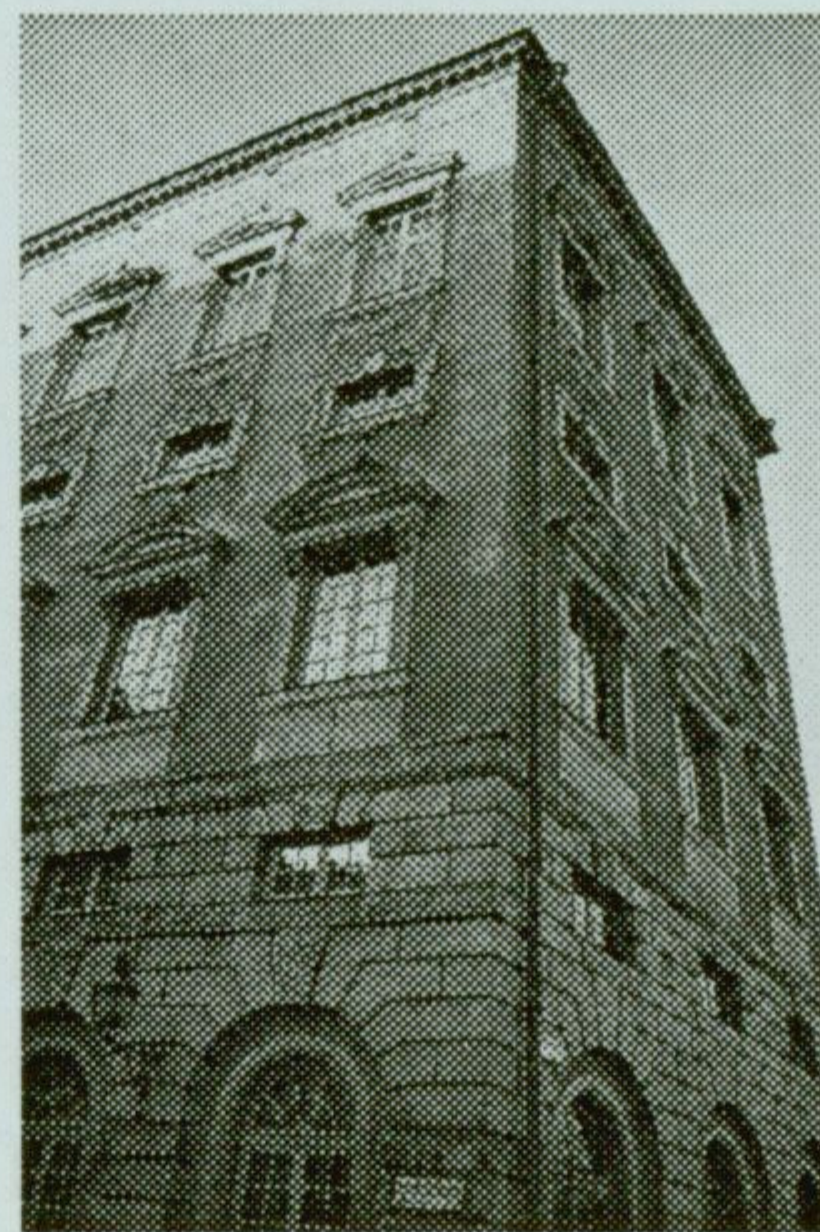
A *Prästgatan* - a Pap utca - a Szent Gertrud védelme alatt álló *Német templomhoz* vezet. Az idősebb Nicodemus Tes-sin tervezte pompás, *aranyozott páholyból* hallgatták a német származású királyok és családtagjaik az ígét. Abban az időben "hiteles adatok" szerint 3 trillió 665 billió 366 millió kisördög próbálta kísértésbe vinni a Város lakóit. Egyesek túl közel repültek Isten házához, és fennakadtak a 96 méteres, *rézborítású torony csipkéin*, és ott kövé meredtek. (A német templomot ezért sokan ördögtemplomnak nevezték.)

A *Tyska brinken* 28. szám alatti ház pincéjében a stockholmi temetkezési vállalkozók találkoznak. A Német

A Köpmanstorgon álló Szent György-szoborcsoport

sarkán (2. szám) pompás kereskedőház áll. Ebben a házban rejtőzött el a feldühödött néptömeg elől Jörger Persson, XIV. Erik gyűlölt rendőrminisztere. A ház mögötti kis tér, a *Brända tomten* - a Felégett telek - vetekedik akármelyik dél-franciaországi városka terével.

Az Oxenstierna-palota

A Nagy-téren átvágva a Nagytemplomhoz lehet jutni. A templom és a Külső-váruddvar között kezdődő utca, a lejtős *Storkyrkobrinken* a *Riddarholmen* szigete felé vezet. A Nagytemplomhoz közel eső sarkon apró "birodalmi köalmakkal" és girlandokkal díszített vörös épület, az *Oxenstierna-palota*. Építésének Jean de la Vallée tervei után 1653-ban fogtak neki. Axel Oxenstierna, II. Gusztáv Adolf

kancellárja, nem érte meg palotája elkészültét. Egy ideig a Birodalmi bank működött benne, majd számos állami hatóságnak nyújtott fedezet. A 4. szám alatti ház, a *Beijer-palota*, az országgyűlés revizorainak munkahelye. (Johan Beijer, a német származású postamester az első svéd újság, az 1654-ben indított *Ordinari Post Tijender* első kiadója és szerkesztője volt.)

Szemközt, a *Storkyrkobrinken* 3. szám alatti, antik csillárokat kínáló bolt bejárata fölött aranyozott korona díszel. A monda szerint 1697-ben ez előtt a ház előtt esett le a korona a frissen koronázott, 15 éves XII. Károly fejéről. Mások szerint a korona az előző bérlő, az egykori *Kronan-patika* hátramaradt cégére. Mellette a *Lady Hamilton-szálloda*, mely a közelben levő

Koronás kapu

Lord Nelson (a Västerlång-gatanon) és a Victory (a Lilla Nygatanon) szállodákkal együtt a Bengtsson-család tulajdona. A Victory szálloda éttermében, a Lejontornetben a hatszáz évvel ezelőtt emelt várfal maradványai szolgáltatják a vacsorához a hangulatot.

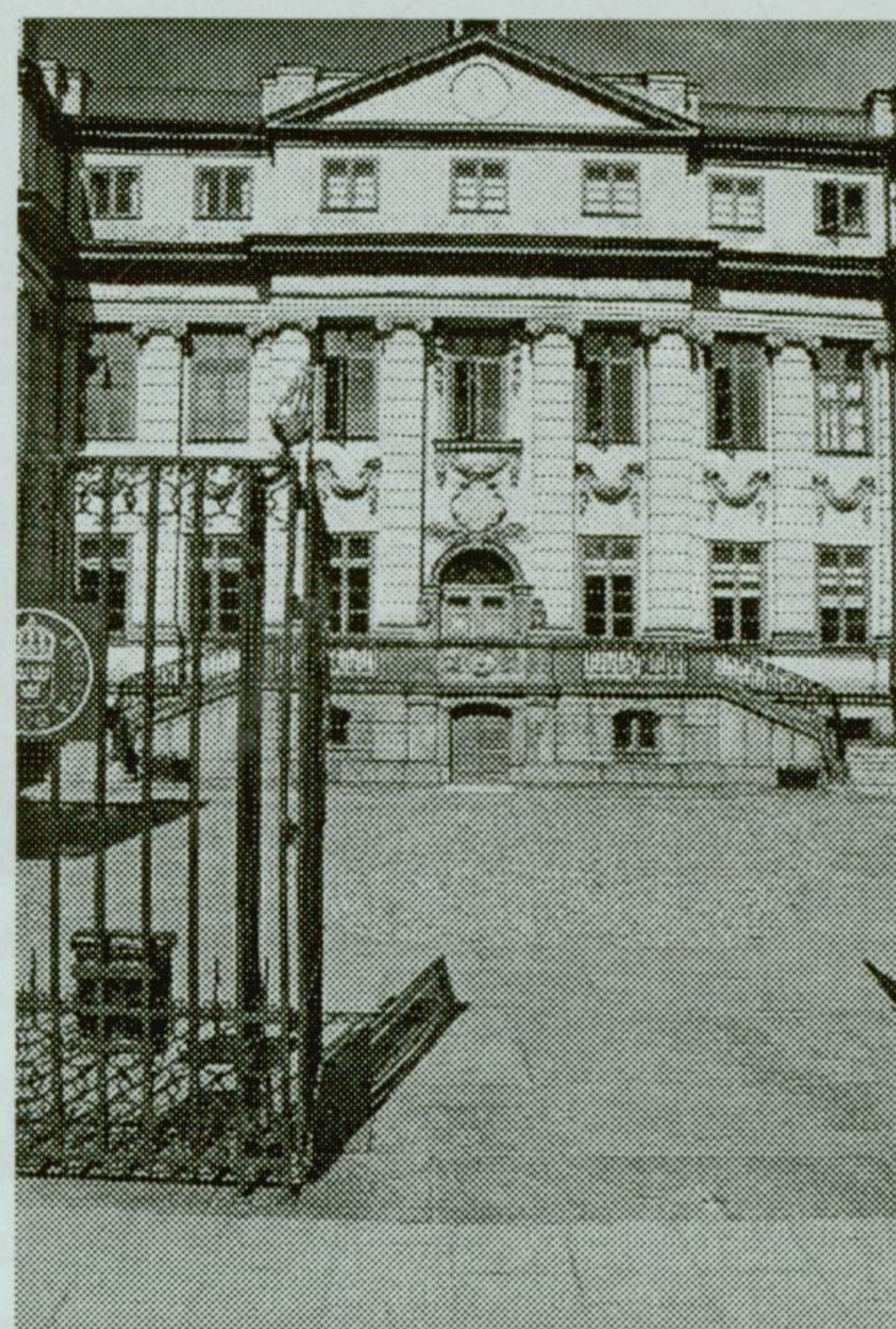
A lejtőn lefelé haladva a *Storkyrkobrinken*-t előbb a Prästgatan, majd a *Västerlånggatan* keresztezi. A Prästgatan - az 1600-as években ennek sarkán állott a paplak - meghosszabbításában, a Pokol-köz nevű sötét sikátorban lakott hajdanában a fületlen hóhér. Nincs az a szakszervezet, amely jóváhagyná munkaadójával kötött kényszerű szerződését: panasz esetén ő volt a következő áldozat.

A Västerlånggatan sarkán aranyozott holló, a Korpen patika címere ijesztgeti a járókelőket. A mellette levő, 7A. szám alatti épületben az országgyűlés könyvtára van. A 7B. szám alatti házban a Skandinaviska Kredit bank működött.

A Riddarhus téren a kancellária előtt Lars Johan Hjerta nemrégiben (2001 januárjában) visszahelyezett szobra áll. A kénsav-, sztearingyertya-, és gázgyáros Hjerta 1830-ban alapította meg a reformokat követelő Aftonbladet polgári napilapot, melyet XIV. Károly János (Bernadotte) "hálószobakormánya" rendre betiltatott. Az Új Aftonbladetet a Még Újabb Aftonbladet követte. 1838-ban a király feladta az értelmetlen harcot, és a huszonnyolcadik Aftonbladet azóta megszakítás nélkül megjelenik.

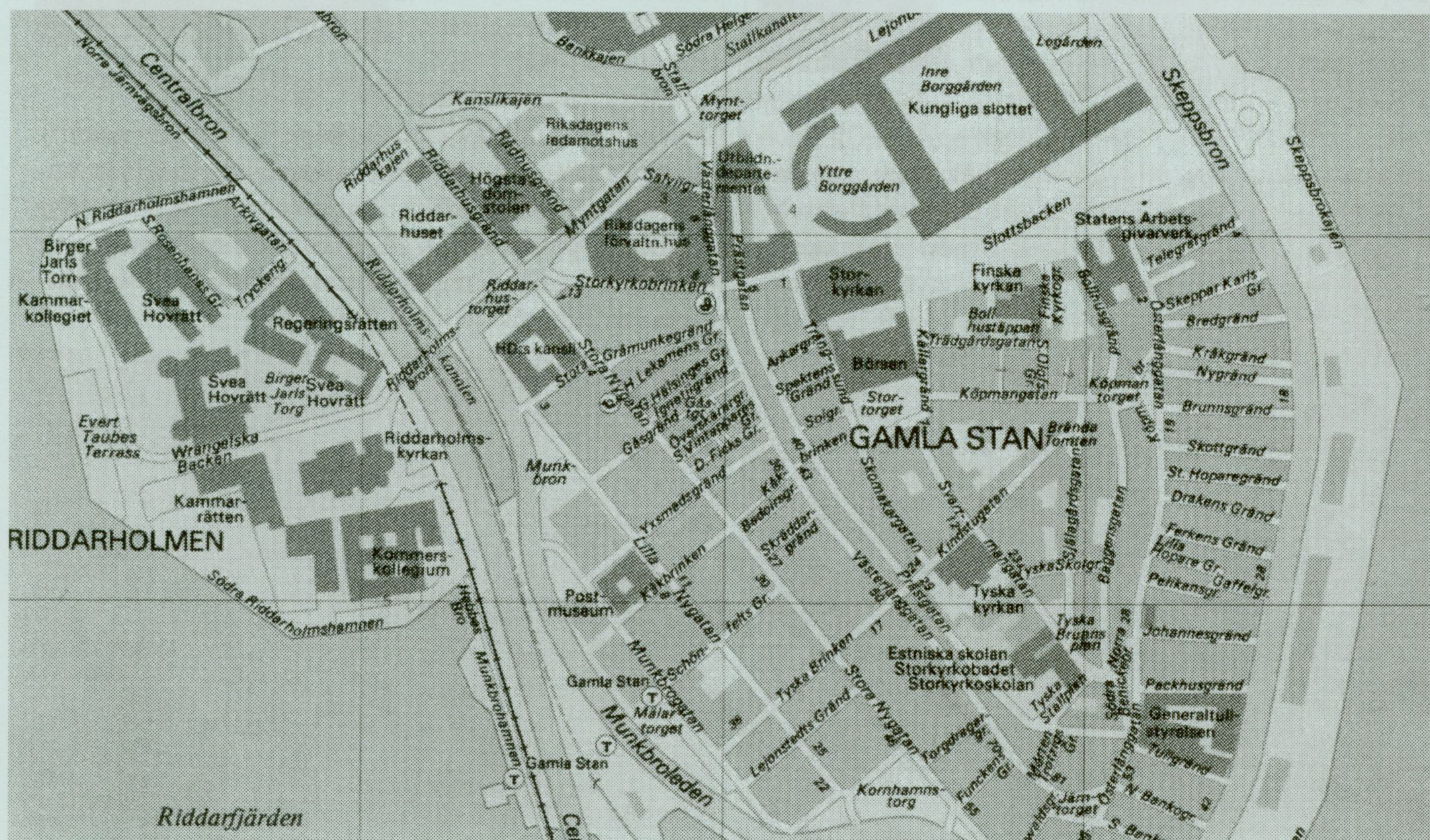
A tér túlsó oldalán a Riddarhuset - a Lovagok háza -, mellette a francia barokk stílusú Bonde-palota. Gustav

Bonde birodalmi kincstárnok és felesége Anne Christina Persdotter Natt och Dag, 1661-ben bízta meg a kor divatos építészeit, id. Nicodemus Tessint és Jean de la Valléet a palota építésével. (Gustav Bonde nem érte meg a palotaavatást.) 1732 és 1915 között Stockholm Tanácsháza volt. Ma a III. Gusztáv által 1789-ben alapított *Högsta Domstolen*, a Legfelső Bíróság székhelye. Udvarán gyilkolta meg 1810-ben a csöcselék Axel von Fersen főudvarmestert.

A Högsta Domstolen épülete

A térre nyíló Stora Nygatan az 1625-ös tűzvész után lett Stockholm főutcája. A tér felé eső sarkán a nemesi *Bååt család háza* - ma a Munkaügyi bíróság épülete - falán a család címerét jelképező keresztvasakkal. Néhány házzal arrébb, a túlsó oldalon van a Stampen jazz-bár, mely eredetileg "Stampen", azaz zálogház volt. A zálogban felejtett tárgyakat: óriási kerekű bicikliket, szenes vasalókat és kóclábú babákat a mennyezetre függesztették.

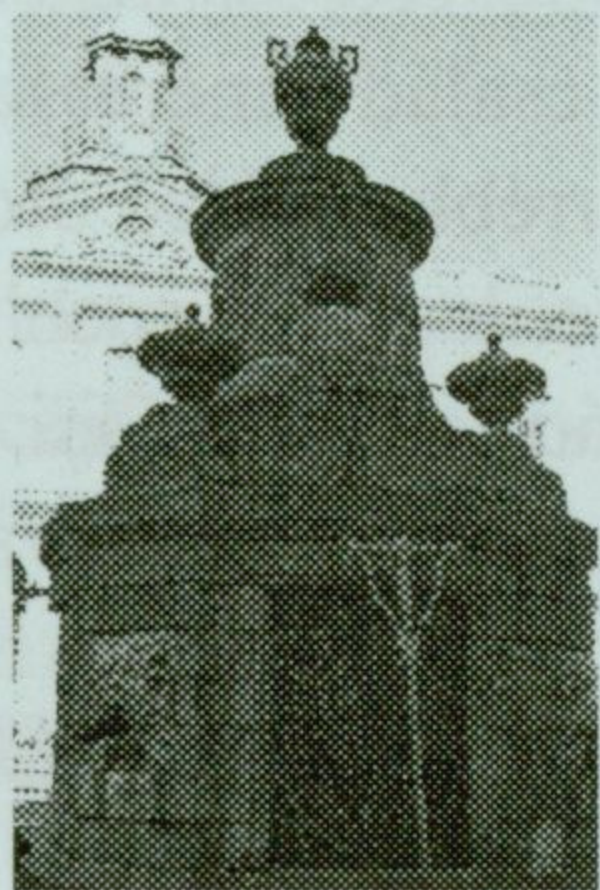
Stockholm Óvárosa, a Gamla Stan

A Stortorget impozáns épülete, a Börshuset (a Tőzsde-ház)

A Nagytér

A város történelmi szíve a a Stortorget, a Nagytér. Az ennek közepén álló kút, a "Pumpen", a Tőzsde építészének, Erik Palmstedtnek a műve (1778). Mivel a kút vize a XIX. század közepén apadni kezdett, 1856-ban a "pumpent" áthelyezték a mai Brunkeberg-térre, ahol közel száz évig oltotta a stockholmiak szomját, majd a város 700 éves születésnapján rendezett ünnepségek keretében visszahelyezték eredeti helyére (1953). A középkorban kaloda, büntetőoszlop és az igazságszolgáltatás szimbóluma, a "Kopparmatte" állt a helyén. A rézből készült, vesszőt suhogtató kis figura ma a Kungsholmenen levő Tanácsháza - a Rådhuset - előcsarnokát díszíti.

A "Pumpen"

Az 1520. november 8-ról 9-re virradó éjszakán a Nagytéren végezték ki II. Keresztély uniós király parancsára a dán kelepcébe esett svéd főurakat. A harangok zúgása közepette hullottak a fejek; azon az éjszakán életét vesztette az egész svéd főúri elit, és néhány túl közel merészkedő bábmészködő. A 20. szám alatti ház - a Schantz-család

háza - falán beépített mészkőlapok emlékeztetnek minden egyes áldozatra. A Schantz-ház díszes kapuja Johan Wendelstam műve az 1650-es évekből.)

A népszerű kivégzőhelytől északra, a Börshuset - a Tőzsde - épülete helyén állt a Rådstugan, azaz a Tanácsház. Innen irányította a törvény által megszabott arányban fele svéd, fele német kereskedőkből és tehetősebb polgárokból álló tanács a Várost. A rokokó stílusban épült Börshuset-et 1776-ban maga III. Gusztáv avatta fel. (A ház falán - amíg a tőzsde itt székel - utcára nyíló képernyő mutatta a részvénytőzsde állását.) A Börshusettel szemközti ház sarkából ágyúgolyó áll ki (vagy be?). A monda szerint a lövést több mint ötszáz évvel ezelőtt, a Tre Kronort ostromló dánok adták le a ház ablakában könyöklő Sten Sture birodalmi elnökre.

A Börshuset emeletén van az 1786-ban alapított Svéd Akadémia díszterme. A nyelvtisztaság megőrzése mellett az Akadémia feladata az irodalmi Nobel-díj odaítélése is. Évente egyszer, december 20-ikán (1594-ben ezen a napon született az alapító III. Gusztáv eszményképe, II. Gusztáv Adolf), a királyi család jelenlétében nyilvános ünnepi ülést tartanak. A 18 frakkba öltözött akadémiai tag előtt égő gyertya és egy-egy pohár víz. XVI. Károly Gusztáv meghajtja magát az Akadémia tagjai előtt, kifejezve a Svéd Akadémia szellemi tőkéje iránti tiszteletét.

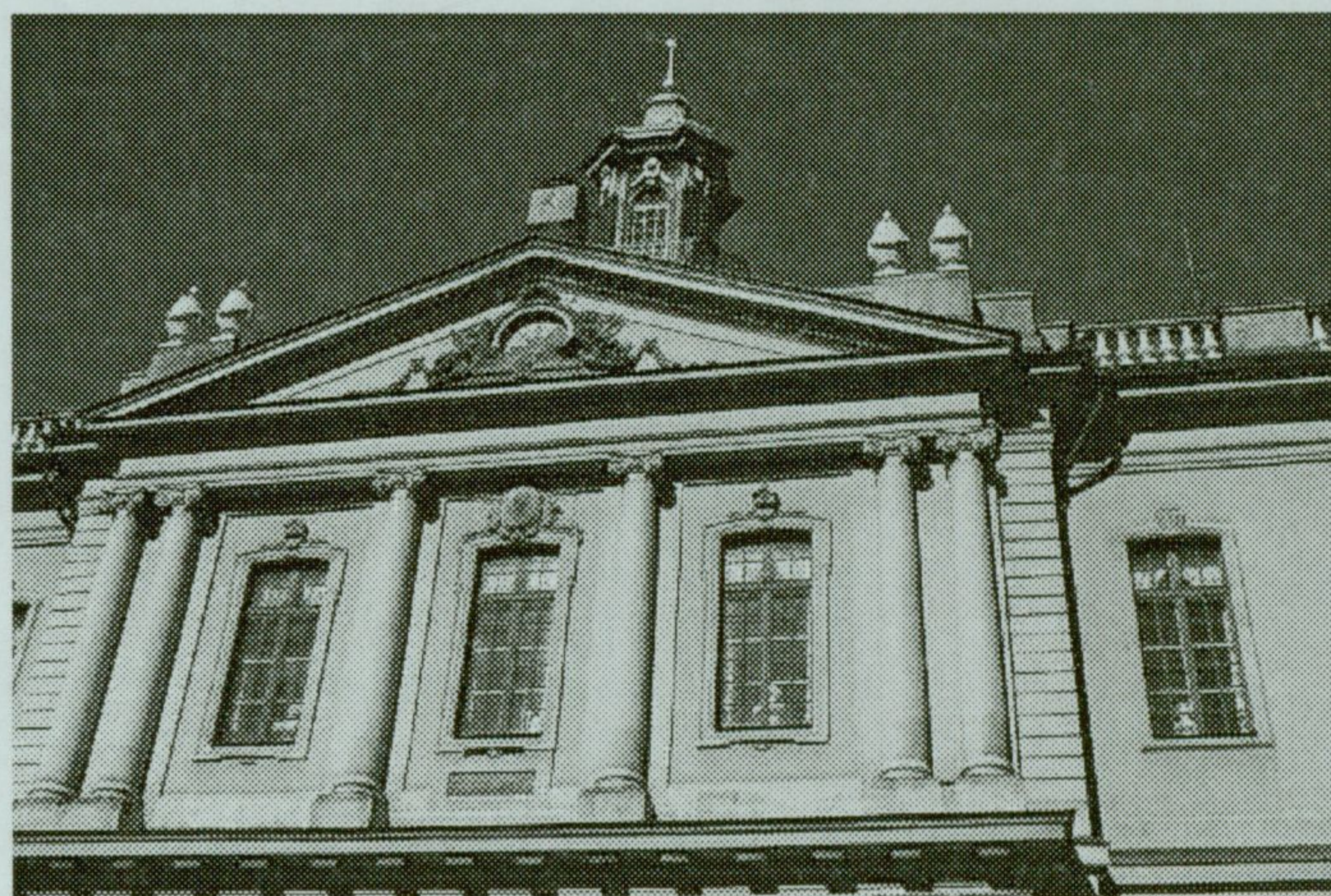
Kőkeretes díszkapu

A ház sarkába fűródott ágyúgolyó

A Schantz-család háza

A Börshuset emeletén van a Svéd Akadémia díszterme

A Storkyrkan

A Nagytemplom

A neogótikus stílusban épült *Nagytemplom* helyén már 700 évvel ezelőtt templom állt. 1306-ban avatták fel, és többek között Szent Miklós védnöksége alá helyezték. (A másik kettő: Szent Erik és Szent Olof.) 1561-ben, XIV.

A Storkyrkan főhajója

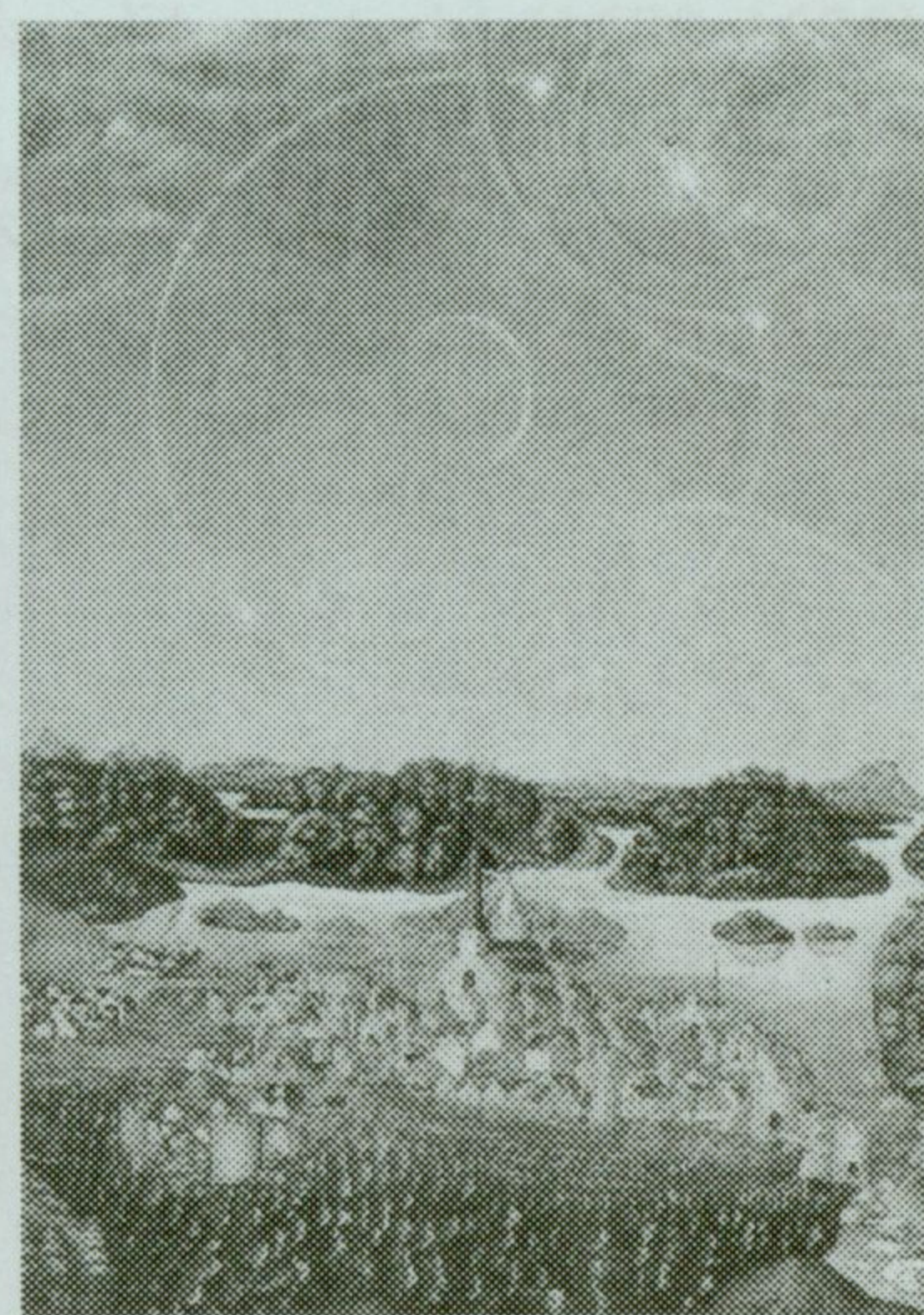
Erik koronázási ünnepségei alkalmával kötél táncos egyensúlyozott a régi gótikus torony, és az azóta szintén lebontott Tre Kronor vártorony között kifeszített drótkötélen. A templom tornya Johan Eberhard Carlberg műve, 1743-ban épült.

A tőzsde épülete és a templom közötti terecske egykor temető volt. Kapuját barokk női kőalakok - az Óvatosság és a Remény (Daniel Korts, 1702), illetve a Trångsund felőli részen az Ész és az Isteni szeretet (Peter Schultz, 1675) őrzik. Az Udvarnagy-házzal szemközti sarkon, a második emelet magasságában *napóra* díszeleg.

A templomba a lebetonozott temetőudvarra nyíló "művészbejárat" lehet belépni. Rögtön a bejárat mellett függ az Olaus Petri megrendelésére készült *Vädersol-kép*, az 1535-ben előfordult ritka légköri jelenséget megörökítő festmény. Gusztáv Vasa le akarta bontatni a templomot mivel az útját állta a bővülő vár védőfalának. Olaus Petri szerint az égi jelenséget

az önkényeskedő király templomrombolási szándéka váltotta ki. Gusztáv Vasa előbb letartóztatta a rebellis papot, majd megkegyelmezett neki. Az 1535-ben Stockholm fölött megjelenő melléknap, "halo-jelenség" emlékére festett képen tisztán kivehető a Nagytemplom, a két városkapu: Norreport és Söderport, Riddarholmen szélmalmai, és a sziget kikötőit az ellenséges

hajók ellen védő cölöpkoszorú. A kép jobb szélén látszanak Södermalm hegyei, és a kiugró Galgbacken kivégzőhely alatt - a rettenetes bűz miatt kitelepített - fókaszír-olvasztó műhelyek.

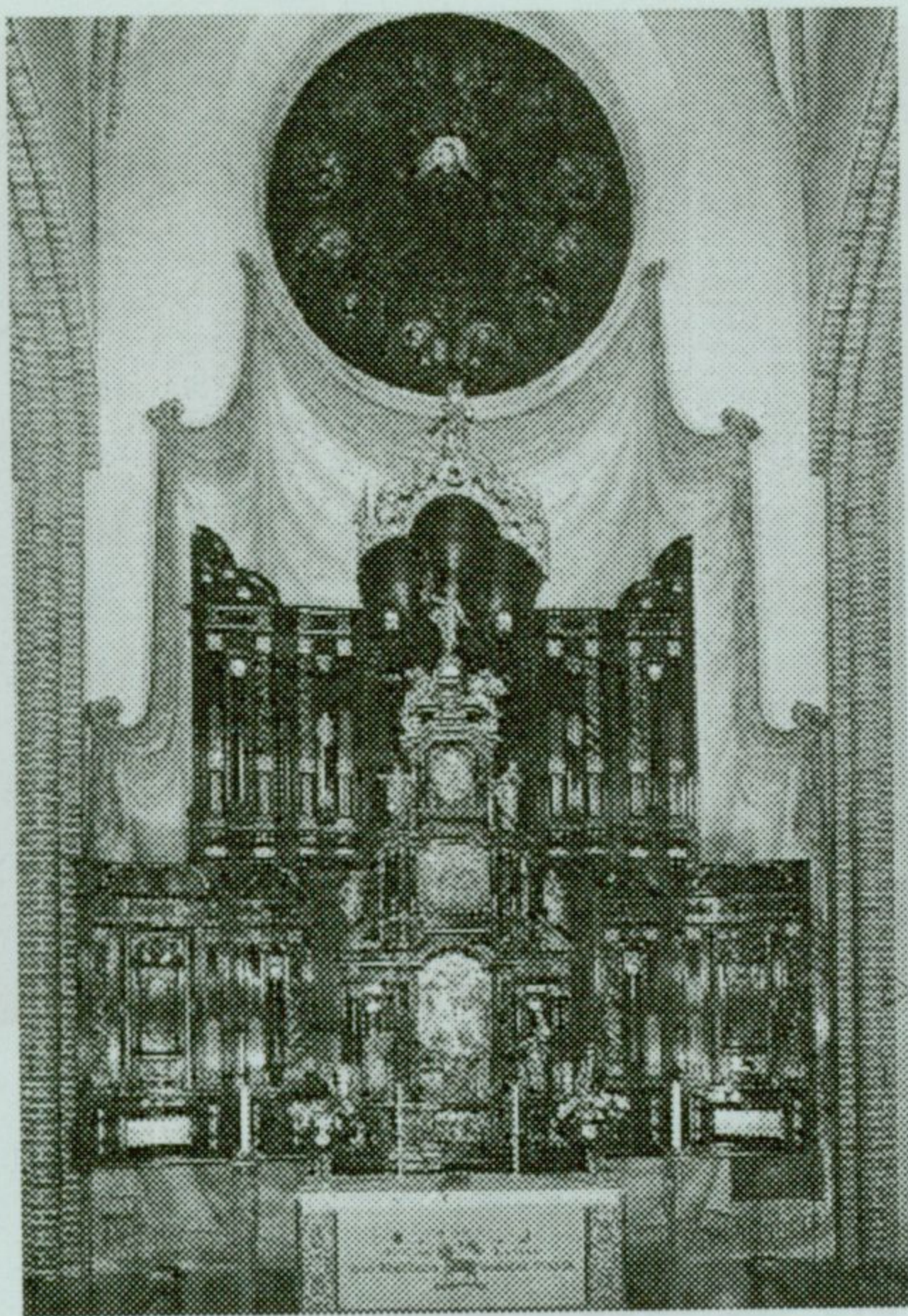

A Vädersol-kép

A királyi páholy

Az öt hajóra osztott gótikus templom padozata simára csiszolt, feliratos kőlapokból áll. A *királyi páholy* mögött fekete-fehér márvány szoborcsoport, "A három Tessin", Carl Milles műve. A lábát lógató idősebb Nicodemus Tessin (1615-1676) udvari építész volt, számos monumentális épület, többek között a Drottningholm-palota, a Wrangel- és az Oxenstierna paloták alkotója.

A Nagytemplom szárnyasoltára

Az ezüstből és ébenfából készült *oltár* Hamburgból származik. Böjt idején az oltár "szárnyait" becsukják. Az előtte álló, közel négy méteres, hétágú gyertyatartót mérges kis oroszlánok őrzik. Ez is német mesterek műve, testvérek között is megvan 500 éves. A két cifra királyi páholy ifj. Nicodemus Tessin műve (1684). Az 1700-as évekből származó szószék alatt nyugszik Olaus Petri, a nagy reformátor, aki 1527-ben először tartott istentiszteletet svéd nyelven.

Sárkányölő Szent György szobra a Nagytemplomban (részlet)

Az Olaus Petri-kápolna melletti oszlopon Adam van Düren alkotása az 1520-as évekből: két oroszlán a Dánia karmaiban vergődő Svédországot jelképező angolnát mace-rálja. Az angolnás oszlop közelében függő *ezüst csillár* - II. Gusztáv Adolf ajándéka fiatalkori szerelmének, Ebba Brahénak -1652 óta díszíti a templomot.

Az ezüstből és ében-

A tölgyfából és jávorszarvas-agancsból készült, cifrán kifestett *Szent György-szobor* a lübecki Bernt Nothke műve (1489). Az 1471-es brunkebergi csata előtt Sten Sture birodalmi elnök katonái sárkányölő Szent Györgyhöz fohászkodtak segítségért. A szoborkompozícióban Szent György Sten Sturét, a *megmentett leányzó* Stockholmot, a vérében fetrengő sárkány a dánokat jelképezi. A viharvert szoborról másolatok is készültek: ezeknek egyike az Österlånggatanból nyíló terecskét, a Köpmantorg-ot, a másik pedig a Városháza tornyát díszíti.

Az évek során a szobor megjárta a *Nemzeti Múzeumot* és a templom pincéjét is. Szent György mellében négy részes rekeszben VIII. Ince pápa ajándéka: mintadarabok hét szent csontjaiból, köztük Szent György földi maradványaiból is. (A többi hat szent: St. Blasius, St. Germanus, St. Leo, St. Martin, St. Donatus és St. Cyracus.) Az ajándékot 1489 szilveszterén Antonius Mash pápai követ helyezte el a szoborban. A bársony-zacskóba bugyolált csontokat a Nemzeti Múzeum alkalmazottja, August Strindberg, a későbbi világhírű drámaíró leltározta. (Az eredeti fadobozzal a harangozó gyerekei játszottak, míg egy hűvös este el nem tüzelték.) A csontokat 1954-ben visszahelyezték a helyükre, és 1958-ban, négy éves restaurálás után újra felavatták az élénk színekre kipingált sárkányölő és pártfogoltja kettősét.

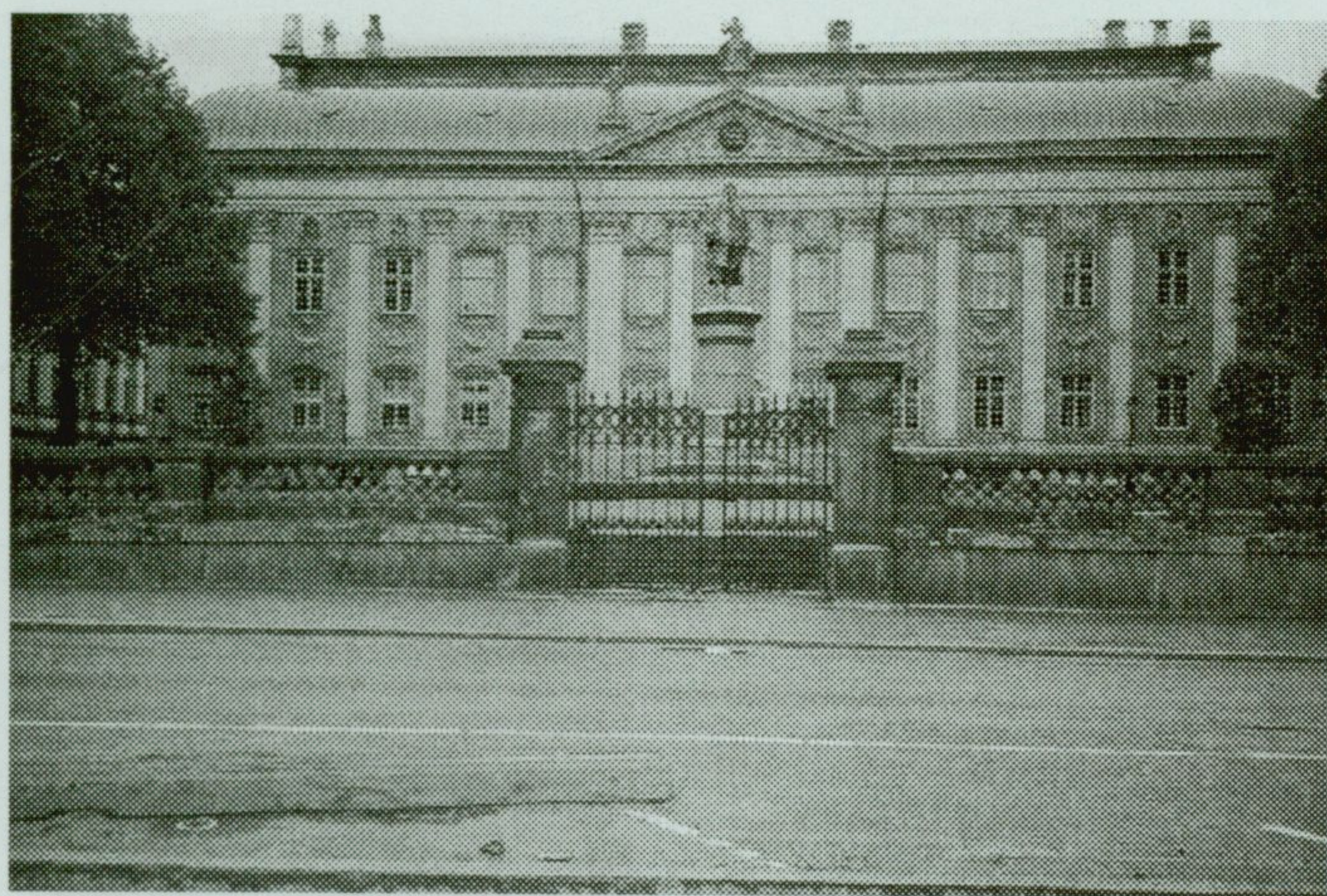
A röplabdapálya nagyságú Utolsó ítélet és a Keresztre feszítés David Klöcker von Ehrenstahl festményei (1696). Eredetileg a Tre Kronor palota kápolnájában függtek, és az 1697-es tűzvész után mentették át. A főbejárattól balra Torolf Engström (1972) gömb formájú, öntöttvas gertyaállványa csüng. A közelében lógó hajó-makett a tengerésztemplom-múltra emlékeztet.

A megmentett leányzó szobra

Viking hajó, háttérben a Nemzeti Múzeum épülete

Riddarhuset

A Riddarhuset - vagy Lovagok Háza - előtt áll "a legjobb királynak, a Haza, a Szabadság és a Vallás védnökének", Gustavo Ericinek, azaz I. Gusztáv Eriksson Vasának a szobra. Az 1772-

I. Gusztáv Vasa szobra

ben készült, 11 tonnás alkotás egy Stockholm P. H. l'Archevéque nevű szobrász műve. Az öntéshez való anyagot a Narvánál zsákmányolt orosz ágyúk szolgáltatták. (A szobrot 1916-ban a tér közepéről a Riddarhuset kertjébe költöztették.) A Lovagok Háza északi oldalán Axel Oxenstierna birodalmi kancellárnak, II. Gusztáv Adolf kedvencének szobra áll. Az ő kezdeményezésére, valamint Jean de la Vallé és fia irányításával készült el 1657-ben a Riddarhuset. A homlokzatra írt latin bölcselkedések a tetőn álldogáló allegorikus szobrokkal kapcsolatosak. A keleti homlokzaton Horatius idézet: "Csodálatos és dicső érzés meghalni a hazáért!" Fölötte Amor Dei, az Isten-szeretet szobra. A északi homlokzaton még sűrűbbek a betűk: "Az ész szent védőbástya, mely soha nem esik el. A becsülethez munkával van kikövezve az út. A polgár állhatatos bátorsága a birodalom legnagyobb támasza." Az épület bejárata fölötti "Arte et

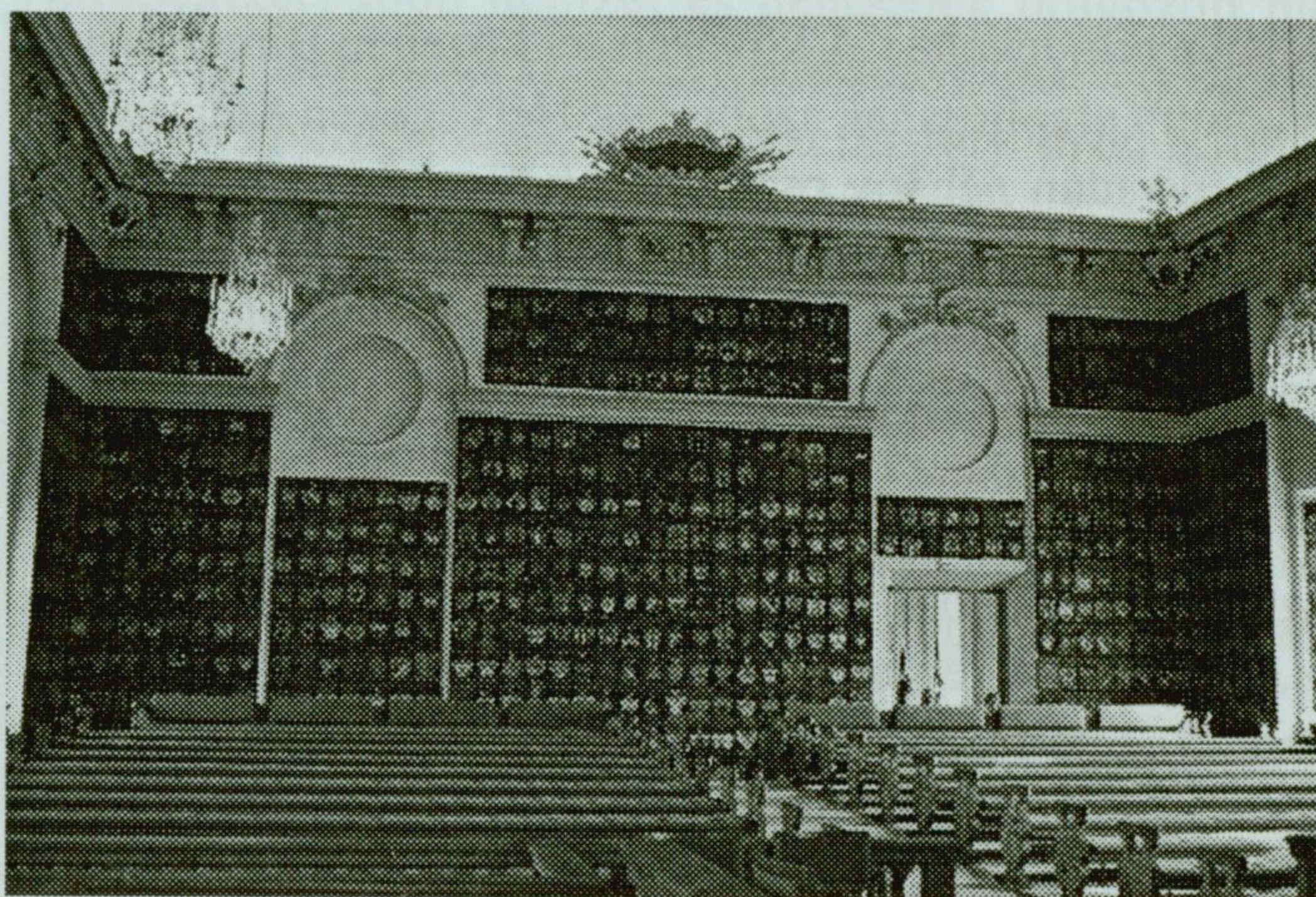
A Riddarhuset bejárata

Marte" felirat a nemesség legfontosabb feladataira, a művészetekre és a harcra emlékeztet. Az első emeleten levő lovagterembe túlméretezett lépcső vezet. A lépcsőház falát díszítő festmény X. Károlyt és hadmérnökét, Erik Dahlberget ábrázolja, amint a Bälten jegén való átkelés lehetőségeit fontolgatják.

Festmény a lépcsőházban

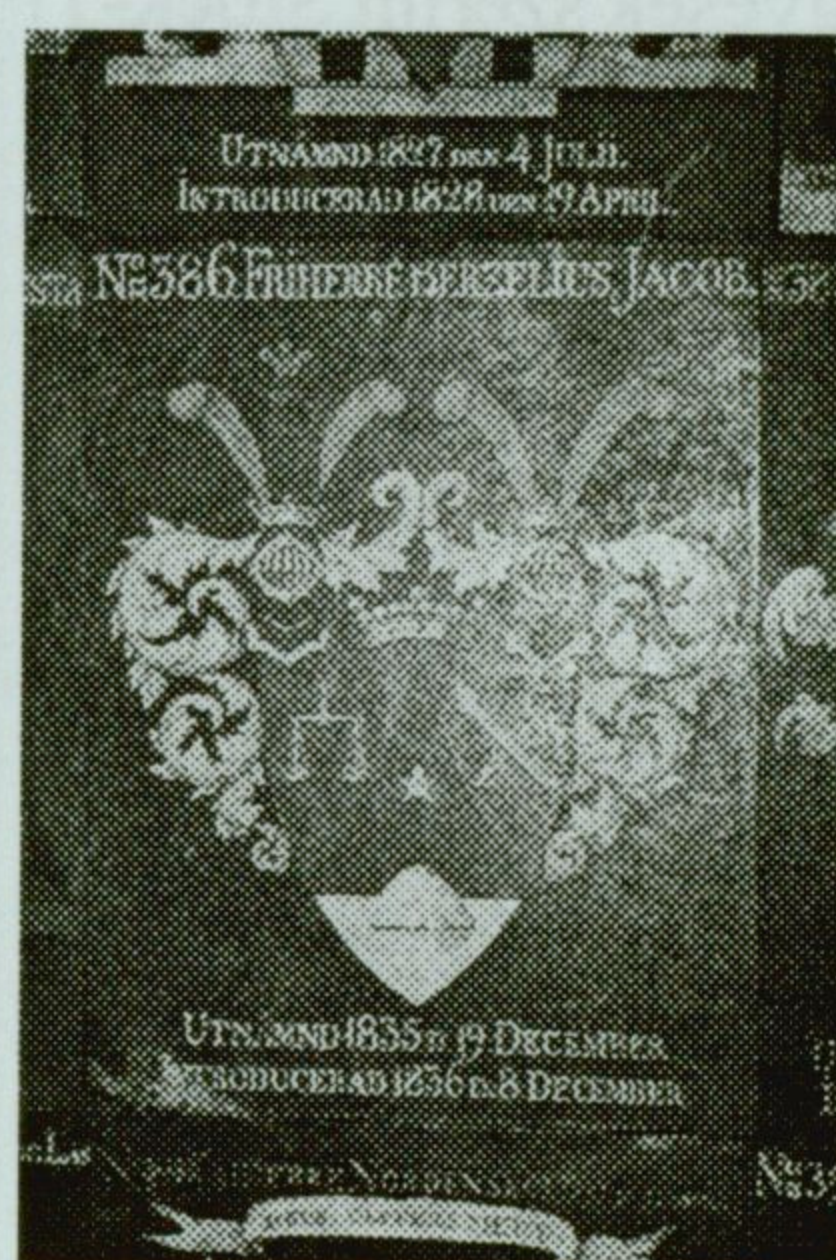
XII. Károly halála (1718) után a fapados gyűlésteremből irányították a rendek Svédország sorsát. 1738-ban a nemesség két pártra, a kalaposokra és a sapkásokra bomlott, és 1772-ig, III. Gusztáv államcsínyéig, felváltva kormányoztak. A terem mennyezetét David Klöcker-Ehrenstrahl (1670-1675)

Fapados gyűlésterem a Lovagok Házában

udvari festő, a Nagytemplomból ismert Utolsó Ítélet alkotójának festménye díszíti. Svea anyánk kényelmes felhőn trónol. Fején korona, kezében jogar, feje fölött lebeg a

birodalmi címer koronáit tartó három grácia. Körben a falakon 2320 darab, rézlapra festett nemesi címer. II. Gusztáv Adolf mellszobra előtt bibliai jelenségekkel díszített, elefántcsontból faragott elnöki szék, mögötte a falon a történelemből ismert neves nemesi családok megrezesített kutyabőrei. A rang és sorrend szerint felragasztott táblákon szereplő nevek viselői - mint a Brahe, a Bååt és az Oxienstierna családok - régen

A Berzeli-család címere

kihaltak. A legrégebbi, ma is élő család a hármasszámot viselő Gyllenstierna af Lundholm.

Riddarholmen

A Riddarholmenre – a Lovagok szigetére - egy keskeny csatornán átívelő, 1871-ben felavatott öntöttvas-híd vezet. A sötétvörös téglából épült komor ház a hídfő jobb oldalán a régi levéltár. A kövezett tér közepén Birger Jarl, Stockholm alapítójának szobra áll. Hétvégeken a tér üres, munkaidő után néhány családon kívül senki sem tartózkodik a "hivatalok szigetén".

A szigeten elsőként a franciskánus barátok telepedtek le, akik 1270 körül kolostort és templomot építettek. A reformáció után a barátokat a szó szoros értelmében kiűzték a szigetekről. Száz évre rá, a nagyhatalom éveiben megint fellendültek a telekárak: II. Gusztáv Adolf és leánya, Krisztina bőkezűen osztogatta a csatákban kiemelkedő Wrangel-, Sparre- és Banér-lovagoknak a korona birtokát. Azóta nevezik Riddarholmennek.

A szürke-fehér *Wrangel-palotát* Nicodemus Tessin tervei alapján 1660-ban építették. Amikor 1697-ben leégett a Tre Kronor palota, a királyi család "átmenetileg" a Wrangel-kastélyba költözött. (Velük együtt a fontosabb hivatalok is. Azóta a hivatalok szigete a Riddarholmen.)

A Riddarholmen észak-nyugati csúcsán álló, Birger Jarlról elnevezett *fehér, kerek torony* egyesek szerint Stockholm legrégebbi épülete. A sziget déli partján levő sárga

A Wrangel-palota

épület az első kétkamarás Országgyűlés (Riksdag) székhelye volt, később a szabadkőművesek költöztek belé, ma pedig a bíróság, a Svea Hovrätt egyik épülete.

A sziget közepén emelkedik a *Riddarholmskyrkan*, mely egyike Stockholm legrégebbi épületeinek. A csipkés öntöttvas tornyot III. János emeltette. Többször kicserélték, legutóbb 1835-ben (neogótikus, E.G. Göthe műve). A templom közel négyszáz éve királyi temetkezőhely, Stockholm Westminsteri Apátsága. Tizenhét uralkodó, - II. Gusztáv Adolf óta, Krisztina kivételével, minden svéd király - örök nyugvóhelye. (VI. Gusztáv óta a királyokat és családtagjaikat Karlsborgon, a Brunnsviken-tóba nyúló félszigeten temetik.)

Lovagok sírkövein lépkedve lehet eljutni a koronás királyalakkal díszített koporsókhoz. A padlóborításból kilátszik a sziget sziklája. Magnus Ladulås és Karl Knutsson Bonde királyok sírjára 1570-ben III. János építtetett

A Birger-torony

A Riddarholm-templom főhajója

szarkofágot. Körben a falakon, fekete alapon aranyos címerek. A templom két oldalán mellékoltárok, a kirakatkriptákban a svéd királyok díszes koporsói. A jobb oldalon az 1632-ben elhunyt II. Gusztáv Adolf, és családja, mellette XIV. Károly János, a Bernadotte, felesége Desirée, fiuk, I. Oszkár, és unokájuk II. Oszkár nyugszik. A bejáráthoz közeli beugrókban Gustaf Gustafsson gróf - II. Gusztáv Adolf törvénytelen fia - és Johan Banér hadvezér. A szemközi oldalon Lennart Torstensson, Hans Wachtmeister, Gustaf Adolf és Carl Mauritz Lewenhaupt tábornokok, az oltár helyéhez legközelebb pedig XII. Károly és rokonsága alussza örök álmát.

állítólag azt latolgatják, mennyire lenne lehetséges egy olyan Erdély-történet megírása, mely valamennyi ott élő nemzeti közösség múltját foglalná egybe. Jakó Zsigmond az elbeszélő kútfők függvényében vizsgálja ennek a transztnikai műnek az esélyeit. A források eltérő képet mutatnak mind a mennyiséget, mind a nyelveket (latin, szláv, román, magyar, német, török stb.) illetően; egy tárgyilagos szintézis ezért igen nagy, de nem lehetetlen erőpróba elé állítaná a szakembereket. Jakó professzor a következő adatokra hivatkozik: az ország 465 elbeszélő forrással rendelkezik, ezekből 54 Moldvára, 43 Havasalföldre, 368 Erdélyre vonatkozik. Az erdélyi kútfők közül 159 magyar, 107 német, 92 latin, 69 román, 23 görög, 11 szláv és egyéb nyelvű. Ugyancsak a mai Romániában a XIV–XVIII. századból hozzávetőleg 7 000 ószláv nyelvű, cirill-betűs oklevél szövege maradt fenn, melyből 11 darab vonatkozik Erdély múltjára, viszont a XI. századtól a külön erdélyi fejedelemség megalakulásáig (1542) terjedő időszakból legalább 30-35 000 latin nyelvű oklevél ismeretes. A nyelvi nehézségeken kívül azok az akadályok is leküzdésre várnak, melyek abból adódnak, hogy ez az óriási iratörökség az ország többi részétől különböző íráskultúrában, más közigazgatási, kormányzati, jogi struktúrában keletkezett.

Forrás és gond akad tehát kellő mennyiségben.

Erdély története, részvétele vagy kiszorulása az európai kultúrából azt is bizonyítja, minden fokon, hogy akár a vegetálásra való redukálódás is fontos fázis lehetett mindig, mert fontos folytatás lehetőségét tárolja, tartalmazza. Nem megszakadás volt ez soha.

Lehet válogatni az árnyalatokban. Túlélés. Átvészelés. Az ostrom végén a tordai templomkerítés nagykapuja alatt kígyózva kifolyó vércsíkok... A *Mentsd meg az életed* és a *mentsd meg az életet* nemegyszer egybeesik az etnikumok, nyelvek és kultúrák fátumának XX–XXI. századi térképén is. Fő a folytonosság, az a folytonosság-típus, miszerint ez itt a nagyapám kisbaltája, apám kicserélte a nyelét, nekem a fejét kellett kicserélnem; de ez itt igenis, a nagyapám baltája, s jól fog szolgálni még nagyon sokáig.

Igen: a nemzedékek mint külön intézmények. In nobis – sine nobis – mondja Szent Ágoston. *Bennünk, de nélkülünk!* Ez egyik igen nagy titka a mindent-kibírásnak, a bármit-elviselésnek. Az, hogy ezt vagy amazt ötven évig, esetleg ötszáz évig lenyeltük. Mindössze azért, mert nem is tudtuk, hogy másképp is lehet. Vagy egészen eltitkolták, vagy egyszerűen *nincs minden végig*, állandóan, egyszerre. Se a jó, se a rossz. Nincs a köztudat, közérzet előterében minden, ami nélkül pedig helyes, pontos, teljes, úgynevezett végleges döntést, ítéletet kell mégis hozni. Mint ahogy annak az előbb hallott oklevél-leltárnak a 7 000 vagy 30 000 lapján megbúvó egy-két milliányi adatcska nélkül alakítottak volna ki egy Erdély-múlt arculatot. Hát csoda, hogy nem mindenkinek nyerte el a tetszését? Így lesz aztán a legszebb körré a spirális. Lenyomata szerint, vagy madár-

távlatból körnek néz ki, de a nemzedékek a maguk helyén minden kanyarban autonóm módon léphetnek működésbe. A nemzedékek, a jobb-rosszabb memóriák, a más-más nemzeti érdekek és szempontok. Ha jól értelmezhető: a kétszer kettőnek mégiscsak vannak, lehetnek alternatívái a történetek mesevilágában?

Például így: – Gyerekek, mikor volt a Mohácsi vész? – teszi fel csengő hangon a kérdést a tanárnő. – Hja, könnyű a tanárnőnek, ha csak ilyen kicsi gondjai vannak! – sóhajt magában Pistike. Erről a relativizmusról főleg az ugrik be, ami Akli Miklósról terjedt, hogy mikor Metternich a Burg ágyásai közt matatni látta az elhíresült udvari bolondot, megkérdezte, ugyan mit vet? Bolondmagot – felelte Akli Miklós. Aztánmiért nem okosat? Mert az nem terem meg a bécsi földben...

Nos *vallásszabadság* és *komparatisztika* – talán ezek a legeslegfőbb vívmányok, termékek, találmányok, amelyekkel Erdély valaha szolgált, előhozakodott. Bizonyára mindenikért több nemzet és nemzedék dolgozott meg előzőleg, csak mivel azokban a századévekben úgy szolgált a *cuius regio* – ezek a magyar Erdély produktumai. Bolondmagból való okos eredményei.

Hányan vagyunk, akik még mindig a magyar ugart szidnánk, korholnánk, kárhoztatnánk, hogyha nem jöttek volna, nem tolattak volna közbe bizonyos eseménysorok és katonavonatok, meg deportáltszerelvények, így sajnos – ahogy ezt mai divatkifejezéssel mondanák: más prioritások alakultak ki. S az is bejött, hogy *ezután minden másképp volt*.

Amíg tisztában vagyunk millenáris szállásterületünk folytonos értékeivel, addig nem határok határolnak. Addig mi is szívesen láthatunk másokat ugyanott, ahol mások jövevényként próbálnak kezelni és behatárolni. Ezek a határok befolyásolnak ugyan létünkben, de soha nem belső, semmilyen értelmű szabadságunkban és teremtményünkben: mert ott remélhetőleg soha nem törött le a nagymajtényi síkon a zászló, és nem volt világosi fegyverletétel. Sajnos hajlamosak vagyunk némi fellengzősségre, így megfoghatatlan nagy eszmék után sűrűbben kapkodunk, mint konkrét sorskérdéseink után. Beszélünk sérelmekről, behozhatatlan hátrányokról, de nem azokat orvosoljuk, nem a sebeket látjuk el, hanem megint a madártávlatokba vágyunk: egy úgynevezett Európába. Mert a valódiban már ott vagyunk, legalábbis ott voltunk elég ideig.

Azt írja a Vasárnapi újság 1860. augusztus 5-iki számában az Erdélyi híradó, hogy Reményi Ede hangversenyén a színházban szokatlan – „még Reményinél is szokatlan számú közönség sereglett össze. S midőn megszólaltak a fájó, merengő, olvadó hangok, melyek szomorú zengzetében egy ezred története hallik, a sokaság harsányan és őszintén »éljen a román nemzet« felkiáltásban tört ki, mely megszűnni nem akart, s csak a jelenvolt románok »szetreászke unguri«-ja által lőn megszakítva. Közben a karzatról száz meg száz példányban következő

versezet hullott a nézők közé:

Művész, kinek bűvös vonóján
Nagy érzések világa él:
Te két rokon nemzet szívében
Egy drága húrt megpendítél.

Két nép, kiket közös veszélyben
Tíz századév meghordozott:
A korszellem hívó szavára
Testvérileg kezét fogott.

Művész, kinek merész vonója
Keresztül jár velőt, kebelt:
Testvérilésük szent szavában
Dalod legszebb visszhangra lelt!

Színház után a közönség nagy része s a jelen nem voltak közül is számosan Kolozsvár leglátogatottabb vendéglőjébe, a „komló kert” szabad ég alatti helyiségeibe díszes lakomára gyűltek össze. Az összes arisztokrácia, a lóversenytársulat tagjai, irodalom, magyar és román értelmiség a legtetemesebben voltak képviselve, úgy hogy a zsúfolt udvarban helyre nem vergődhetett vendégek száma pár száznyira ment, s a gyülekezet mégis éjfél utáni 1 óráig teljes számmal együtt maradt. Az ez alkalommal történt lelkes és ildomos nyilatkozványokról, mondom, itt értesítésre sem tér, sem hely nincsen; elég legyen megjegyezni, hogy az áldomások sorát lelkes ifjú hazánk fia Papp Miklós nyitotta meg, ki Hunyadi János dicső és boldog korára hivatkozva, a magyar és a román nemzetet, a közös múlt és közös érdekek nyomán testvériségre szólította. Pappnak ügyvéd Rácz János román nyelven meleg szavakkal, becsületes szándékot tanúsító okos belátással felelt s a közönségtől szakadatlan éljenzéssel üdvözlötetett. Sipotár (derék román jogtudor, parlamentáris magyar beszéddel), gr. Bethlen Gábor, Mikes Benedek, gr. Vay Béla, br. Podmaniczky Frigyes, Tisza Kálmán, Demeter (román ifjú magyar és román nyelven), gr. Bethlen Farkas, Lázár Mór... szónokoltak, mindnyájan az egyetértés, ősi intézmények és honegység értelmében, míglen a fényes gyülekezet a Szózat hangjai mellett szétoszlott...”

Vörösmarty szerint „malom a pokolban...” A pokolban is egy malomban örölkünk tehát, mondatja ki a következő katalógus.

– Doktor úr, nem tudok menni! – sóhajtott az egyszeri székely. – De hiszen a rendelőbe is, lám, eljött valahogy. – Hát jönni tudok, csak menni nem!... Miről szól ez a költemény? Lehet azt a látomást kellett volna megírnom, melyet most a „gondolta a fene” féle értelmezéseket kiszorítandó előlegezek meg, s a versikét adni elő magyarázó szöveggé.

Álmomban ugyanis, mint a valóságos múltban annyiszor, sikerült az ostromlók orrára csukni, utolsó percben,

a várkaput. Ők kinnrekedtek, mi persze beszorultunk, de idebent az eddigi dolgok folytatásaként, kezdetét vehette egy egész más Magyarország története, melyben nem esik el Eger, Drégely, Temesvárt nem adják fel szabad elvonulás reményében sem. Ilyen álmokban időnként nem esnek egymásnak, akik el akarják emészteni a Hunyadi fiúkat, Dobót, Kátayt. Időnként számon szabad tartani Bocskay, Bethlen, a Báthoriak és Rákócziak bűneit és tévedéseit is, nem semlegesíti őket az erény s az érdem együttesének faramuci matematikája sem; s megvitatható Kossuth és Tisza Pista ellentmondásos személyisége; így elkerülendő az olyan örvény, csapda, tükörlabirintus-tünemény, hogy mikor az álom és való, a kinti s a benti, mint sziget után a folyó két egymást ellenőrző ága egyesül, újra találkozik, kiderüljön, hogy csak körbejártunk, hogy ugyanott vagyunk.

Mivelhogy időnként bennszorul, ami kinti, és kinnreked, ami bennvaló; az afféle bizony ezzel jár. Hajnal a várkapuban. Hajnal a nagy-nagy malom előtt, a pokolban. Ide fut be a vén cigánynak naponta a posta az utasításokkal, hogy amit rákentek a századok, azt mi oldja le, s mi a teendő a vármegyeházára felszálló pávák dolgában. Nagyjából hogy: húzd..., de mégse... A Montblanc csúcsán a jég máma már nem szakad tovább. Hol vannak a gepidák, a gótok, a hunok, a longobárdok? Kedvenc rákérdező-játékunk kipróbált végeredménye mindig azzal a hízélgéssel zárul, hogy bezzeg mi itt vagyunk még. A sok „mille” úgy szálldos tudatunk körül, mint a pille. Egyesek folyton el akarnak velünk felejtetni fontos dolgokat, mások pedig valóságos vértódulássá fokoznák a bizonyos érzékenységeink és hiányérzeteink pótlására bevezetett praktikákat. Küszködünk, egyszóval. Így vágta ki magát a csempész tűzkő-árus is a háború utáni infláció idején, mikor valami rendőrféle rákérdezett a félhangos hadarásra: tűzkő-tűzkő-tűzkő-tűzkő-tű - - - Mutass nekem egy öntudatánál tartott népet, nemzetet, magyarságot, románságot, lengyelséget, s megmondom, ki vonul be a Schengenekbe, Uniókba, és hogy vajon hatyút zabálni vagy gazdagítani azt, ami elkészült Európából, a világból.

Bennszorultunk, jól van. De szándékban, tervben megvédelmezhető anyanyelvi kultúrával, egyetemekkel, Teleki-tékákkal és Pannonhalmákkal, Mátyás-szobrokkal és sokértelmű jelképpé szubtilizált Kenyérmezőkkel. A kiművelt emberfőkbe felszippanzott és beleöntött programok tovább működnek, buzognak, alkalmazkodnak és elágaznak ugyanazon jövő felé, tatárjárások, törökvilágok és Trianonok szünetei, megszakításai után is: a kiutkeresés és a megmaradás torkolata irányába, ahol majd meg kell jelennie valami múltán, valami végén. Mint helyzetjelentésnek: megy a juhász... és rákérdezésnek: ej, mi a kő?... Fő, hogy véges-végig készenlétben álljunk. Akkor is, ha a bevetés legtöbbször elmarad. Ugyanis jönni tudunk. Csak menni nem.

„Visszatértem és ugyanolyan barbár maradok, mint őseim!” – Miczkiewicz *A bari összeesküvők* című művében

a Lovag mondja ezt, aki éppen nyugat-európai körútról tér haza. Az erdélyi egyetemjárók (peregrinusok, bujdosók) ennek ellentétes előjelű töltetével és programjával éltek, jártak és tértek haza.

Axiomatikus, hogy különösen szerencsétlen jelenkorunkban az egyik konzerválná, másik kisebbitené a hagyomány szerepét, erejét. A nacionalizmusról folyó újkori és legújabb kori viták teóriái a nemzet „mint képzeletbeli közösség” körül örvénylenek. Hogy mennyire nem képzeletbeli, mutatja az is, hogy nemcsak körülötte, hanem *előtte* is zajlanak a disputák. Mi mindent hordoz egy nemzet a nyilván kipróbált életreceptjén kívül! Mindenkinél volt pár rigómező, mohácsolás, waterlózás és trianonkodás. A következő kitétel Benedict Anderson *Képzeletbeli közösség* című könyvéből való: „A modern nacionalizmus képzelt bakugrásból ered. Egyének azt képzelik, hogy ezrek vagy milliók, akikkel sosem találkoztak, osztoznak kultúrájukban, nyelvükben és szemléletmódjukban. A tömegkommunikáció és a könnyű utazási lehetőségek fennállása előtt ezt a szolidaritásról kialakított felfogást a nyomtatás forradalma táplálta, az anyanyelven írt és nyomtatott irodalom, de mindvégig volt benne valami hitvallásszerű.” És: „Később, a XVIII–XIX. században Európában széles körben gyakorolták a nemzetek kitalálását.” „...mert szilárdan hitték, hogy az ébredő közösség független nemzetállamként még tökéletesebben fogja megvalósítani önmagát.”

Dehát ha ez ilyen leegyszerűsíthető „igazság”, akkor Miltiádész és Temisztoklész, Igor herceg és Dimitrij Donszkoj, Jeanne d’Arc és Hunyadi János, Egmont, sőt a Marseillaise szerzője is csak álmodozó kolontosok, akiket senki se kért rá. Az egész végig csak fontoskodás volt?

A triesti Claudio Magris (olasz germanista) Duna-könyvében külön, hangsúlyos fejezetet szentel a transzilvanizmusnak, mint jeles jelenségnek, megállapítván, hogy „A népek és a viszálykodás egygyólvadása, ahogy ez a vegyes lakosságú határvidékeken néha meggesik, hozzájárult, hogy kialakuljon az összetartozás érzése is, valamiféle különös azonosságtudat, mely a szerteágazó ellentétek dacára, sőt éppen konfliktusos voltából eredően összetéveszthetetlen, valamennyi szembenálló felet egyaránt jellemző sajátosságokat hordoz.”

A történelem egybeömlesztett, néha elárasztott, összekevert népeket, egyiket a másik repedéseibe, beláthatatlan rétegeibe juttatta. Ilyen értelemben minden emberi település, minden falu és város törésvonalra épült.

Ám: együtt élni nem ugyanaz, mint együtt fejlődni. Századokon át együtt élhetnek különféle etnikai csoportok, jószomszédokként akár kölcsönözhetnek egymásnak, ha éppen nem lopnak, civakodnak, ugyanabban a padban ülnek az „életiskolában”, ugyanabban az ezredben, kaszárnnyában szolgálnak, ha a felsőség úgy sorozza be őket –, de sosem szabadulnak meg a felszín alatt lappangó kölcsönös bizalmatlanságtól. Az ilyen társadalmakat nem

feltétlenül az egyetértés, hanem a szükség parancsa tartja össze, tartja egyensúlyban, esetleg valami külső erőttől való még nagyobb félelem.

Ebből nőhet ki bármelyik percben a paranoia politikája. Hogyha birodalmak, zsarnokságok összeomlásával megszűnik a visszatartó erő, a fék, a különben addig távoli szinteken dúló hatalmi harcok eléri a falusi utcát s a virágoskertet is. A vásárhelyi fekete márciustól a Kaukázus s a Balkán mindennapjaiig számos térben, időben nagyon közeli példa igazolja. Az eleinte vonakodók is belebelelendülnek a versengésbe, az esélyek délibábjaiba bele lehet dilizni és szembefordulni a törésvonalak legkézenfekvőbbje, az etnikai, nyelvi megosztottság vélt vagy valódi érdekellentétei miatt. A szomszéd egyből furcsa, ellenséges idegenné válik a szemükben. Az évszázadokon át közösségekben élő népek tehát nem kötelezően szeretik egymást és olvadnak végül össze. Sok minden függ menetközben attól, amit megmagyaráznak, vagy inkább bebeszélnek, bemagyaráznak nekik.

Van egy régi jó Jean-vicc, tömör diagnózis az ön- és közveszélyes jóhiszeműségről.

– Gróf úr – jelenti a legendás komornyik –, rablók vannak a könyvtárban.

– Igazán? Na és mit olvasnak?...

A mi Madéfalváinkat, hogyha nem lehetett leinteni, akkor másnap jött a parancsolat violaszín pecsét alatt, s verbuválás, kötéllel-fogás után az itthon megszenvedett alávetettség kinn, az osztrák armádia gögijében megáztatva, elnyomóvá tette mások szemében, sorsában a fiainkat. (Akárcsak Paskievics seregében az orosz muzsikot, a kalmüköt, a lengyelt, aki ha netán menetközben ráébredt valamire, maga is áldozattá lett, mint Váradon Rulikovszky vagy az Újépület udvarán Voronieczky herceg.) – Hány Jánossá alakul, akit a „nekem már a rongyos is jó” helyett a nyalka, zsinóros huszárméntében feszít szét az önelégültség. Hogyha Rákóczi veti be, akkor Csinom Palkó, ha egy császári generális, akkor nem biztos, hogy más is János-vitéznek látja.

Mester, IDŐK járnak a könyvtárban, és bizony mást-mást olvasgatnak ugyanazokról az elképesztően kemény, kikezddhetetlen tényekről. Jean, ügyeljen, hogy mindig legyen égő gyertya a kezük ügyében.

„ITT ÁLL A TEMETŐ, TANÚNAK

FEJFÁIN MAGYAR MÉG A SZÓ” – írhatta 1920-ban Reményik Sándor. Mára már ez sem így igaz. Büntetlenül leverhetők, levakarhatók, bezúzhatók kövek, átírhatók rajtuk a nevek, lebonthatók a vaskerítések, beköltözhetők a régi kripták. Az örök nyugalom már-már illúzióknak is kevés. A megválthatatlanná manipulált sírhelyeket felveti a gaz vagy elkótyavetyélik az érdekelteknek, hagyomány és kegyeletsértő módokon. Amit a szándékos pusztítás, rombolás, eme „új honfoglalás” esetleg elkerült, azt a közöny ítéli enyészetre. „Kolozsvárt öt felekezet van s csak egy közös temető. Ha a vallás a

legnagyobb szellem gyümölcse s a vallásosságnak a türelem a legmagasztosabb hazája, akkor bizonyára sosem láttam figyelemre méltóbb helyet Kolozsvárnál” – írta Széchenyi 1821-ben. Erdélynek ilyen tanúi vannak, s hogyha eltűnt a hagyományos tolerancia, azt 1918 és 1945 után a nagyromán álmok nevében rúgták fel. Műemléktörvény nem védi a sírokat (se), a diktatúra kifejezetten megtiltotta azoknak a családtagoknak, akik elhagyták az országot, hogy megtarthassák legközelebbi hozzátartozóik sírjait is, a helyzet mára azzal súlyosbodik, hogy egy síremlék rendbehozása jóval meghaladja egy ma Erdélyben élő család anyagi lehetőségeit. E téren, de nemcsak itt, a múlt nyomai tehát jelképesen és valóságosan is a földön hevernek, arcraborulnak, naponta folyik a nyomok eltüntetése. Itt is rezsim- és impériumváltozások dúlnak a végtelenségig.

Holott a legnormálisabb alapelv, hogy senkinek nincs joga megváltoztatni, legkevésbé meghamisítási céllal, a közös múlt tényeit. Semmilyen béke nem lehetett volna jogosítvány arra, hogy „ezután minden másképp volt”.

Az erdélyi magyar kultúra ezt sem először éli át. A Metamorphosis Transsylvaniae-ban rögzített tények és folyamatok mutatják, hogy a világ egyből mint Habsburg gyarmatról vett tudomást az új nagyfejedelemségről, aztán Világos után magyarok, románok még együtt ismerhették meg a németesítő vasöklöt; osztrák mintára Trianon után a kisantant-lelkület asszimilálандó zónákra próbálta osztani és megosztani, ahol még érintetlen volt a többszázados demográfiai struktúra. Közös vonása ezeknek a beindult kísérleteknek napjainkban Szlovákiában üt ki, mint szeg a zsákból. Európa finhnyás orra előtt ma sem kell még csak kozmetikázni sem, elfogadhatóvá meszelni a felszámolást célzó terveket.

A két világháború-közti román „kultúrzóna” ötlet, csakúgy mint az osztrák birodalmi egynyelvesítés talán túl nyíltan szolgálta a kitűzött célt ahhoz, hogy célra is vezethessen. Felháborító emléke felsajog, valahányszor hasonló rosszhiszeműségbe ütközünk a következő kanyarban, manapság is. A korlátozottság, önhitt butaság, a szakértelem hiánya szinte követelménynek számított, valósággal keresték a megalkuvó, műveletlen, buta, de engedelmes elemeket, akiket a nemzetiségi területen bevetve, a Habsburg császárság érdekeit szolgálják tűzzel-vassal. Ezt utánozta előbb a kisantant, aztán az osztályharc korában a nemzeti kommunizmus rohamosztaga.

Ilyenkor tör fel a sóhaj: de hát senki sem inti le a juhász vad ebét? Hiszen a következmények elmaradása, a büntetlenség az igazi felbujtója minden szélsőségnek. Meg a közöny, ami a szomorú tájékoztatatlanság melegágyából kel ki. Oplatka András mondja el, hogy a romániai falurombolás elleni csatáknak háttérében milyen árnyalatok lapulnak. Nyilvánvaló volt, hogy Szaharov professzor is valóságos intézmény. A jeles zürichi újságíró személyesen ment el az aláírásért:

„...Elmondtam neki tehát, hogy mi járatban vagyok, elmagyaráztam a falurombolás ördögi tervét és következményeit, és átadtam neki a nyilatkozatot, amelyet aznap újságunk titkárnőjével együtt fordítottunk oroszra. A szöveg nem tett különbséget román, magyar és német falvak között, de külön említette a kisebbségeket, rámutatva arra, hogy Ceausescu szándéka – őket a városi tömegekbe való beolvasztásuk által – azonosságuk elvesztésével fenyegeti. »Igen, igen«, jegyezte meg Szaharov gondterhelten, mikor az »Erdély« szó mint a kisebbségek települési helye elhangzott, »igen, ott ugye törökök élnek?»

A nyolcvanas évek végén voltunk, a bulgáriai török kisebbség üldözése napi témája volt a világsajtónak. Elmagyaráztuk Szaharovnak, hogy nem Bulgáriáról, hanem annak északi szomszédjáról beszélünk. Elnézést kért, »persze, persze«, mormogta, majd még egyszer végigfutotta a papírt, s aztán egyszerűen annyit mondott: »Természetesen aláírom, alá kell írnom«. Egy ideig még beszélgettünk, Szaharovot a kelet-középeurópai helyzet igen érdekelte, de közben állandóan újabb vendégekkel kellett foglalkoznia.” (Oplatka András: A romániai falurombolás ellen / Gyógyító évtized. Segítő Jobb Alapítvány, 2001.)

Az „Erdély-búcsúztató” egy Klagenfurtban megjelent, George Aesch szerkesztette német nyelvű antológiából származik. Fried István, a szegedi egyetem Herder-díjas komparatiztika professzorának ismertetőjéből vettem át pár hete az adatokat. Fried: „Mivel az az Erdély, amely évszázadokon keresztül tanúsította Magris tézisének elfogadhatóságát, mára megszűnt létezni: erőszakkal, telepítésekkel, kényszer-kivándoroltatásokkal, elűldözésekkel felszámolódott egy kultúra, egy magatartásforma, egy település-változat, egy nyelv – a szászoké, és szűkebb térre korlátozódott, időben kihálásra ítéltetett egy másik, a magyaroké, miközben az erdélyi románoké is sok, egyáltalán nem előnyös változáson ment keresztül.”

Tegyük hozzá: a homogenizálандó nemzetállam nevében. És magát a folyamatot a sok 1201-esre való hivatkozással látszólag felfüggesztették, de ma sem mondtak le róla azok, akiknek alaphozzáállása szerint sosem tisztázni kell, hanem a zavarosban halászni, amíg lehet. Ennyi idő alatt sok minden kiviláglott volna, a juhász túlkapásokra hajlamos ebének leintése által. Ám Európában olyan egyszerű csiki-csuki játékokat, beépített időzített bombákat sem gondol végig senki felelős tényező, hogy ha mások rovására befejeződik, vagyis fejeződik be bármely egyesülési folyamat, beindul és legitimizálódik a másíkok egyesülési törekvése. A túlzások és méltánytalanságok teszik mindezt örökmozgóvá.

Kinek van hát Trianon-görccse? Aki „tizenöt kőművesként összetanakodék” a berlini fal szimmetriapárjaként, magas Schengen falát hogy felépítenék, anélkül, hogy bármely lelkifurdalást mutatna, hogy Kuncz Aladárral Fekete kolostorba zárták franciarajongásunkat, hogy méltányolná: Brassó Brassai sasszemű kameráját, Torda

Etienne Hajdut, Székelyföld Román Viktort adta nekik áhítattal és boldogan?

Ebben a közegben miazmák tenyészhetnek és mérgezhetnek tovább. A kolozsvári piacon két menyecske nemzetpolitizál: – Jól van, jól, Horthy 1940-ben betelepítette ide a magyarokat, de hogy a fenében szaporodtak így el?... Tegnap egy román régész sétál a képernyőn és azt fejtegeti, hogy a XVIII. századi Habsburg-foglalásig Kolozsvár és környéke csak „szórványosan” volt belakva, beépítve, akkor végre erődöt kapott és urbanizálódott a térség. A hivatalban levő kultuszminiszter pedig kijelenti, hogy felőle lehet a váradi püspöki palota a meghozott törvény alapján rajta a visszaadandó javak listáján, ő bizony ezt nem fogja végrehajtani.

Ám ezek a viharok a kor törpe-Caraffáinak és mini-Montecuccolijainak felhőjátékához tartoznak. Mi itt, lenn legfennebb az RMDSZ csapongva az ereszt sodró denevérei közé függeszkedhetünk, várván, hogy megint elüljön a nagyidő, s fel-felfohászkodunk, hogy döntéshozóinknak azon is rajta legyen a sasszeme, hogy valahol a Montparnasse-i temetőben Szervátius-faragta fejfa is áll. „A magyarok nyilaitól ments meg uram minket!” – Strassburgban valahogy így szól az első híradás a magyar jelenlétről. Most akinek kedve van hozzá, odatarthatja újra a másik, sőt a harmadik, negyedik orcáját is. Cserébe egy jószóért ez az alázat gyakorlása. De semmiért egészen...?

Mester, IDŐK járnak a könyvtárban... Igen, és mit olvasnak?

Alföldi László kolozsvári főkonzul, akit 1988-ban kiutasítottak, s most régi helyén szolgálhat újra, a minap állapította meg, hogy „itt a kettős mércével való gondolkodás az érdekesség. Tizenegy évvel a rendszerváltás után még mindig ott tartunk, hogy ha az utcán egyszerű embereket megkérdeznek, a világ hasonló jogszabályai teljesen természetes dolognak tetszenek, viszont ha Budapesten terveznek valami hasonlót, azt rögtön gyanú lengi körül.” A főkonzul támponttal szolgál aktuális elvéréseink adatait illetően is: „Véleményem szerint a magyar gazdaság

elszívó hatása évente 10-15%-kal növekszik. Ebben egyelőre nincs semmi drámai dolog, egy kétmillió közösből ha 20-30 ezer ember legalisan dolgozik Magyarországon, azok kilencven százaléka visszatér”... Persze: a „svájci gárdánk” dolgai talán. Tényleg mi mindig megteremtjük ezt az exportra való és exporttá váló fölösleget, hinni kell benne, hogy tudtunk róla a múltban is, jóval előtte, hogy „kitántorgott Amerikába másfélmillió emberünk”...

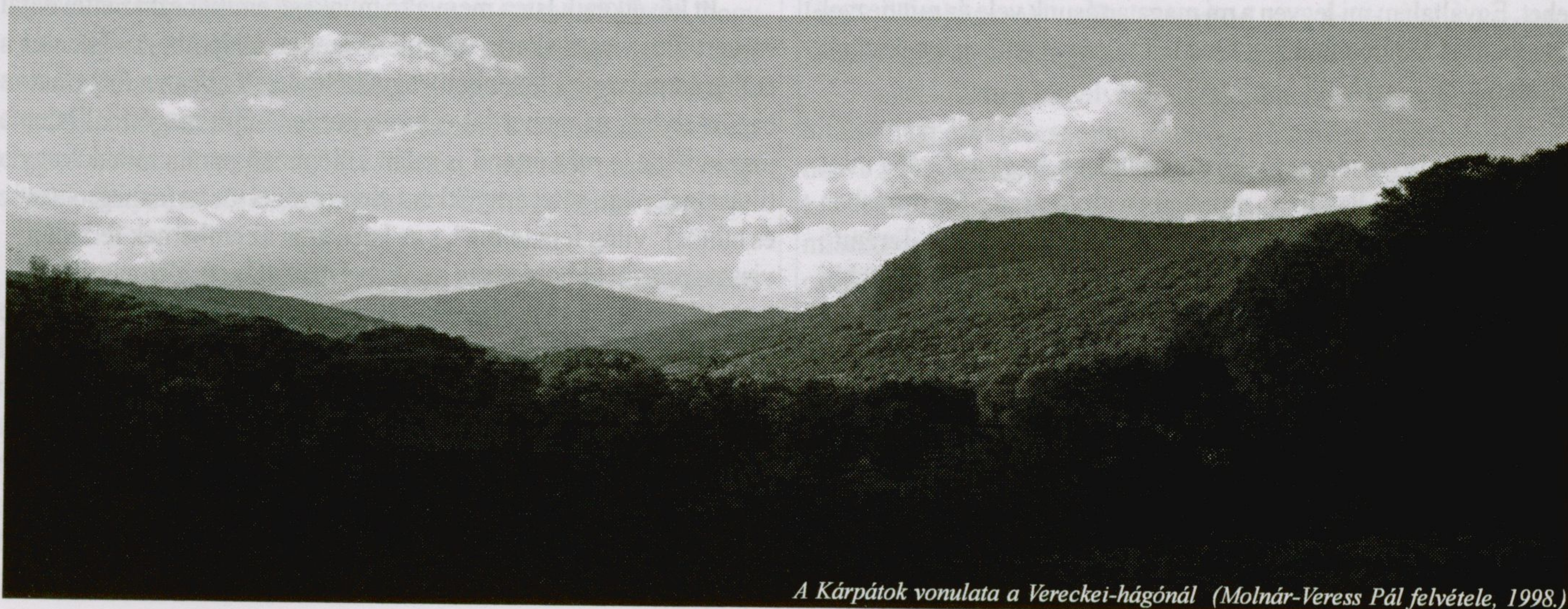
Kozákok járnak a kukoricásban, a könyvtárban. Figyeljünk oda, kivel kukoricázunk mi végig, mindig?

A megkönnyebbülés 89-ben kimondatta a nagy szentenciákat: „La liberté a gagné son pari en Europe” – a szabadság megnyerte a fogadást Európában. Vajon? Az emberi jogok kijátszásának nem voltak s maradtak más síkjai is szerte a láthatárokon?

Újabb kiábrándulások forrásai kezdenek buzogni mindenütt. A haza neve – ott, ahol már semmire se jó az igazság se, ott a legnagyobb szükségét pótolhatja. De a haza nem érv. A haza fentmarad, mi attól még belehalhatunk. Olyan, hogy Magyarország szünetelt, hej, de sokszor következett be, ám olyan, hogy a magyar kultúra szüneteljen, olyan még nem volt. Hogy a hagyományos képlettel szólítsam meg az Urat: Ne a bűneinket tekintsd... hanem a te néped hitét, kitartását és életrevalóságát. Mert Ő tartja igazán számon, hogy van az időnek egy halandó életadaggal fel- és átfoghatatlan, már-már geológiai kiterjedése. Ebben tartják békepipáikat s nemzetstratégiájukat mind, akiknek van ilyesmijük, akiknek maradt effélére erejük. Etruszk Ludasmatyik és Húbelebalázsok vannak a könyvtárban... Igen, és ki olvassa őket?

Egyetlen igazán erdélyi metafora parafrázisával tudnám meghatározni: mi éppen hol is tartunk. Nagyonkő hull nagyon apadó nagyon-kútba, és mi készenlétben állunk vödreinkkel, mert mégis hordani akarunk belőle továbbra is.

Elhangzott az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem Illyefalván tartott Akadémiai Napjain, 2001. május 29-én.

A Kárpátok vonulata a Vereckei-hágónál (Molnár-Veress Pál felvétele, 1998.)

A SÁTÁN ÉS A SÁTÁNIZMUS

A destruktív szekták, álvallási mozgalmak közül vitán kívül a legveszélyesebbnek tűnő a sátánizmus. Az utóbbi időkben bizonyos nemzetközi és magyarországi jelenségek döbbsítették rá arra a közvéleményt, hogy a Sátán és a sátánizmus kérdésével nemcsak az egyházaknak, de a társadalomnak is foglalkoznia kell. Próbáljunk tehát felelni két kérdésre: – Kicsoda a Sátán? – Mi a Sátánizmus?

Kicsoda a Sátán?

A héber eredetű „sátán”, magyarul „az ördög” jelentése ez: Isten ellensége. Isten ígéjének a Bibliában foglalt tanúsága szerint a Sátán valós, létező személy. Nem az általános gonoszság elképzelt megszemélyesítője, nem is a rossznak egyszerű jelképe, még csak nem is a képzeletbeli istenellenes erők összefoglaló fogalma, hanem valóságos „mennyei személy”, valóságos „emberfeletti lény”. S mert eredetéről a Szentírás nem szól nyíltan, ezért csak feltételezhető, hogy a Sátán a bukott angyalok közé tartozik, és mintegy azok fejedelmeként jelenik meg. Jézus Krisztus úgy beszél róla, mint aki a teremtés, és benne Isten teremtménye, az ember ellen volt kezdettől fogva, mint aki nem állt meg az igazságban, aki maga a Hazugság atyja. A Bibliában több néven, vagy több jelzővel illetve is előfordul, mint például: Sátán, Ördög, Kísértő, Hazugság atyja, Halál ura, (a megrontott és bűnös) világ fejedelme és istene, a Gonosz, Belzebub, Béliál, Isten ellensége, a mi vádlónk stb.

Mivel az egy-egy név vagy jelző mögött megbúvó valós személyről többet úgysem tudhatunk meg, mint amennyit Isten a Szentírásban szükségesnek tartott elmondani, ezért számunkra sokkal fontosabb azt felismerni, hogy a világban és az ember életében miként jelentkezik, hogyan nyilvánul meg, egyáltalán miben áll az Ördög munkája, továbbá felismerni azt, hogy mit tehetünk mindaz ellen, miként szabadulhatunk meg mindattól, ami istenellenes, tehát ördögi, egyúttal számunkra végzetesen káros lehet. Egyáltalán: mi legyen a mi magatartásunk vele és mindezzel szemben? A megfogalmazott kérdésekre négy pontban igyekszünk válaszolni:

1.) Az első és alapvető felismerésünk az, hogy az Ördög mint személy - bár van hatalma - mindenben alulmarad a Szentírásban magát kinyilatkoztató Teremtő Istennel szemben. Míg a Teremtő kimondott szava: „Legyen!” nyomában „lett”, és míg a többi parancsszava után „megteremtette Isten” és a „megalkotta Isten” következett, addig az ördög semmiféle „legyen” vagy „teremjen” vagy „pezsdüljön” szavára nem jött létre egy „más világ”.

Míg a Teremtő szavát, hogy „Alkossunk embert a képmásunkra...” azonnal követte a megvalósulás: „Megteremtette Isten az embert a maga képmására...”, ehhez hasonlóan az ördög képtelen volt arra, hogy egy hasonló „alkossunk!” által esetleg egy „más embert” teremtsen, mondjuk a maga képmására.

A bibliai történetben a teremtés minden szakasza után ez következik: „És látta Isten, hogy ez jó”, s mielőtt megpihent volna, „...látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó.” És van még egy igen lényeges mozzanat: azután az élőlényeket és az embert is „megáldotta Isten: szaporodjatok és sokasodjatok...” s parancsszavára mintegy beindult a teremtés reprodukciója! Az ember felé pedig elhangzott még két szó: „Nektem adom...”

Ezek után következik a Bibliában a teremtésnek egy lényegesen rövidebb leírása, amelynek során „ültetett az Úristen egy kertet Édenben...” amelyben „sarjasztott az Úristen a termő-földből mindenféle fát...; az élet fáját is a kert közepén, meg a jó és a rossz tudásának fáját.” Tiltást is adott az embernek: „A kert minden fájáról szabadon ehetsz, de a jó és a rossz tudásának fájáról nem ehetsz, mert ha eszel róla, meg kell halnod.”

Itt jelenik meg a Bibliában először egy olyan lény - Isten egyik teremtményének, a kígyónak képében -, aki az isteni tiltásra, miszerint „nem ehettek, mert meghaltok”, ezt mondja az embernek: „Dehogyan haltok meg! ...hogya esztek belőle, megnyílik a szemetek, és olyanok lesztek, mint az Isten: tudni fogjátok, mi a jó, és mi a rossz.” Az ember pedig érzi, hogy „csábítja a szemet, meg kíváncsi is az a fa, mert okossá tesz...”

A Kísértő mint személy, s a kísértés mint tulajdonság ott van tehát árnyékként a teremtett világban, s ténykedésével elrontja azt, amiről Isten már elvégezte, hogy „igen jó”. Az Édenben gondtalanul élő emberpár számára az igazi csábítás az, hogy „olyanok lesztek, mint az Isten”. Leegyszerűsítve kimondható az is, hogy - az ember esetében - a bűn ott kezdődik, amikor „másabb” vagy „több” akar lenni, mint aminek és amilyennek teremtetett.

A tiltott fáról szakító emberpárról megállapítja Isten: „Íme olyanná lett, mint miközülünk egy: tudja mi a jó, és mi a rossz” és hogy „ne szakíthasson az élet fájáról is, hogy egyék és örökké éljen, kiűzte az Úristen az Éden kertjéből...” A szerteszéledt és elszaporodott, már különféle más bűnöket is elkövetett és büntudatra ébredt emberek „akkor kezdték segítségül hívni az Úr nevét.”

Itt következik Isten megváltó munkája, amikor ezt az eltévedt embert újra vissza akarja vezetni az eredeti állapotba, az Isten és ember természetes „édenbeli” együttélésére. S abban a folyamatban, melyben az ember lassacskán kezdené újra megérteni Isten jószándékát, s már értené is talán különböző parancsainak vagy tiltásainak okát, sötét árnyékként elemi erővel tör be (a megrontott és bűnös) „világ fejedelme”, s az Isten által az embernek felkínált, visszaszerezhető boldogság helyett - Istent utánozva - megcsillogatja a boldogság más alternatíváit.

Isten gyakorta megáldja, megsokszorozítja az ember jóirányú törekvéseit, s amiről látja, hogy újból „igen jó”, azt megszenteli, mintegy ráüti a szent, azaz „isteni” jelzést.

A Hazugság atyja ezért igyekszik mindenről lerántani a „szent” jelzést, s vagy azt igyekszik bizonyítani, hogy amit az ember elért, az saját érdeme, benne semmi „isteni” nincs, vagy azt bizonygatja, hogy az áhított boldogság elérhetetlen, tehát küzdeni is

fölösleges érte. Ezért irritálja őt leginkább a "megváltó Isten", az Újszövetségből megismert "Megváltó", azaz Jézus Krisztus személye.

2.) Mindaz, ami az embernek az Isten "igen jó" világához való visszatérése, s az ezt segítő "megváltó Isten" munkája ellenében megnyilvánul, sokféle formában ölthet testet. Az első emberpárnak kígyó formájában jelent meg. Pál apostol azokról panaszkodik, akik "Krisztus apostolainak adják ki magukat. Nem is csoda" - mondja "mert maga a Sátán is a világosság angyalának adja ki magát" (2Kor 11, 13-14). A Jelenések könyvében "a földből feljön egy másik fenevad; két szarva volt, amely hasonló volt a Bárányéhoz... és rábírja a földet és lakóit, hogy imádják az első fenevadat... Nagy jeleket tesz, még tüzet is parancsol le az égből a földre, az emberek szeme láttára; és megtéveszti a föld lakóit azokkal a jelekkel... és azt mondja a föld lakóinak, hogy készítsenek bálványképet a fenevad tiszteletére... és megadatott neki, hogy mindenkit... bélyeggel jelöltesse meg, és hogy senki se vehessen vagy adhasson, csak az, akin bélyegként rajta van a fenevad nevének a száma. Az ő száma pedig hatszázhatvanhat." (Jel 13, 11-18) Csak fantázia kérdése, hogy a népiesen "bárányszőrbe bújt", a maga imádatát megkövetelő és magának bálványképet készítő "fenevadat" melyik történelmi vagy élő személyben, esetleg intézményben fedezzük fel, aki vagy ami jogot formál magának arra is, hogy csak az általa bélyeggel jelölt "vehessen vagy adhasson". Jakab levele az álhitet is leleplezi, rámutatván, hogy "Te hiszed, hogy egy az Isten. Jól teszed. Az ördögök is hiszik és rettegnék. Akarod-e hát tudni, te ostoba ember, hogy a hit cselekedetek nélkül meddő?" (Jak 2, 19-20)

3.) Kérdéses, hogy ha ilyen sokarcú lehet az Ördög, és ha olyan sok minden lehet "ördögi", akkor egyáltalán fel lehet-e ismerni? Válaszunk az, hogy: igen, de nem könnyen! Jézus Krisztus még a hozzá legközelebb álló tanítványi körben is felismerte az Ördög jelenlétét, akármilyen alakot öltött is: az ördögi tagadást megtestesítő Péterét, vagy a nyílt árulást elkövető Júdását. Azt, hogy a kimondott szó vagy igazság részleges idézése és elfacsarása mennyire ördögi lehet, a bűnbeesés történetében kísértő kígyó szövezetése példázza a legjobban: már eleve úgy formálja kérdését, hogy az emberben bizalmatlanságot, kételkedést keltsen, hogy aztán az Isten parancsának megszegésére, esetleg közvetlenül Isten elleni lázadásra szítsen: "Csakugyan azt mondta Isten, hogy a kert egyetlen fájáról sem ehettek?", s bár hallja, hogy az első emberpár ismeri Isten parancsát: "a kert fájának gyümölcséből ehetünk, csak annak a fának a gyümölcséről... mondta Isten: Nem ehettek abból...", mégis egy tovább lép, s már egyenesen hazugságnak állítja azt, amit Isten mondott: "Dehogy haltok meg!"

4.) Az előbb kisebb vagy nagyobb hibákat, aztán kihágásokat és súlyos következményekkel járó tévedéseket, majd visszafordíthatatlan, szörnyű bűnöket elkövető ember érzi, hogy mindezeknek terhe alatt összeroskad. A bűntudatra ébredt ember segítséget keres, előbb embertársai, e világ körében, s amikor rájön arra, hogy nincs segítség, Isten nevét hívja segítségül. Isten pedig nem hagyja válasz nélkül a hozzá forduló, hanem emberi formát öltve, Jézus Krisztus személyében magára veszi a "világ bűnét", sőt, "megbűnhődik" érte a kereszten, valóságosan meghal,

s ezáltal "kiváltja" a világ tartozását, mintegy "megváltja" azt. Ez a Megváltó - miután művét elvégezte - nem állapodott meg a halálban, hanem feltámadott és újból egy lett az Atya Istennel. Bebizonyosodott tehát, hogy a Halál ura képében tetszelgő Ördög legyőzetett. S hogy az ember többé ne tévelyegjen a "világ fejedelmének" világában, Isten az ő Szentlelke által él és munkálkodik azok között, akik hozzá fordulnak segítségért. Szabaddá teszi őket, és megnyitja előttük egy olyan új életnek a lehetőségét, amelyre Isten újból azt mondhatja, hogy "igen jó". A megváltás "igen jó" isteni művének útjában ezernyi ördögi ténykedés állhat. S mert az egykor valóságosan állt kereszt - amelyen a megváltás műve valóságosan is "elvégeztetett" - ma pusztá jelképében is a megváltó Isten, a Megváltó diadalát hirdeti, ezért az Ördögnek, és minden ördögi ténykedésnek ellenében áll. Következésképpen az Ördög és minden ördögi a keresztnek halálos ellensége.

Mi a sátánizmus?

Az Isten ellensége jelentésű héber sátán szóból származó sátánizmus nem más, mint: istenellenesség. A sátán magyar megfelelőjéből, az ördögből eredeztethetően a sátánizmus: ördögösség, avagy ördögimádás is egyben. A sátánizmus, mint csoportos megnyilvánulás, istentagadó és istenellenes, mágiával és okkultizmussal telített álvallási mozgalom. Ideológiai gyökerei a gnoszticizmusba nyúlnak vissza, amely élesen szembeállította a testet és lelket. Voltak ördögimádók a középkorban is. A fekete mise és a szentséggyalázás gyakorlata állítólag a szabadkőműveseknél is előfordult. A sátánizmushoz szorosan kapcsolódik a mágia, az okkultizmus, az ezoterikus tanok, a spiritizmus és a New Age több motívuma is.

A modernkori sátánizmus alapítója, az amerikai Aleister Crowley (1875-1948) önmagát az Antikrisztusnak tartotta, s előszeretettel azonosította magát a Jelenések könyvéből már idézett, a "666-os számmal jelzett nevű" fenevaddal. Crowley megalapította a Gnosis és a Lucifer című folyóiratokat, létrehozta az Ordo Templi Orientis (OTO) mágikus rend angliai csoportjait, majd Szicíliában a "Sátán kolostorát" is, ahol társaival nagy orgiákat csapott. Jelszava az antropozófusok és anarchisták szállóigéjévé vált: "Tégy, amit akarsz!" A "Sátán Egyházát" az ugyancsak amerikai Anton Szandor La Vey alapította 1966-ban. Szerinte az ördögművelés nem más, mint "a test és az anyag vallása". "Egyházának" célja az emberi test és az érzéki vágyak felszabadítása és felmagasztalása.

A sátánizmus kinyilvánított legfőbb törekvése a keresztény hit és világnézet megsemmisítése, így a hitre és a kereszténységre nézve a legveszélyesebb szekta. A katolikus egyházat az általuk képviselt „eszmény” legfőbb tagadójának tekintik, ezért „fekete miséikben” éppen a katolikus szentmise kigúnyolása és megcsúfolása áll a középpontban. Megszentségtelenítik a kegytárgyakat, s ha birtokukba kerül, meggyalázzák az oltáriszentséget. A "szertartás" alatt néha állatvért isznak és húst esznek az úrvacsora kigúnyolásaként. Szokásosan egy piros bársonyterítővel letakart és gyertyákkal világított asztal köré ülnek. Az „oltár” felett egy fordított kereszt függ, továbbá az ördög félig emberi, félig állati képe. A „főpap” az asztal mellett áll püspöki öltözetben, fordított kereszttel. Egy nagyobb keresztet a földre dob és ezt kiáltja: *Shem-haforash*, mely talán a leghatalmasabb szó egy

sátánista misén. A Talmud szerint misztikusan szent szó ez, amelyet Isten mondott, amikor a világot teremtette. Aztán a „főpap” obszcén mozdulatokat téve ráköp a keresztre és ezt kiáltja: „Üdvözlégy Sátán!”, mire a résztvevők a visszajáról mondott Miatyánkkal válaszolnak. A La-Vey által átírt „Sátán-Biblia” egyik idézete ezt mondja: „Boldogok az erősek, mert ők öröklék a földet”; „Ha valaki megüt az egyik orcádon, törd össze a másikat”. A kultuszhoz hozzátartozik a „boszorkány-avatás” is, amelynek során az „oltáron” meztelenül fekvő nőt szimbolikusan felajánlják a napistennek. Ruhát azért nem hordhat, mert az megakadályozza a testében levő titokzatos hatalom érvényrejutását. Van olyan információ is, mely szerint a fekete miséken a fekete mágia eszközeként „emberáldozatot” mutatnak be, azaz brutális gyilkosság követnek el.

A sátánisták Jézusban és kereszthalálában egyaránt az emberi gyengeség megtestesülését látják; a kereszt számukra a gyengeség, a szenvedés, a halál szimbóluma, ezért fordítják a föld felé. Bár elfogadják Isten létét, de ez az Isten az ő szemükben valamiféle negatív, lehúzó erő, aki ellen – és az általa képviselt értékekkel szemben – minden erejükkel küzdeni akarnak, mert csak így valósíthatják meg önmagukat. Önmaguk igazolására buzgón hivatkoznak arra, hogy a Szentírás említi a Sátánt, de az számukra természetesen már érdektelen, hogy ugyanez a Szentírás kilátásba helyezi a Sátán végleges vereségét, és Istent tekinti a legvégső hatalomnak.

A sátánizmus szimbólumai között szerepel a halálfej, a csontváz, a kígyó, a kosfej, a vértől csöpögő kés, a lefelé fordított kereszt, a Szentháromság elvetését kifejezője feje tetejére állított háromszög, a Szűz Mária nevében szereplő M-betű megfordított mása, a 666-os szám, az ötágú csillag, olykor a horogkereszt is. Rítusaikban a Sátánt hívják segítségül, s a felkorbácsolt érzelmi töltet eléréséhez gyakran használják a rockzene egyes eksztázist kiváltó műfajait. Törvényeik abszolút végletesek, szabadosak és embertelenek. A gátlás nélküli erőszak kultuszát hirdetik, s jelszavaik között gyakori a „csinálj, amit akarsz”, a „taposd el a gyengét és a nyomorultat”, egyúttal elvetnek minden hagyomány- és törvénytiszteletet, mondván: „az embernek joga van saját törvényei szerint és úgy élni, ahogy akar”. Előszóval kiáltják világgá, hogy „lejárt” a kereszténység ideje, s a kereszténység értékrendjét egészében elvetik. Legdivatosabb jelszavuk a „No creation – destruction!” (Nem teremtést, hanem rombolást!).

A sátánizmus nem csak a vallásos közösségekre jelent veszélyt, hanem a civil társadalomra is. Elveti a különféle szabályokat és törvényeket, s a közösségi élet minden kerete és megkötöttsége ellen lázad. Tulajdonképpen a tehetetlenség, a reménytelenség, az izzó gyűlölet és a gátlástalan agresszió közvetlen vagy áttételes kifejeződési formája. A sátánizmus hatása alá került fiatalok gyakran a kábítószer általi önrombolásig vagy a rituális öngyilkosságig is eljutnak, de nem riadnak vissza a parancsra végrehajtott gyilkosságtól sem. A sokszor kegyetlen eszközökkel érvényesített titoktartás és a köreikben érvényesülő csoportdiktatúra miatt belső életükről igen nehéz bármiféle információhoz jutni. Általában érvényes rájuk a szektáknak az a vonása, hogy köreik és csoportjaik zártak, elkülönülők, minden más formációtól elhatárolódók, s vezetőik szinte teljhatalmúak. A tagok lényegében kettős életet élnek, - „második énjükről” általában nem derül ki semmi környezetük számára.

A sátánisták közül talán azok a legveszélytelenebbek a társadalomra nézve, akik csak utánózni próbálják mindazt, amit erről a témáról olvasmányaikban találtak, vagy amit e téma kapcsán készült filmekben, videófelvevételeken stb. láttak. Ezek a fiatalok általában a sátáni jelek és szimbólumok használatán kívül nem mennek tovább.

Társadalmilag már veszélyesebb az az ugyancsak főként fiatalokból álló, számszerint is jelentős csoport, amelynek tagjai társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdenek, munkanélküliek, lelkileg sérültek vagy fogyatékosok, s akik a tekintély minden formája ellen lázadnak. A sátánizmus hatalmat, erőt, sikert ígér nekik; azt, hogy a kicsi, a senki VALAKI lehet. Ezért rokonszenves számukra az ember evilági kiteljesedését és önmegvalósítását hirdető ideológia, a korlátlan élvezeteket és szexuális gyönyört ígérő világ. A bizonyos országokban államilag is elismert „Sátán Egyháza” a fiatalok körében azzal hódít, hogy a Sátánt az öröm és az élet végtelen forrásának hirdelve követőit a szexuális szabadságra és arra buzdítja, hogy minél több öröm és élvezet megnyerésére törekedjenek itt a földön, mivel másvilág nincsen!

A minden szempontból, így a társadalmilag is legveszélyesebb sátánisták csoportja az, mely titkos tevékenységet folytat, a melynek tagjai bizonyos átláthatatlan és megfoghatatlan érdekekért nem riadnak vissza az emberáldozattól sem. Talán nem véletlen, hogy soraik között gyakoriak az üzletemberek, bankárok, különféle értelmiségiek, esetleg politikusok is. Ebbe a körbe csak belépni lehet, onnan kilépni nem. Ha valaki ezt mégis megkísérelné, hátralevő életében az állandó félelem rabja lesz.

Mindezek után joggal vetődik fel a kérdés: mit lehet tenni a sátánizmus ellen?

Az ördögűzés (exorcizmus) egykori gyakorlata mára már végképp feledésbe borult. A megmaradó eszköztár leghasználatosabb eszköze a megelőzés kell legyen. A „veszélyzónába” elsősorban az ifjúság tartozik, különösen a magárahagyatottság vagy a tehetetlenség kríziseiben. A csábító testiséggel kapcsolatban rá kell mutatni, hogy a test, mint Isten teremtménye nem rossz, de az öncéllá tett testiség elfordíthat Istentől. Rá kell mutatni arra, hogy Krisztus egy új, örömteli élethez nyitott utat. Tudatossá kell tenni a veszélyeztetettek számára, hogy a Sátán eszköztárában az első a *tentatio* (kísértés), ezt követi az *infestatio* (háborgatás, zaklatás, támadás), majd az *obsessio* (ostromlás, körülzárás), hogy aztán a végén beteljesedjen a *possessio* (a birtoklás), s hogy az első lépés megtétele után már igen nehéz a visszaút.

Dr. Bisztró József vallásfilozófus arra figyelmeztet, hogy az egyház lelki megújulásakor, amikor az isteni, a „*divinum*” megmozgatja az „alvó vizeket”, az emberit, a „*humanumot*”, akkor vele együtt a felszínre törnek az emberi gyarlóságok és gyengeségek, s egyúttal megjelenik az „*elementum diabolicum*” (az ördögi, démoni elem) is. Szerinte a sátánizmus mai megerősödése annak a következménye, s egyben jele is, hogy a hosszú ideig „alvó egyház” a megújulási mozgalmakban bár felékesítette magát, poros lakhelyét kisöpörte ugyan, de a lakást a nagytakarítás idején gazdátlanul hagyta, ahová az ördög sokszoros erővel és dühvel tért vissza. Nem szabad hát gazdátlanul hagynunk egyházunkat!

Összeállította Magyar-Köpe Gábor

Kosztolányi Dezső

HALOTTI BESZÉD

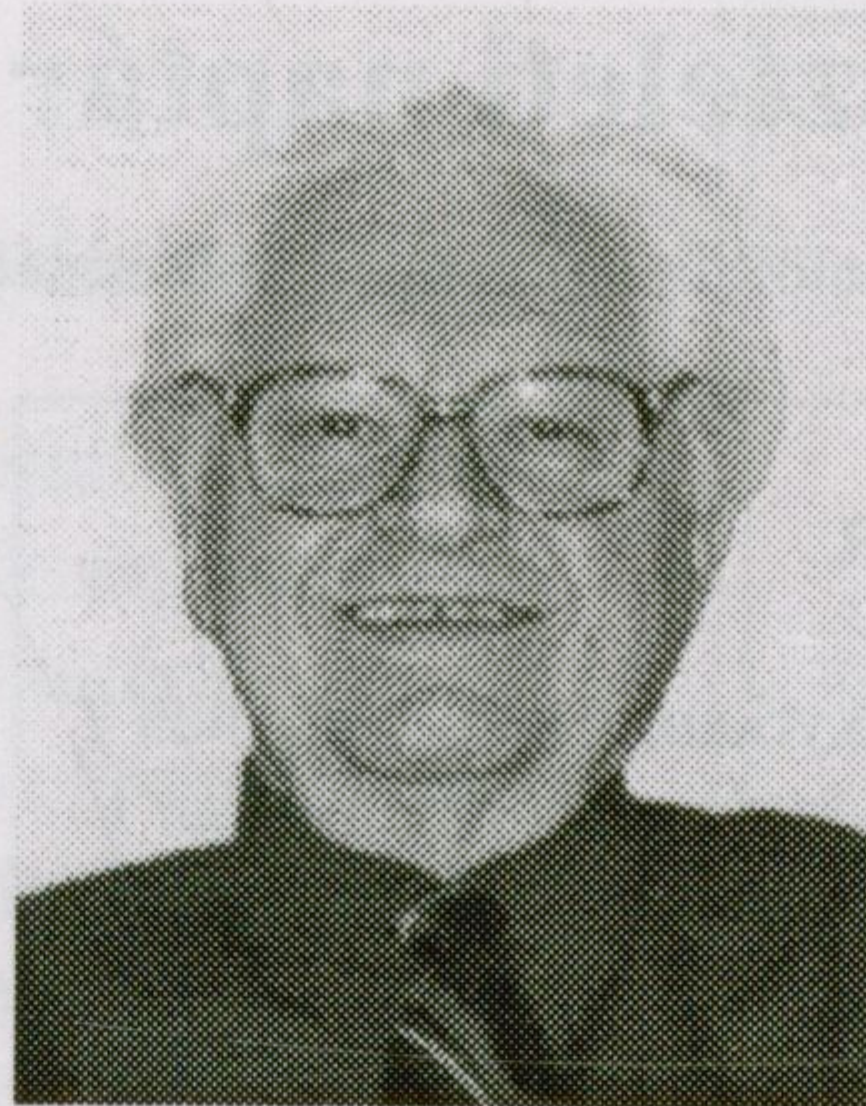
Látjátok feleim, egyszerre meghalt
És itt hagyott minket magunkra. Megcsalt.
Ismertük őt. Nem volt nagy és kiváló,
Csak szív, a mi szívünkhöz közel álló.
De nincs már. Akár a föld. Jaj, összedőlt a kincstár.

Okuljatok mindnyájan e példán.
Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.
Nézzétek e főt, ez összeomló kedves szemet.
Nézzétek, itt e kéz, mely kimondhatatlan
ködbe vész kővé meredve, mint egy ereklje,
s rá ékírással van karcolva, ritka,
egyetlen életének ősi titka.

Akárki is volt ő, de fény, de hő volt.
Mindenki tudta és hirdette: ő volt.
Ahogy szerette ezt vagy azt az ételt,
s szólt ajka, melyet mostan lepecsételt
a csönd, s ahogy zengett fülünkbe hangja,
mint vízbe süllyedt templomok harangja
a mélybe lenn, s ahogy azt mondta nemrég:
„Édes fiacskám, egy kis sajtot ennék”,
vagy bort ivott és boldogan meredt a
kezében égő, olcsó cigaretta füstjére,
és futott, telefonált, és szötte álmát,
mint színes fonált: homlokán feltündökölt a jegy,
hogy milliók közt az egyetlenegy.

Keresheted őt, nem leled, hiába
se itt, se Fokföldön, se Ázsiában,
a múltba sem és a gazdag jövőben
akárki megszülethet már csak, csak ő nem.
Többé soha nem gyúl ki halvány- furcsa mosolya.
Szegény a forgandó, tündér szerencse,
hogy e csodát újólag megteremtse.

Édes barátaim, olyan ez éppen,
mint az az ember ottan a mesében.
Az élet egyszer csak őrája gondolt,
mi meg mesélni kezdtünk róla: „Hol volt...”
majd rázuhant a mázsás, szörnyű mennybolt,
s mi ezt meséltük róla sírva: „Nem volt...”
Úgy fekszik ő, ki küzdve tört a jobbra,
mint önmagának dermedt – néma szobra.
Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer.
Hol volt, hol nem volt a világon.

Szűcs Kálmán

1926 - 2001

Éradonyban született 1926. december 1-én. Ady Endre iskolájában, a zilahi református gimnáziumban érettségizett. Az orvosi egyetemet Marosvásárhelyen végezte, ahol tanársegédként, belgyógyászként kezdte pályafutását, majd az Idegklinika főorvosa lett, de törvényszéki orvosként is dolgozott. Feleségétől, Ilonától két lánya született: Hajnal (1953) és Tünde (1960). 1990-ben Svédországban élő lányához költözött. Miután 1994-ben elvesztette feleségét, bekapcsolódott egyházi közösségünk életébe: néhány évig a borási gyülekezet felügyelője, az Egyháztanács oszlopos tagja volt. 2001. április 1-én váratlanul elhunyt. A borási St. Sigfrids temetőben április 6-án nagy részvétellel vettünk búcsút tőle.

Papp Dezső

1919 - 2001

Kolozsváron született 1919. március 24-én. Sokgyermekes családban nevelkedett. Gyermekkorának emlékei a Mikó-kerthez fűzték, konfirmációja a Monostori-úti "Kakassos"-templomhoz. Kitanulta a cukrászmesterséget, szabadidejében aktívan sportolt: 17 évesen Erdély-bajnok lett ökölvívásban, majd több labdarúgó csapat tagja volt. Az 1945-ben feleségül vett Földesi Magdától két lánya született: Edith (1946) és Éva (1950). Egy ideig Gyaluban, majd nyugdíjazásáig Kolozsváron dolgozott. Svédországban élő lányaihoz 1990-ben költözött, s ezután minden idejét családjá, gyermekei, unokái és dédunokái körében töltötte. 2001. március 16-án hirtelen elhunyt. Hűsége egyháztagunktól április 10-én, a göteborgi Lundby Nya Kyrka-ban búcsúztunk.

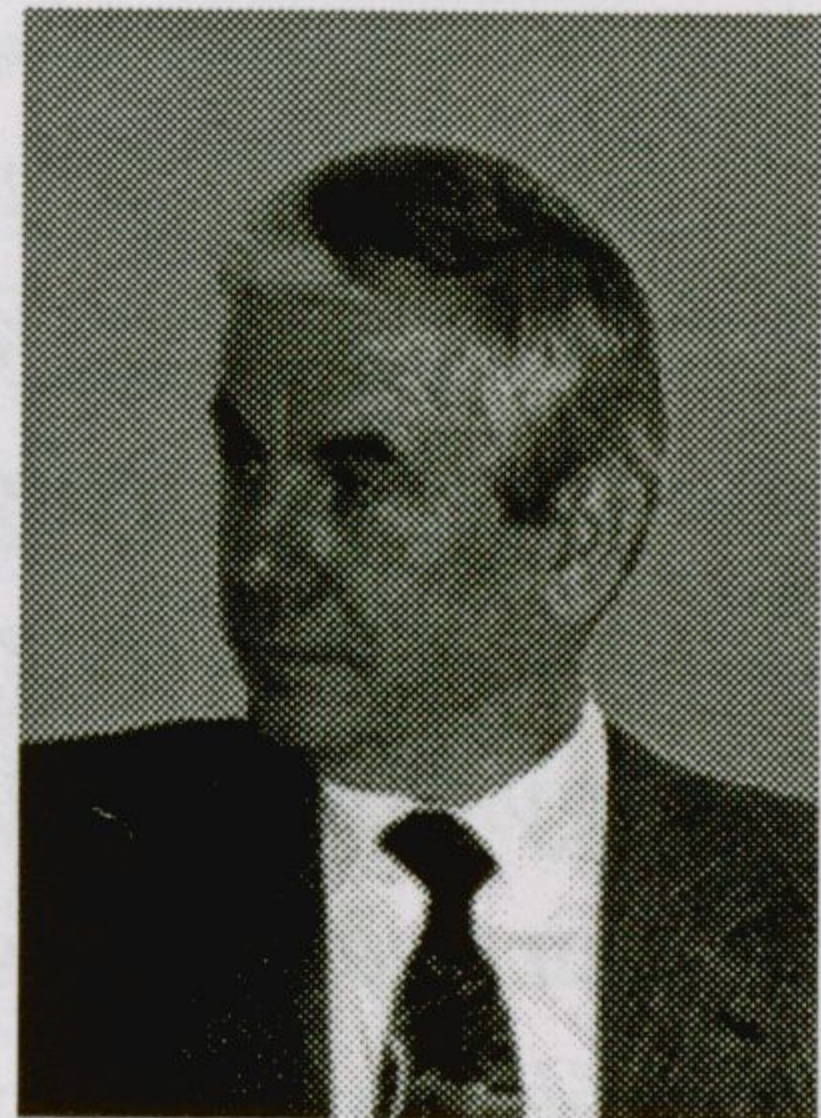
Novelli György

1941 - 2001

1941. november 29-én született a Sebes-Körös-parti Nagyváradon. A szakiskola és az érettségi elvégzése után különböző vállalatoknál mint motortekercselő dolgozott szülővárosában. 1966-ban megnősült, s felesége, Judith 1975-ben Krisztián nevű gyermekükkel ajándékozta meg.

1990-ben családjával együtt Svédországban telepedett le, ahol bekapcsolódott a jönköpíngi Hungária magyar egyesület tevékenységébe, de éveken át részt vett egyházi közösségünk Tångagärdén álló gyülekezeti otthonának karbantartási munkálataiban is.

2001. április 16-án súlyos betegségben elhunyt. Április 25-én a jönköpíngi Skogskyrkogårdénben kísértük utolsó útjára.

Istentiszteleti naptár 2001 második felében

Csillaggal (*) jelöltük az újonnan beillesztett vagy megváltozott időpontokat és helyeket

SZEPTEMBER

08	11:00	LJUNGBY	Annelundskyrkan, Donationsgatan 2
	17:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan, Köpmansgatan 1
	17:00	VÄXJÖ	Johannesgården, Paradvägen 4
09	14:00	MALMÖ	Stadionkyrkan, Stensjögatan 1
	17:00	JÖNKÖPING	Sannakyrkan, N.Apollovägen 15
15	12:00	HELSINGBORG	EFS kyrkan, Bruksgatan 27
	18:00	HALMSTAD	Andersbergskyrkan, Grönevångstorg
16	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan, Parkvägen 4
	*17:00	BORÅS	Hässleholmen kka
29	11:00	VÄSTERÅS	Kyrkbacksgården, Lykttändargränd 4
	11:00	KATRINEHOLM	Nävetorpskyrkan, Blomstervägen 14
	17:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan, Stenbycentrum 4
30	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.kkan, Humlegårdsg. 13
	14:00	UPPSALA	S:t Pers kyrkan, Kvarntorget

NOVEMBER

03	11:00	LJUNGBY	Annelundskyrkan, Donationsgatan 2
	17:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan, Köpmansgatan 1
	17:00	VÄXJÖ	Johannesgården, Paradvägen 4
04	14:00	MALMÖ	Stadionkyrkan, Stensjögatan 1
	17:00	JÖNKÖPING	Sannakyrkan, N.Apollovägen 15
10	12:00	HELSINGBORG	EFS kyrkan, Bruksgatan 27
	18:00	HALMSTAD	Andersbergskyrkan, Grönevångstorg
11	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan, Parkvägen 4
17	09:00	TÅNGAGÄRDE	Gyülekezeti Otth. (Egyháztanács)
18	11:00	TÅNGAGÄRDE	Gyülekezeti Otth.
24	*11:00	VÄSTERÅS	Kyrkbacksgården, Lykttändargränd 4
	*17:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan, Stenbycentrum 4
25	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.kkan, Humlegårdsg. 13

OKTÓBER

06	11:00	LJUNGBY	Annelundskyrkan, Donationsgatan 2
	17:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan, Köpmansgatan 1
	*17:00	VÄXJÖ	Johannesgården, Paradvägen 4
07	14:00	MALMÖ	Stadionkyrkan, Stensjögatan 1
	*17:00	JÖNKÖPING	Sannakyrkan, N.Apollovägen 15
13	12:00	HELSINGBORG	EFS kyrkan, Bruksgatan 27
	18:00	HALMSTAD	Andersbergskyrkan, Grönevångstorg
14	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan, Parkvägen 4
	17:00	BORÅS	Hässleholmen kka
27	11:00	VÄSTERÅS	Kyrkbacksgården, Lykttändargränd 4
	*11:00	KATRINEHOLM	Nävetorpskyrkan, Blomstervägen 14
	17:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan, Stenbycentrum 4
	*17:00	KUMLA	Kumla kyrka, S.Kungsvägen
28	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.kkan, Humlegårdsg. 13
	14:00	UPPSALA	S:t Pers kyrkan, Kvarntorget

DECEMBER

01	11:00	LJUNGBY	Storakyrkan
	17:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan, Köpmansgatan 1
02	14:00	MALMÖ	Stadionkyrkan, Stensjögatan 1
08	12:00	HELSINGBORG	EFS kyrkan, Bruksgatan 27
	*17:00	VÄXJÖ	Johannesgården, Paradvägen 4
	18:00	HALMSTAD	Andersbergskyrkan, Grönevångstorg
09	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan, Parkvägen 4
	*11:00	BORÅS	Hässleholmen kka
	*17:00	JÖNKÖPING	Sannakyrkan, N.Apollovägen 15
22	11:00	VÄSTERÅS	Kyrkbacksgården, Lykttändargränd 4
	11:00	KATRINEHOLM	Nävetorpskyrkan, Blomstervägen 14
	17:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan, Stenbycentrum 4
	17:00	KUMLA	Kumla kyrka, S.Kungsvägen
23	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.kkan, Humlegårdsg. 13
	14:00	UPPSALA	S:t Pers kyrkan, Kvarntorget

Örömmel jelentjük, hogy az árvízkárosultak megsegítésére hirdetett gyűjtés eredményeként összesen mintegy 40 000 korona (több mint 1 millió forint), a Tångagärdei Gyülekezeti Otthon tatarozására pedig 10 000 korona összegű adomány érkezett központi pénztárunkba, mely az adományokat az e célra megjelölt helyekre továbbította.

Egyháztanácsunk nevében köszönetet mondunk az adakozóknak ugyanúgy, mint mindazon fenntartó és támogató tagjainknak is, akik a 2001. év első felében részben vagy egészben befizették a vállalt egyházfenntartási járulékot illetve támogatást. Azokat pedig, akik valamilyen oknál fogva elmulasztották ezt megtenni, szeretettel arra buzdítjuk, hogy a második félév folyamán mielőbb rendezzék az egyházi közösségünk javára tett anyagi vállalásukat.

Minden kedves hívünknek és olvasónknak kellemes nyári üdülést, testben-lélekben megerősödve, épségben való visszatérést kívánva, Istent kérjük, áldása kísérjen útjainkon!

Az Emberfia (Folytatás a 2. oldalról)

„De mondom nektek, mostantól látni fogjátok az Emberfiát, amint a Mindenható jobbán ül, és amint majd eljön az ég felhőin.” (Máté 26, 63–64)

A tanításait hallgatók nem egyszer megjegyezték, hogy úgy beszél mint akinek hatalma van. Csodás cselekedetei is hatalmát bizonyítják. A hetedik nap Isten által elrendelt megszenteléséről, nyugalomban, munka nélkül való eltöltéséről, aminek megszegéséért Mózes halálbüntetést írt elő, Jézus így nyilatkozik: „Az Emberfia ura a szombatnak is.” (Máté, 12,8) A zsidók felháborodnak, amikor a bénának azt mondja: „...bocsánatot nyernek a bűneid”, mert csak Istennek van hatalmában a bűnöket megbocsátani. „Tudjátok hát meg” – válaszol Jézus – „az Emberfiának van hatalma a földön a bűnök megbocsátására.” (Máté 9,2.6) Feltámadása után ezt a hatalmat átadja az apostoloknak is: „Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad.” (János, 20,23)

Az Atyához való viszonyáról ezt mondta Jézus: „...én és az Atya egy vagyunk.” Ezért: „Aki hisz bennem, nem bennem hisz, hanem abban, aki küldött, s aki lát, azt látja, aki küldött.” (János 10,30; 12,44) Ezzel Jézus arról vall, hogy Ő nem csupán ember, hanem egylényegű az Atyával, vagyis Isten. De nem önmagában álló külön Isten, hanem az Egy Isten külön személyként megjelenő lénye.

Az Evangéliumból az is kiderül, hogy Jézus nem a világra jöttekor született. Amikor egy alkalommal hallgatói felháborodtak, mert úgy beszélt, mint aki Ábrahámval találkozott, Jézus azt válaszolta: „Bizony, bizony, mondom nektek: Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok.” (Ebben visszacseng Isten válasza, amelyet a nevét kérdező Mózesnek adott: „Én vagyok, aki vagyok. (...) Így beszélj Izrael fiaihoz: Aki van, az küldött engem hozzátok.” (A Kivonulás könyve, 3,14) Egy imájában pedig ezt mondja az Atyának: „...már a világ teremtése előtt szeretél.” (János 8,58; ill. 17,24)

Jézus kereszthalálával teljesült a messiási (krisztusi) jövendölések első része. Feltámadása Isten voltának egyik beszédes bizonyítéka. Mielőtt visszatérne az Atyához, a tizenegy tanítványnak így rendelkezik: „Én kaptam minden hatalmat égen és földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig.” (Máté 28,18–20)

A történelem során, különösen az utóbbi századokban sokszor és sokan megkérdőjelezték az Evangélium egyes részeinek vagy akár egészének szavahihetőségét. Napjaink talán legjelentősebb ilyen vállalkozása az 1985-ben Kaliforniában alakult Jézus Szeminárium (Jesus Seminar). Több tucat tudós, egyetemi tanár, a bibliakutatás és a krisztológia „szakemberei” ülnek itt össze időközönként, hogy megrajzolják a „történeti Jézus” arcképét. Tanácskozásaik egyik megállapítása, hogy az öt újszövetségi Szentírásban (a Tamáséval együtt) a Jézusnak tulajdonított szövegeknek mindössze 18%-a tekinthető hitelesnek, a többit a keresztény egyház tette hozzá ideológiai célokból az idők folyamán. Munkamódszerük lényege: az elemzéshez olyan kritériumokat állítani fel, amelyek használatával a szervezők által megtervezett következtetésekre lehet jutni. Hiszen a „racionális” végeredmény biztosítéka az eszesen megválasztott kiindulópont.

Ne hagyjuk magunkat megtéveszteni az „okosoktól”, az Igazság nincs a birtokukban. Amikor az idő megérett, Jézus látható alakban visszatér hozzánk: „feltűnik az égen az Emberfia jele, és a mellét veri a föld minden népe, mert látja, amint az Emberfia eljön az ég felhőin, nagy hatalommal és dicsőséggel. Elküldi angyalait hangos harsonaszóval, s összegyűjtik a választottakat a szélrózsa minden irányából, az ég egyik szélétől a másikig. (...) Azt a napot és órát azonban nem tudja senki, még az ég angyalai sem, csak az Atya” (Máté 24,30–31.36) „Legyetek hát készen” – mondta Jézus –, „mert az Emberfia abban az órában jön el, amelyikben nem is gondoljátok.” (Máté 24,44) Elfoglalja helyét királyi trónján, és országa – mint tudjuk – „nem ebből a világból való” (János 18,36). Akkor majd véget ér minden nyomorúság, a gonoszság végre elnyeri méltó jutalmát, és ahogy a mi Urunk, Jézus Krisztus mondta (Máté 13,43): „...az igazak ragyogni fognak, mint a nap Atyjuk országában.”

Segítsen bennünket Urunk, hogy méltóvá legyünk az igazakhoz soroltatásra.

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi
Közösség lapja – Az Északon élő magyarok
ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
– Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik negyedévente – évi 4 szám
(Utkommer kvartalsvis – 4 nr per år)

Árgáng IX. évfolyam
Nummer 2. szám
Juni 2001 június

Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
Jordáky Béla

Szerkesztő (Redaktör)
Molnár-Veress Pál

A szerkesztő munkatársai (Medarbetare)
Tóth Károly Antal, Pittner János

Szerkesztőség (Redaktion)
Granövågen 126
S-151 64 Södertälje /Stockholm/
Telefon/Fax: +46-(0)8-550 160 66

E-mail: ujkeve@swipnet.se

Nyomda (Tryckeri)
Ekonomi-Print AB
114 85 Stockholm – Storgatan 19
Telefon/Fax: +46-(0)8-783 81 24/ 667 98 18
Egységvezető (Platschef)
John Larsen

E-mail: john.larsen@ekonomiprint.se

Példányszám (Upplaga)
2 000

Fenntartó és támogató tagjaink
a lapot térítésmentesen kapják.
(Kyrkoavgiftsbetalarna får
tidningen gratis.)

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel
fogadunk az alábbi számlaszámra (Gåvor till
utgivning emottages med tacksamhet
på följande postgironummer)

Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

SZOLGÁLATUNK ÁLTAL ELÉRT SVÉDORSZÁGON KÍVÜLI GYÜLEKEZETEK FELÜGYELŐI

ÉSZTORSZÁG – Tallinn
ASSZONYI ISTVÁN
EE-0034 TALLINN Siili 21-56
Tel: +372-252 75 86

FINNORSZÁG – Helsinki
TANÍTÓ BÉLA
SF-33210 TAMPERE Satakunnankatu 19-21 A 7
Tel: +358-321 254 83

NORVÉGIA – Oslo*
HORVÁTI GYÖRGY
N-1353 BAERUMS VERK Nedre Toppenhaug 9
Tel: +47-675 621 05

* A szolgálatot alkalmanként meghívott lelkész végzi.

Deák Albert

ÉN ÉDES KIS HAZÁM...

Én édes kis hazám, lombtól koszorúzott,
Oh édes kis hazám, rögs, hegyes, völgyes,
Eddig is oly szép volt, eddig is oly jó volt,
Most kimondhatatlan drága anyaföld ez.

Oh én édes földem, patakodnak partján
Eddig is álmodám elmúló életről,
Suttogó fenyőknek fekete árnyékán
El-eltűnődtem te nagy dicsőségdről.

Mindegyik hegyorom valamit elmonda,
Valami szép regét tündér leányokról,
Pásztor tilinkója, völgyeknek visszhangja
Nekem csak dalt zengtek szebb aranykorokról.

Déván Kelemennek kalapácsa koppan,
Barcsai bánata búgatja az erdőt,
Kádár kata könnye fürdik a homokban,
Zetelaki Lászlót siratják a felhők.

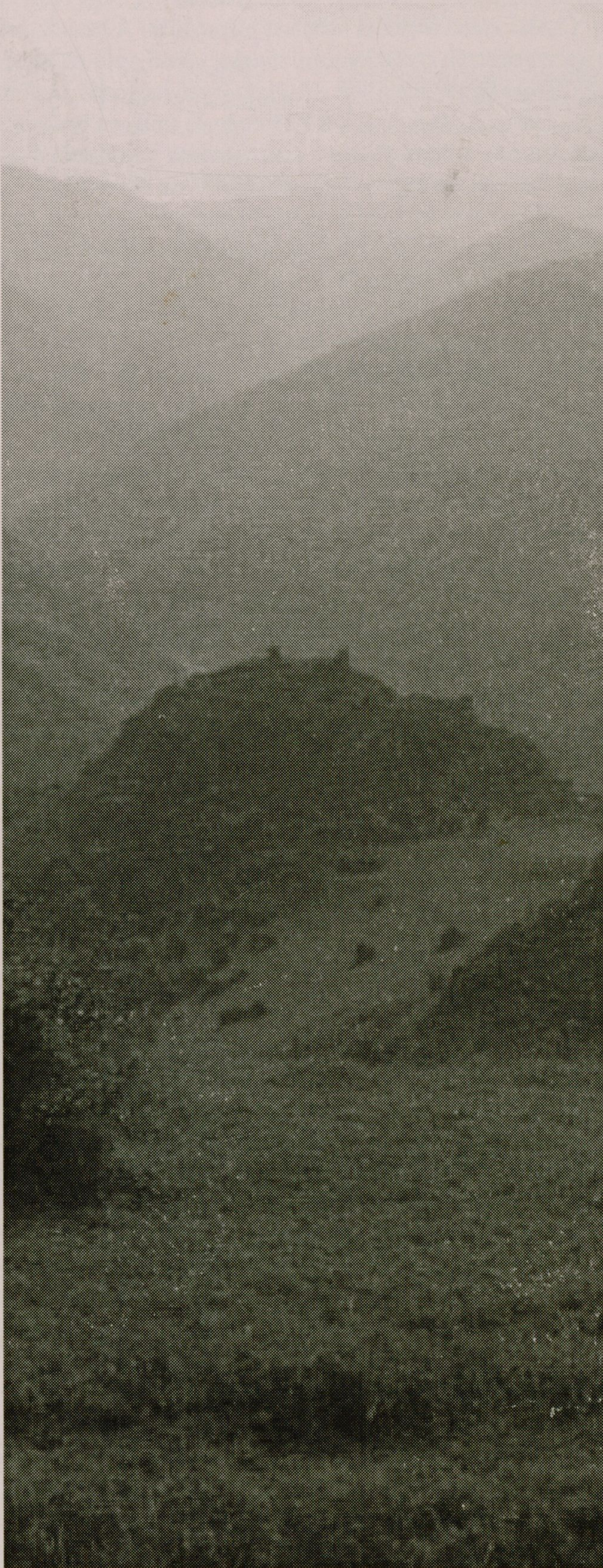
És minden vadrózsa hült szívekből hajtott,
És hervadt szerelmek temették a kertet,
És mindenik nóta sóhajtott sóhaj volt,
Mit halfdokló hatyúk ajkai leheltek.

És minden arany-ér hegyeknek kebelén
szép szöke asszonyok halvány hajaszála,
És az alkonyi fény az ormok tetején
Forró szenvedélyek már kihült sugára.

És minden kis rögd kedves volt énnekem,
És minden fűszálod nekem virágozék,
Minden madárdalod volt zsoltáré nekem,
Bércoszlop között a templombolt az ég...

Büszke fiad valék s ha jártam bérctetőd
S tekintetem pihent dús völgyeid felett
Gyönyörrel a szívem csordultig betölt...
Oh akkor is nagyon, nagyon szerettelek.

De most, hogy vérzön, szenvedve láttalak,
- Sírtak a virágok, jajgattak az ágak,
S keserű dühökben égtek a bércfalak...
Mostan porodat is csókolván, imádlak.

Léta vára a Jára-patak völgye fölött (Molnár-Veress Pál felvétele, 1998)